

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΤΗ
ΥΠΟΣΑΧΑΡΙΑ ΑΦΡΙΚΗ, ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΣΧΕΣΕΩΝ ΚΑΙ
ΠΡΟΟΠΤΙΚΩΝ.

Φοιτήτριες

Παπαγρηγοράκη Χριστίνα

Χονδρογιάννη - Μπούρα Αλκυόνη

Επιβλέπον καθηγητής

Παπαετρόπουλος Πέτρος

2021

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το κίνητρο για την επιλογή του συγκεκριμένου θέματος προς διερεύνηση ήταν η επίσκεψη του τέως υφυπουργού εξωτερικών, στην Υποσαχάρια Αφρική, κ. Τέρενς Κουίκ το 2017 όπου ανέδειξε τις ευκαιρίες για επιχειρηματικότητα στην περιοχή αυτή.

Η παρούσα πτυχιακή εργασία με τίτλο «Ελληνικές Επενδύσεις στην Υποσαχάρια Αφρική, Ανάλυση και Αξιολόγηση Σχέσεων και Προοπτικών» εκπονήθηκε στο Πανεπιστήμιο Πατρών κατά τη χειμερινή περίοδο του ακαδημαϊκού έτους 2020-2021. Η εργασία πραγματοποιήθηκε υπό την επίβλεψη του κ. Πέτρου Παπαπετρόπουλου, καθηγητή του Τμήματος Διοίκηση Επιχειρήσεων του Πανεπιστημίου Πατρών.

Στο σημείο αυτό, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε όλους όσους συνέβαλαν στην εκπόνηση της εργασίας μας. Οφείλουμε να εκφράσουμε τις θερμές μας ευχαριστίες, προς τον επιβλέποντα της εργασίας, καθηγητή κ. Πέτρο Παπαπετρόπουλο, για την καθοδήγηση του και την πολύτιμη βοήθεια που προσέφερε σε κάθε στάδιο εκπόνησης της πτυχιακής μας εργασίας. Επίσης, τον κ. Διονύση Πρωτόπαπα Σύμβουλο οικονομικών και εμπορικών υποθέσεων στο Υπουργείο Εξωτερικών για την παροχή στοιχείων απαραίτητων για την εκπόνηση της παρούσας πτυχιακής εργασίας. Χωρίς τη συμπαράσταση και συνεχή βοήθεια τους, η ολοκλήρωση αυτής της εργασίας δεν θα ήταν δυνατή.

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ:.....	1
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:.....	2
ΠΕΡΙΛΙΨΗ:.....	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ:.....	6
Κεφάλαιο 1 ^ο : Γενική διατύπωση της κοινωνικής, πολιτικής και οικονομικής κατάστασης των χωρών της Υποσαχάριας Αφρικής.....	9
Κεφάλαιο 2 ^ο : ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟΣ ΠΛΟΥΤΟΣ ΤΗΣ ΥΠΟΣΑΧΑΡΙΑΣ ΑΦΡΙΚΗΣ	29
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	29
2.1 Πετρέλαιο και Φυσικό αέριο	29
2.1.1 Παραγωγή πετρελαίου.....	30
2.2 Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας.....	31
2.2.1 Βιοενέργεια	31
2.2.2 Υδροηλεκτρική Ενέργεια	32
2.2.3 Ηλιακή Ενέργεια	33
2.2.4 Αιολική Ενέργεια	33
2.3 Άλλες πηγές ενέργειας.....	34
2.3.1 Άνθρακας.....	34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΩΝ ΧΩΡΩΝ ΠΟΥ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΟΥΝ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΤΗΣ ΥΠΟΣΑΧΑΡΙΑΣ ΑΦΡΙΚΗΣ	34
ΕΙΣΑΓΩΓΗ:	34
3.1 Κένυα.....	35
3.1.1. Οικονομία.....	35
3.1.2 Πρόσφατα οικονομικά στοιχεία.....	36
3.2 Ζιμπάμπουε.....	37
3.2.1. Οικονομία.....	37
3.2.2. Πρόσφατα οικονομικά στοιχεία.....	38
3.3 Αιθιοπία.....	39
3.3.1 Οικονομία.....	39
3.3.2. Πρόσφατα οικονομικά στοιχεία.....	42
3.4 Μποτσουάνα.....	43
3.4.1. Οικονομία.....	43
3.4.2. Πρόσφατα οικονομικά στοιχεία.....	44
3.5 Νιγηρία.....	45

3.5.1.Οικονομία.....	45
3.5.2 Πρόσφατα οικονομικά στοιχεία.....	48
3.6 Ρουάντα.....	49
3.6.1Γενική περιγραφή της οικονομίας της χώρας.....	49
3.6.2 Πρόσφατα οικονομικά στοιχεία.....	49
ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΠΟΥ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΟΥΝ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΤΗΣ ΥΠΟΣΑΧΑΡΙΑΣ ΑΦΡΙΚΗΣ	51
ΕΙΣΑΓΩΓΗ:	51
3.1 Ζιμπάμπουε.....	51
3.2 Νιγηρία.....	52
3.3 Κένυα.....	52
3.4 Αιθιοπία.....	53
3.5 Ρουάντα.....	55
3.6 Μποτσουάνα.....	56
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο ΔΙΜΕΡΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΜΕ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΥΠΟΣΑΧΑΡΙΑΣ ΑΦΡΙΚΗΣ.....	58
ΕΙΣΑΓΩΓΗ:	58
4.1 Οι σχέσεις της Ελλάδας με την Υποσαχάρια Αφρική.....	58
4.2 Μεταναστευτικές ροές και εμβάσματα.....	59
4.3 Έλληνες στη Υποσαχάρια Αφρική.....	61
4.4 Ελλάδα-Κένυα	64
4.4.1Διμερείς εμπορικές σχέσεις Ελλάδας - Κένυας.....	64
4.4.2.Ελληνική οικονομική / επενδυτική παρουσία	66
4.4.3. Μνημόνιο Συνεργασίας μεταξύ Ελλάδας και Κένυας.....	67
4.5 Ελλάδα-Νιγηρία.....	67
4.5.1. Διμερείς οικονομικές σχέσεις	69
4.5.2 Ελληνικές επιχειρήσεις με παρουσία στη Νιγηρία.....	70
4.5.3 Επιχειρηματικό κλίμα – Προοπτικές ελληνικών εξαγωγών/επιχειρηματικών συνεργασιών	71
4.5.4 Επιχειρηματική αποστολή ΣΕΒ στην Νιγηρία.....	72
4.6 Ελλάδα-Μποτσουάνα.....	73
4.6.1 Επισκέψεις ανταλλαγής	73
4.6.2 Οικονομικές και εμπορικές σχέσεις	74
4.6.3 Δραστηριότητα ελληνικών εταιρειών	75
4.6.4 Διμερές συμβατικό πλαίσιο	75

4.7 Ελλάδα Ρουάντα.....	76
4.7.1 Γενική περιγραφή της οικονομίας της χώρας	76
4.7.2 Διπλωματικές σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και Ρουάντας	76
4.8 Ελλάδα Αιθιοπία.....	77
4.9 Ελλάδα-Ζιμπάμπουε	78
4.9.1 Πρόσφατη συνάντηση μεταξύ Στ. Αραχωβίτη με τον υφυπουργό Γαιών και Γεωργίας της Ζιμπάμπουε, Β. Χαριτάτο	80
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ ΣΤΗΝ ΥΠΟΣΑΧΑΡΙΑ ΑΦΡΙΚΗ.....	81
ΕΙΣΑΓΩΓΗ:	81
5.1 Αναφορά στις ευκαιρίες που έχει η Ελλάδα για να επενδύσει στην Υποσαχάρια Αφρική	82
5.2 Επιχειρηματικές ευκαιρίες στην Υποσαχάρια Αφρική για Κρητικούς Επιχειρηματίες. 84	
5.3 Ελληνικό ενδιαφέρον για επενδύσεις ενέργειας στην Υποσαχάρια Αφρική	85
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 ^ο ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΥΠΟΣΑΧΑΡΙΑ ΑΦΡΙΚΗ	85
ΕΙΣΑΓΩΓΗ:	85
6.1 Ελληνικές επιχειρήσεις στην Υποσαχάρια Αφρική	87
6.2 Ελληνικές επιχειρήσεις στην Νιγηρία	88
6.3 Ελληνικές επιχειρήσεις στην Κένυα	88
6.4 Ελληνικές επενδύσεις στην Αιθιοπία	89
6.5 Ελληνικές επιχειρήσεις στην Μποτσουάνα	91
6.6 Ελληνικές επιχειρήσεις στην Ζιμπάμπουε	91
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ:	92
Βιβλιογραφία.....	93

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Βασικό αντικείμενο, αυτής της εργασίας, όπως μαρτυρά και ο τίτλος της είναι οι επενδύσεις που μπορούν δυνητικά να υλοποιηθούν και να αποφέρουν κέρδος στην Υποσαχάρια Αφρική καθώς και οι διμερείς σχέσεις της Ελλάδας με τις χώρες αυτές.

Στο πρώτο κεφάλαιο, αναφέραμε τις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές καταστάσεις που επικρατούν σε όλες τις χώρες της Υποσαχάριας Αφρικής ώστε να απεικονίσουμε την γενική κατάσταση των χωρών αυτών και να την οικειοποιηθούμε. Στο δεύτερο κεφάλαιο, καταγράφουμε τον πλούτο και τις διάφορες πηγές ενέργειας που βρίσκονται στις χώρες αυτές που αποτελούν ουσιαστικά την κύρια πηγή εισοδήματος. Στο τρίτο κεφάλαιο, παρουσιάζονται οι χώρες με το μεγαλύτερο επενδυτικό ενδιαφέρον, αυτές δηλαδή που παρουσιάζουν σχετικά μεγαλύτερη ανάπτυξη και έχουν δημιουργήσει το περιβάλλον εκείνο που προσφέρει περισσότερους τομείς ανάπτυξης. Λαμβάνοντας υπόψη παράγοντες όπως το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν, το κατά κεφαλήν εισόδημα, το δημόσιο χρέος τους ως προς το Α.Ε.Π. αλλά και την πολιτική και κοινωνική κατάσταση των χωρών καταλήξαμε πως αυτές είναι οι καταλληλότερες χώρες να αναλυθούν εις βάθος. Επομένως, έχουμε προσθέσει επιπλέον οικονομικά στοιχεία αυτών των χωρών και έχουμε αναλύσει τα εξαγωγικά τους προϊόντα.

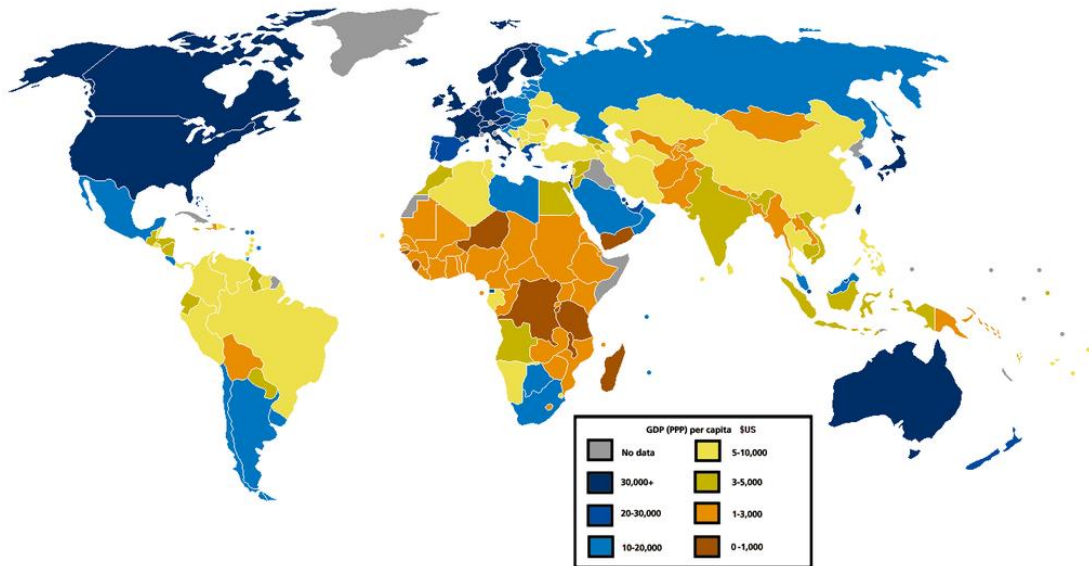
Στο τέταρτο κεφάλαιο, γίνεται αναφορά των σχέσεων της Ελλάδας στο σύνολο με την Υποσαχάρια Αφρική καθώς και ξεχωριστά για κάθε μία χώρα. Αναλύουμε δηλαδή τις ήδη υπάρχουσες σχέσεις που αποτελούν τη βάση στην οποία θα γίνουν περαιτέρω επενδύσεις και θα αναπτυχθούν πιο ουσιαστικές σχέσεις. Στο πέμπτο κεφάλαιο, παρουσιάζουμε τις επιχειρηματικές ευκαιρίες που μπορεί να παρουσιάζονται για τις ελληνικές επιχειρήσεις να επενδύσουν στην Υποσαχάρια Αφρική. Στο έκτο κεφάλαιο, κάνουμε αναφορά στις ελληνικές επιχειρήσεις που έχουν ήδη επενδύσει επιτυχώς στις χώρες αυτές.

Τέλος, ακολουθούν τα συμπεράσματα που διεξήχθησαν απ' όλη την έρευνα καθώς και η απαραίτητη βιβλιογραφία που χρησιμοποιήθηκε.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το παγκόσμιο οικονομικό τοπίο άλλαξε ριζικά την τελευταία δεκαετία, γεγονός που έχει βαθιές συνέπειες στην εμπορική, επενδυτική και αναπτυξιακή πολιτική. Οι χαμηλοί για τα οικονομικά χρονικά δασμοί και η αναδιοργάνωση του διεθνούς εμπορίου σύμφωνα με τις παγκόσμιες αλυσίδες εφοδιασμού μετατοπίζουν ολοένα και περισσότερο την έμφαση της εμπορικής πολιτικής προς τα ρυθμιστικά και άλλα εσωτερικού χαρακτήρα θέματα. Ορισμένες χώρες, όπως η Κίνα και η Ινδία συγκαταλέγονται πλέον μεταξύ των ανταγωνιστικότερων οικονομιών του κόσμου ενώ άλλες εξακολουθούν να υστερούν και κινδυνεύουν να περιθωριοποιηθούν ακόμα περισσότερο, με κυριότερες αυτές της Αφρικής που εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν πολλές δυσκολίες.

Αξίζει λοιπόν να γίνει ένας διαχωρισμός των ανεπτυγμένων, των αναπτυσσόμενων και των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών (ΛΑΧ) .

Με τον όρο ανεπτυγμένες χώρες κατηγοριοποιούμε τις χώρες με ανεπτυγμένη οικονομία στις οποίες ο τριτογενής και ο τεταρτογενής τομέας βιομηχανίας επικρατούν. Αυτό το επίπεδο της οικονομικής ανάπτυξης συνήθως μεταφράζεται σε υψηλό κατά κεφαλήν εισόδημα και υψηλό Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης (ΔΑΑ) καθώς και με υψηλό Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν. Η Ιαπωνία, ο Καναδάς, οι

Ηνωμένες Πολιτείες και η Δυτική Ευρώπη θεωρούνται ανεπτυγμένες περιοχές. Το Ισραήλ επίσης θεωρείται ως μια ανεπτυγμένη χώρα. Μια πιο αναλυτική ομάδα «ανεπτυγμένων χωρών» επίσης καλύπτει το Χονγκ Κονγκ, τη Σιγκαπούρη, την Νότια Κορέα και την Ταϊβάν.

Ο όρος αναπτυσσόμενες χώρες αναφέρεται στις χώρες που βρίσκονται σε χαμηλό στάδιο οικονομικής ανάπτυξης. Χαρακτηριστικά των αναπτυσσόμενων χωρών είναι συνήθως οι κακές υποδομές, η χαμηλή μόρφωση και το ανεϊδίκευτο ανθρώπινο δυναμικό, η έλλειψη των επενδύσεων και βιομηχανικής παραγωγής, οι ασθενικοί θεσμοί, η ανώριμη δημοκρατία ή η πλήρης έλλειψη της, το χαμηλό κατά κεφαλήν εισόδημα, η διαδεδομένη φτώχεια κ.τ.λ. Πάραυτα, πολλές από τις χαμηλής ανάπτυξης χώρες, δεν θα έπρεπε να ονομάζονται αναπτυσσόμενες, καθώς δεν παρουσιάζουν θετική ανάπτυξη. Η βιβλιογραφία όμως δίστανται σε αυτό το σημείο καθώς τα τελευταία 15 με 20 χρόνια, οι περισσότερες από τις οικονομικά ασθενείς χώρες, εκτός της Αφρικής, παρουσιάζουν σημαντική οικονομική ανάπτυξη.

Οι λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες, είναι χώρες χαμηλού εισοδήματος που αντιμετωπίζουν σοβαρά διαρθρωτικά εμπόδια για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Είναι ιδιαίτερα ευάλωτες σε οικονομικές και περιβαλλοντικές κρίσεις και έχουν χαμηλά επίπεδα ανθρώπινων πόρων. Η ομάδα των 47 λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών (LDC ή ΛΑΧ), εκπροσωπεί το 12% του παγκόσμιου πληθυσμού. Οι ΛΑΧ έχουν αποκλειστική πρόσβαση σε ορισμένα διεθνή μέτρα στήριξης, ιδίως στους τομείς της αναπτυξιακής βοήθειας και του εμπορίου.

Στο τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου η ξένη βοήθεια, όπως την γνωρίζουμε σήμερα, δεν υπήρχε. Ορισμένα μόνο προγράμματα ανθρωπιστικής βοήθειας είχαν οργανωθεί κατά τον 19^ο και το πρώτο μισό του 20^{ου} αιώνα. Ωστόσο, το δώρο των δημόσιων πόρων από μία κυβέρνηση σε μια άλλη, σημαντικό μέγεθος και με σταθερότητα σε βάθος χρόνου, με σκοπό τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου στις χώρες που το λαμβάνουν ήταν κάτι το ανήκουστο. Για αυτό και ο Χανς Μοργκεντάου (στοχαστής του 20^{ου} αιώνα) την χαρακτήρισε μία από «τις πραγματικές καινοτομίες τις οποίες η σύγχρονη εποχή έχει εντάξει στην πρακτική εξωτερικής πολιτικής». Σύμφωνα με την hancaster (ενημερωτικός – στατιστικός οργανισμός), ως ξένη βοήθεια ορίζεται μια εκούσια μεταφορά δημόσιων πόρων από μια κυβέρνηση σε μια άλλη ανεξάρτητη κυβέρνηση, σε μια ΜΚΟ ή σε έναν διεθνή οργανισμό, το 25% τουλάχιστον της οποίας είναι σε μορφή επιχορήγησης ενώ ένας από τους σκοπούς της είναι η βελτίωση της ανθρωπιστικής κατάστασης στην χώρα που την λαμβάνει.

Η αναπτυξιακή βοήθεια στον 21^ο αιώνα δραστηριοποιείται σε περισσότερους τομείς και χώρες όσο ποτέ. Φαίνεται να είναι πανταχού παρούσα καθώς χρηματοδοτεί ένα ευρύ φάσμα προγραμμάτων, από προγράμματα ανοικοδόμησης και δανείων μικρής κλίμακας μέχρι τη χρηματοδότηση κυβερνητικών προϋπολογισμών, οικονομικών μεταρρυθμίσεων και προγραμμάτων ελάφρυνσης χρέους. Δεν περιορίζεται όμως μόνο στην ενίσχυση του οικονομικού τομέα. Ιδιαίτερα, στις χώρες της Υποσαχάριας Αφρικής η αναπτυξιακή βοήθεια κατευθύνεται επίσης στην επιμόρφωση των

πολιτικών κομμάτων και των μέσων ενημέρωσης, αλλά και στην τεχνική υποστήριξη της εκλογικής διαδικασίας στην μεταρρύθμιση του δικαστικού τομέα και στην ανάπτυξη της κοινωνίας των πολιτών.

Έχουν δοθεί πολλές ερμηνείες για την αποτυχία των περισσότερων χωρών της ηπείρου να επιτύχουν στην αναπτυξιακή τους πορεία: γεωγραφικοί λόγοι, η αποικιοκρατία, η «εγγενής αδυναμία» των Αφρικανών να βελτιώσουν τη ζωή τους, οι εθνοτικές ομαδοποιήσεις και η απουσία ισχυρών, διαφανών και αξιόπιστων δημοσίων θεσμών. Αποτελεί κοινή παραδοχή ότι η κατάσταση στις χώρες της Υποσαχάριας Αφρικής και η αδυναμία των περισσότερων από αυτές να ενταχθούν σε αναπτυξιακό μονοπάτι είναι πολυπαραγοντικό φαινόμενο.

Αρχικά, η κρατική ικανότητα και οι θεσμοί διακυβέρνησης δεν έχουν υπάρξει ποτέ ιδιαίτερα ισχυροί στις χώρες αυτές. Μεταξύ εθνοτικών συγκρούσεων και αποικιακής κρίσης, ελάχιστα περιθώρια για την ανάπτυξη τους έχουν υπάρξει. Οι περισσότερες χώρες της Υποσαχάριας Αφρικής είχαν και έχουν μη καταρτισμένο ανθρώπινο δυναμικό δημιουργώντας ακόμα ένα εμπόδιο στην προβληματική κατάσταση που παρουσιάζεται, αυτό της ικανής στελέχωσης των όποιων θεσμών μπορεί να συγκροτούνται. Παράλληλα, στις περισσότερες χώρες στις οποίες ένα κόμμα ήταν κυρίαρχο μετά την ανεξαρτησία, δεν είχε κανένα κίνητρο να ενισχύσει τους θεσμούς, καθώς με αυτόν τον τρόπο υπονόμει την κυριαρχία του. Οι παραπάνω δυσκολίες κατέστησαν σχεδόν αδύνατη τη δημιουργία πραγματικών εθνικών θεσμών, αντιπροσωπευτικών και ευαίσθητων απέναντι στο σύνολο του εκάστοτε έθνους.

Δεύτερος και κρίσιμος παράγοντας είναι οι οικονομικές κρίσεις. Οι περισσότερες οικονομικές κρίσεις στην Υποσαχάρια Αφρική παρουσιάστηκαν τη δεκαετία του '80 λόγω των αναταραχών των διεθνών αγορών και των βίαιων αυξομειώσεων των τιμών των κύριων εξαγωγικών τους προϊόντων, του πληθωρισμού αλλά και της άρνησης πολλών κυβερνήσεων να προβούν σε δύσκολες δομικές μεταρρυθμίσεις. Οι οικονομικές κρίσεις επιβαρύνουν σαφώς μια ήδη προβληματική κατάσταση.

Τρίτο και τελευταίο επιβαρυντικό παράγοντα αποτελεί το γεγονός ότι το μεγαλύτερο ποσοστό της Αφρικής έχει βιώσει πολιτική αστάθεια και πολέμους, συμπεριλαμβανομένων εμφυλίων πολέμων και βίαιων δικτατοριών. Σε αυτές τις συνθήκες πολιτικής αναταραχής, εάν οι θεσμοί δεν καταρρεύσουν εντελώς, λειτουργούν με μεγάλη δυσχέρεια και τελικώς αδυνατούν να χρηματοδοτήσουν την κρατική λειτουργία.

Κεφάλαιο 1^ο: Γενική διατύπωση της κοινωνικής, πολιτικής και οικονομικής κατάστασης των χωρών της Υποσαχάριας Αφρικής.

1. Αιθιοπία

Τα τελευταία χρόνια, η Αιθιοπία έχει κάνει βήματα για την απελευθέρωση του αυστηρά ελεγχόμενου χρηματοπιστωτικού της τομέα, χορηγώντας άδειες σε ξένες τράπεζες. Παράλληλα, τον Σεπτέμβριο του 2020, η Αιθιοπία ξεκίνησε μια διαδικασία απονομισματοποίησης, εκδίδοντας νέα τραπεζογραμμάτια σε μια προσπάθεια να περιορίσει τη συσσώρευση μετρητών και να καταργήσει παράνομες δραστηριότητες, όπως η φοροδιαφυγή.

Ο πιο πολλά υποσχόμενος πόρος της Αιθιοπίας είναι η γη της. Συνεπώς, πρόκειται για μία γεωργική οικονομία. Η γεωργία συμβάλλει σχεδόν στο ήμισυ του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος της Αιθιοπίας όπου και απασχολείται περισσότερο από το 70% του εργατικού δυναμικού της χώρας, ενώ οι εξαγωγές της βασίζονται ως επί το πλείστον στα γεωργικά προϊόντα. Η οικονομία της Αιθιοπίας παρουσίασε ισχυρή, ευρεία ανάπτυξη κατά μέσο όρο 9,8% ετησίως από το 2008/09 έως το 2018/19 με τη βιομηχανία (κυρίως στις κατασκευές) και τις υπηρεσίες να αντιπροσωπεύουν το μεγαλύτερο μέρος της ανάπτυξης.

Ακόμα, όπως όλες οι αναπτυσσόμενες χώρες έτσι και η Αιθιοπία, παρόλο που είναι μία από τις φτωχότερες χώρες του κόσμου, παρουσιάζει ταχεία οικονομική ανάπτυξη και μείωση της ανισότητας.

2. Ακτή Ελεφαντοστού

Η Ακτή Ελεφαντοστού θεωρείται η πιο πετυχημένη και η πιο γρήγορα αναπτυσσόμενη χώρα της Δυτικής Αφρικής. Η χώρα έμοιαζε να αποτελεί ένα “success story”, με την οικονομική ανάπτυξη των δεκαετιών του '60 και του '70 να τη διαφοροποιούν από τις γειτονικές φτωχότερες χώρες της Δυτικής Αφρικής. Παρ' όλες τις αρκετά υποσχόμενες οικονομικές δυνατότητες της χώρας για ανάπτυξη, η Ακτή Ελεφαντοστού εξακολούθησε να ταλανίζεται, όπως και τα περισσότερα κράτη της Αφρικής, από φυλετικές και εθνοτικές διαμάχες, στρατιωτικά και αυταρχικά καθεστώτα και από εμφύλιες συγκρούσεις.

Οι πολιτικές κρίσεις και αναταραχές στη χώρα ξεκίνησαν στα μέσα της δεκαετίας του 1990, με την επικράτηση του Henri Konan Bédié. Παρόλο που κατάφερε να μειώσει τον πληθωρισμό και το εξωτερικό χρέος της χώρας από την οικονομική κρίση των πρώτων χρόνων της δεκαετίας του '90, ο Bédié ακολούθησε μια πολιτική που αύξησε τις εθνικές διαμάχες αφού στράφηκε εναντίον των μεταναστών, οι οποίοι είχαν έρθει στην Ακτή Ελεφαντοστού από τις γειτονικές χώρες, όπως τη Μπουρκίνα Φάσο, το Μάλι και τη Σενεγάλη. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα το στρατιωτικό πραξικόπημα του 2000 και τον διωγμό του Bédié, τον διαχωρισμό του Ισλαμικού Βορρά και του

Χριστιανικού Νότου και το ξέσπασμα εμφυλίου πολέμου το 2002. Οι διαμάχες κράτησαν μέχρι τη σύναψη ειρήνης υπό την αιγίδα του ΟΗΕ, το 2007 και είχε ως αποτέλεσμα όμως ανθρώπινες απώλειες, καταστροφή υποδομών και κατάρρευση της οικονομίας. Η δυσκολία στην εγκαθίδρυση και τη λειτουργία ενός δημοκρατικού καθεστώτος και το αποτέλεσμα των νοθευμένων εκλογών, που κανένας υποψήφιος δεν αποδέχονταν, σε συνδυασμό με τις εθνικές και φυλετικές αντιπαλότητες, είχαν ως αποτέλεσμα το ξέσπασμα ενός δεύτερου εμφυλίου πολέμου τη περίοδο 2010-2011. Οι νέες εχθροπραξίες δυσχέραιναν εκ νέου την οικονομία της χώρας, αλλά και τη διεθνή της εικόνα.

Με την ανάληψη όμως της εξουσίας από τον αρχηγό των ανταρτών τον Ouattara και την εξομάλυνση της πολιτικής σκηνής, η Ακτή Ελεφαντοστού μπήκε ξανά σε τροχιά ανάπτυξης, με την ετήσια αύξηση του ΑΕΠ να ανέρχεται στο 8% το 2016. Τη περίοδο 2016-2020, ο προσανατολισμός της χώρας ήταν στραμμένος στην αποκατάσταση και ανάπτυξη της οικονομίας, έτσι ώστε η Ακτή Ελεφαντοστού να αναδειχθεί ως η πιο γρήγορα αναπτυσσόμενη χώρα στον κόσμο. Έγιναν πολλές προσπάθειες βελτίωσης των οικονομικών και κυρίως προσέλκυσης επενδύσεων, σε τομείς όπως είναι η ενέργεια, η αξιοποίηση ακινήτων, η εξόρυξη, οι τηλεπικοινωνίες, η γεωργία και οι τράπεζες, και αύξησης της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Για αυτόν τον λόγο, συστάθηκε και ένα Κέντρο Προώθησης Επενδύσεων, με στόχο την ενημέρωση των επενδυτών για τις δυνατότητες που του προσφέρονται, τους τομείς που θα μπορούσαν να επενδύσουν και τον τρόπο σύστασης της επιχείρησής τους εντός μόνο μιας ημέρας. Το πολύ ελκυστικό πακέτο επενδύσεων πρόσφερε απαλλαγές και μειώσεις φόρων και ταυτόχρονα τόνωνε την εργασία, καθώς, κυρίως με τις επενδύσεις στον αγροτικό τομέα, προωθούνταν η απασχόληση του έμπειρου εργατικού δυναμικού της Ακτής Ελεφαντοστού.

Η χρηματοδότηση τόσο από τον ιδιωτικό όσο και από τον δημόσιο τομέα έχει καταφέρει να αποκαταστήσει πολλές από τις κατεστραμμένες υποδομές από την περίοδο των εμφυλίων, να στηρίξει την παιδεία, που μαστίζεται ακόμη από υψηλά ποσοστά αναλφαβητισμού και, τέλος, να ενισχύσει την επαγγελματική κατάρτιση των εργαζομένων.

Η οικονομία της Ακτής του Ελεφαντοστού βασίζεται στη γεωργία. Για 30 χρόνια ήταν ο 3ος παραγωγός καφέ στον κόσμο. Τώρα κατέχει την έβδομη θέση. Με 40% της παραγωγής, είναι ο πρώτος παραγωγός κακάο στον κόσμο. Εκτός από καφέ και κακάο, παράγει μεγάλες ποσότητες βαμβακιού που εξάγει κυρίως στη Κίνα, την Ινδονησία, τη Ταϊλάνδη και την Ταϊβάν. Η Ακτή του Ελεφαντοστού παράγει επίσης καλαμπόκι, ρύζι, μανιόκα και φοινικέλαιο και με κύριο φυσικό πόρο να είναι το ξύλο. Ακόμα, τα διαμάντια είναι άλλη μια πηγή πλούτου.

3. Ανγκόλα

Σε διμερές επίπεδο, η συνεργασία της χώρας μας με την Ανγκόλα, τόσο σε πολιτικό όσο και σε οικονομικό επίπεδο, ήταν και παραμένει περιορισμένη, λόγω του πολυετούς εμφυλίου πολέμου της. Ελληνισμός δεν υφίσταται στη χώρα, πλην ολιγάριθμων ομογενών μεταξύ των οποίων ο Επίτιμος Πρόξενος στη Λουάντα ο

οποίος δραστηριοποιείται κυρίως στους τομείς της ναυτιλίας και της εμπορίας πετρελαίου αλλά και τριών ακόμα οικογενειών Ελλήνων, επίσης στη Λουάντα.

Μετά το επίσημο τέλος του εμφυλίου πολέμου, το 2002, η οικονομία της Ανγκόλας άρχισε να ακολουθεί μια σταθερή πορεία ανάπτυξης. Ο Πρόεδρος της χώρας, José Eduardo dos Santos, υπέγραψε συμβόλαια με εταιρείες για εξόρυξη πετρελαίου και διαμαντιών, καταφέροντας να συγκρατήσει τον καλπάζοντα πληθωρισμό και να αυξηθεί κατά 24% ο ρυθμός ανάπτυξης της οικονομίας. Επιπλέον, η αυξημένη παραγωγή πετρελαίου υποστήριξε τη σημαντική αύξηση του ΑΕΠ τα έτη 2004-2008.

Η οικονομία της Ανγκόλας έχει ως κινητήρια δύναμη τον πετρελαϊκό τομέα, από τον οποίο είναι έντονα εξαρτημένη. Η παραγωγή πετρελαίου και οι σχετικές δραστηριότητες ξεπερνούν το 50% της αξίας του ΑΕΠ, το 70% των κυβερνητικών εσόδων και το 90% των εξαγωγών. Όταν, λοιπόν, το 2014 προέκυψε μια παρατεταμένη πτώση των τιμών πετρελαίου, τα φορολογικά έσοδα και οι εξαγωγές μειώθηκαν, η ανάπτυξη σταμάτησε, ο πληθωρισμός απέκτησε ανοδική τάση και η κυβέρνηση στράφηκε στη βοήθεια του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και άλλων οικονομικών θεσμών. Το διάστημα 2014-2016 το kwanza υποβαθμίστηκε έναντι του αμερικανικού δολαρίου κατά περισσότερο από 40%. Το 2017 ο νέος πρόεδρος και οι εκλογές έδωσαν μία νέα ανάσα ανάπτυξης στη χώρα. Ωστόσο, το δημόσιο χρέος το ίδιο έτος έφτασε το 64% του ΑΕΠ. Η ύφεση συνεχίστηκε μέχρι και το 2019, παρά τις προσπάθειες και τις μεταρρυθμίσεις της κυβέρνησης, καθώς τα μειωμένα έσοδα από τον πετρελαϊκό τομέα εμποδίζουν τον ισοσκελισμό του δημοσιονομικού ισοζυγίου. Το δημόσιο χρέος, εν μέρει εξαιτίας της υποτίμησης του kwanza (νόμισμα της Ανγκόλα), έφτασε το 95% του ΑΕΠ.

Παρά τον πλούτο της χώρας σε πετρέλαιο, φυσικό αέριο, διαμάντια κ.α., η Ανγκόλα παραμένει μία από τις φτωχές χώρες του πλανήτη μας. Η χώρα μαστίζεται από ανισότητα με το 20% του πληθυσμού να λαμβάνει το 59% του συνολικού εισοδήματος, ενώ το φτωχότερο 20% να λαμβάνει μόλις το 3%.

4. Γκάνα

Η Γκάνα αποτελεί την πρώτη αφρικανική χώρα νότια της Σαχάρας που κατόρθωσε να ανεξαρτητοποιηθεί από την αποικιοκρατία το 1957. Οι προσπάθειες που καταβάλλει όσον αφορά τη δημοκρατία είναι σημαντικές, καθώς έχει υιοθετήσει πολυκομματικό σύστημα, ενώ σε ό,τι αφορά την ελευθερία λόγου και τύπου, στην Αφρικανική Ήπειρο βρίσκεται μόνιμα στις πρώτες θέσεις. Λόγω της σταθερής κατάστασης στη Γκάνα και της συνεχούς προόδου της χώρας, η οικονομία της ακολουθεί μια τροχιά βελτίωσης, χωρίς ωστόσο να εκλείπουν και τα προβλήματα ανά καιρούς με πιο πρόσφατο τροχοπέδη την πανδημία του Covid-19, μια παράμετρο που επηρέασε όλες τις χώρες ανεξαιρέτως.

Η οικονομία της Γκάνα βασίζεται κατά κύριο λόγο στον τριτογενή τομέα, όπου ο τομέας των υπηρεσιών συνεισφέρει στα τρία πέμπτα του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (ΑΕΠ) με τη γεωργία και τη βιομηχανία να ακολουθούν. Στον τομέα της γεωργίας, το κακάο αποτελεί τη σημαντικότερη πηγή εσόδων που προέρχονται από εξαγωγές, ενώ η εξόρυξη χρυσού και μεταλλευμάτων, όπως ο βωξίτης, αλλά και

υλικά, όπως το αλάτι, οι πέτρες και η άμμος βρίσκονται σε αφθονία και ως εκ τούτου εξάγονται, συνεισφέροντας σημαντικά στα έσοδα του κράτους. Ακόμα, η Γκάνα διαθέτει σημαντικά αποθέματα πετρελαίου και φυσικού αερίου, που αναπτύσσονται επί του παρόντος από μια ποικιλία παγκόσμιων εταιρειών πετρελαίου, συμπεριλαμβανομένης και της αμερικανικής εταιρείας Kosmos Energy.

Η Γκάνα έχει μεριμνήσει να αναπτύξει διμερείς εμπορικές σχέσεις με αρκετά κράτη, όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες, η Ευρωπαϊκή Ένωση, η Κίνα, η Ινδία και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα. Από το 2008, η Γκάνα συνεργάζεται με την Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω της συμφωνίας οικονομικής εταιρικής σχέσης (ΣΟΕΣ). Η ΣΟΕΣ ΕΕ-Γκάνα είναι μια εμπορική και αναπτυξιακή συμφωνία, βάσει της οποίας οι εξαγωγές της Γκάνα επωφελούνται από την αφορολόγητη και χωρίς ποσοστώσεις πρόσβαση στην αγορά της Ε.Ε. Ομοίως, στο πλαίσιο της ΣΟΕΣ, η Γκάνα συμφώνησε να ανοίξει σταδιακά την αγορά της σε επιλεγμένα προϊόντα της Ε.Ε. Η συμφωνία εισήγαγε, επίσης, χρηματοδοτούμενα από την Ε.Ε προσαρμοσμένα προγράμματα που ενισχύουν τις επιχειρήσεις της Γκάνα και ενισχύουν τις δυνατότητες προώθησης του εμπορίου και των εξαγωγών. Οι εξαγωγές της Γκάνα στην Ε.Ε αντιπροσωπεύουν το 21% των συνολικών εξαγωγών της προς τον κόσμο και αποτελούνται κυρίως από ορυκτέλαια, κακάο, και παράγωγα αυτού.

Οι εξαγωγές της Ε.Ε στη Γκάνα κυριαρχούνται από μηχανήματα, εξοπλισμό μεταφορών και ορυκτά καύσιμα. Τα τελευταία χρόνια, οι ευρωπαϊκές επιχειρήσεις εκφράζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον να χρησιμοποιήσουν τη Γκάνα ως δίοδο για επενδύσεις στην εγγύς περιοχή.

Οι στόχοι της αειφόρου ανάπτυξης στη Γκάνα που έχουν θεσπιστεί από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών, αποσκοπούν στο να καταπολεμηθεί η φτώχεια, να εξασφαλιστεί η προστασία του περιβάλλοντος και ότι οι άνθρωποι παντού θα μπορούν να απολαύσουν την ειρήνη και την ευημερία ανεξαιρέτως. Η Γκάνα δείχνει αρκετό ζήλο για την πραγματοποίηση των στόχων αυτών, έχοντας κάνει άλματα τις τελευταίες δεκαετίες και έχοντας μπει σε μια τροχιά συνεχούς ανάπτυξης, γεγονός που την καθιστά αγαπημένο προορισμό για επενδύσεις στη Δυτική Αφρική. Αυτό που μένει να δούμε είναι η οικονομική ανάπτυξη να γίνει αισθητή και στην πραγματική οικονομία προκειμένου να βελτιωθούν οι συνθήκες διαβίωσης των πολιτών της Γκάνα.

5. Γκαμπόν

Ο μικρός πληθυσμός της και οι ξένες επενδύσεις από ιδιώτες σε συνδυασμό με τον φυσικό της πλούτο συνετέλεσαν στο να καταστεί η χώρα μία από τις πλέον ευημερούσες στη περιοχή, έχοντας τον υψηλότερο δείκτη ανθρώπινης ανάπτυξης στην Υποσαχάρια Αφρική.

Γενικά, η οικονομία χαρακτηρίζεται από την ισχυρή σύνδεση με τη Γαλλία, τον μεγάλο αριθμό ξένων επενδύσεων, την εξάρτησή της από την παραγωγή πετρελαίου και το ξένο εργατικό δυναμικό καθώς και την παρακμή του πρωτογενούς τομέα. Η Γκαμπόν θεωρείται οικονομία μεσαίου εισοδήματος και είναι σε φάση οικονομικής

άνθησης, όπως αποτυπώνεται από το ΑΕΠ της. Κατατάσσεται στην 5^η θέση στις χώρες με τη μεγαλύτερη ποσότητα πετρελαίου στην Αφρική και εξαρτάται το μισό της ΑΕΠ από το συγκεκριμένο ορυκτέλαιο.

Υπάρχει μεγάλη απόκλιση στα εισοδήματα της χώρας, ωστόσο εμφανίζεται μία άμβλυνση των ανισοτήτων το 2017 σε σχέση με τα προηγούμενα έτη. Τα εισοδήματα αρχίζουν να συγκλίνουν προς τη δικαιότερη κατανομή τους μεταξύ πλουσίων και φτωχών, δηλαδή όλο και λιγότεροι άνθρωποι θα έχουν υψηλότερα εισοδήματα. Αυτό επιτυγχάνεται κυρίως λόγω της αναδιανεμητικής πολιτικής του κράτους μέσω επιδομάτων και δημόσιων επενδύσεων. Αξίζει να αναφερθεί ότι η Γκαμπόν έχει και τον υψηλότερο δείκτη ανθρώπινης ανάπτυξης (HDI) στις χώρες της Υποσαχάριας Αφρικής.

Η ανεργία είναι ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα για την οικονομία της Γκαμπόν, διότι παρά τη συνεχή οικονομική μεγέθυνση δεν έχουν δημιουργηθεί αρκετές θέσεις εργασίας και το ποσοστό της ανεργίας είναι τέσσερις φορές υψηλότερο από τον μέσο όρο των οικονομιών του μεσαίου εισοδήματος. Ο κύριος λόγος που συμβαίνει αυτό είναι ότι η βιομηχανία πετρελαίου παρά τη σημαντική συνεισφορά της στην οικονομική ανάπτυξη δεν δημιουργεί αρκετές θέσεις εργασίας (δεν χρειάζεται αρκετό εργατικό δυναμικό για την παραγωγή). Επίσης, ένας άλλος λόγος είναι ότι το εκπαιδευτικό σύστημα δεν είναι προσαρμοσμένο στις ανάγκες της αγοράς και οι απόφοιτοι αδυνατούν να ενταχθούν στην αγορά εργασίας λόγω έλλειψης εμπορεύσιμων δεξιοτήτων. Σημαντικό είναι και το αδύναμο επιχειρηματικό κλίμα που επικρατεί στην οικονομία, καθώς δεν ευνοεί την προσέλκυση επενδύσεων λόγω των νόμων που εμποδίζουν τις νέες προσλήψεις και τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων.

6. Γουινέα

Οι σχέσεις των δύο χωρών είναι καλές και η συνεργασία τους τόσο σε διμερές όσο και σε πολυμερές επίπεδο είναι ικανοποιητική. Δεν υφίσταται ελληνική κοινότητα ούτε Επίτιμο Προξενείο της Ελλάδος στη χώρα.

Η Γουινέα έχει πολύ σημαντικό ορυκτό πλούτο, κυρίως βωξίτη και γόνιμο έδαφος, όπου καλλιεργούνται διάφορα προϊόντα, όπως το κεχρί, η αραχίδα, το σόργο, το ρύζι και το καλαμπόκι. Είναι η μεγαλύτερη εξαγωγός χώρα βωξίτη, ενώ έχει τη δυνατότητα να καταστεί κύρια πηγή σιδηρομεταλλευμάτων. Η κτηνοτροφία και η αλιεία γίνονται με πρωτόγονες μεθόδους. Υπάρχουν βιομηχανίες τροφίμων και κονσερβοποίησης ψαριών. Παρά τις κάποιες αλλαγές στα οικονομικά μέτρα μετά τη δεκαετία του '80, η Γουινέα παραμένει μια υπανάπτυκτη χώρα.

Η έλλειψη πολιτικής σταθερότητας αποτελεί σοβαρό ζήτημα για την εμπιστοσύνη των επενδυτών και των επιχειρήσεων, γεγονός που επηρεάζει την οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Ο ρυθμός ανάπτυξης βρέθηκε σε αρνητικά επίπεδα (-1,1% το 2009) για να ανακάμψει την περίοδο 2010-2012. Αξιοσημείωτο είναι πως την περίοδο εκείνη η Γουινέα βρισκόταν εν μέσω πολιτικών αναταραχών, ενώ έγιναν και οι πρώτες εκλογές μετά την ανεξαρτησία της χώρας από τη Γαλλία. Η ανάπτυξη διαμορφώθηκε στο 10% περίπου το 2016 και το 2017, προτού επιβραδυνθεί στο 5,8% το 2018. Η ανάπτυξη παραμένει ωστόσο ισχυρή, καθοδηγούμενη από τις άμεσες ξένες επενδύσεις (FDI) στον τομέα των μεταλλευμάτων.

7. Ζάμπια

Οι πολιτικές σχέσεις Ελλάδας και Ζάμπιας δύναται να χαρακτηρισθούν καλές, μολονότι οι πολιτικές επαφές μεταξύ των δύο χωρών δεν είναι ιδιαίτερα πυκνές.

Η Ελλάδα έχει προσφέρει αξιοσημείωτη ανθρωπιστική βοήθεια στη Ζάμπια, κυρίως μέσω των « Γιατρών χωρίς σύνορα», ενώ έχει χρηματοδοτήσει και την ανέγερση δημοτικού σχολείου στη Λουσάκα. Τα μέλη της ελληνικής παροικίας της Ζάμπιας ανέρχονται σε 400 άτομα περίπου και έχουν συμβολή στην εγχώρια οικονομία, ενώ αντίστοιχη είναι και η ελληνοκυπριακή παροικία στη χώρα.

Η Ζάμπια μετά το τέλος της βρετανικής αποικιοκρατίας το 1964 και τη δημιουργία του κράτους που γνωρίζουμε σήμερα επέλεξε μία ιδιαίτερη διαδρομή πολιτικά και οικονομικά σε σχέση με άλλες χώρες της Υποσαχάριας περιοχής της Αφρικής.

Προσπάθησε να κρατήσει την ανεξαρτησία της και να αμυνθεί από τις γειτονικές περιοχές όπου ξέσπασαν κατά καιρούς εμφύλιοι πόλεμοι. Πάντα ήταν ανοικτή και φιλική σε μετακινήσεις πληθυσμών που διώκονταν από τις όμορες χώρες. Αυτός είναι και ο λόγος που συναντώνται 72 φυλές στη Ζάμπια, οι οποίες ζουν αρμονικά χωρίς προστριβές και ανακατατάξεις.

Σήμερα η Ζάμπια έχει γίνει πόλος έλξης ξένων κεφαλαίων και επενδύσεων όπου εξήγηση σε αυτό βρίσκεις μόνο αν αναλύσεις μια σειρά γεωγραφικών, κλιματολογικών, δημογραφικών, κοινωνικών, πολιτικών και οικονομικών παραγόντων.

Η γεωγραφική θέση, αυτή καθ' αυτή, είναι σημαντική για τη λήψη απόφασης επενδυτικής διεύθυνσης, αφού η Ζάμπια βρίσκεται σε κομβική θέση για τη διακίνηση εμπορευμάτων και λοιπών αγαθών στην Υποσαχάρια Αφρική. Συνορεύει με 8 χώρες, οπότε προκειμένου να μετακινηθείς από τη δυτική ακτή της ηπείρου στην ανατολική πρέπει να περάσεις οπωσδήποτε από τη Ζάμπια.

Το κλίμα της Ζάμπιας είναι εξαιρετικό για επενδύσεις στον πρωτογενή τομέα, διότι όλη η χώρα βρίσκεται σε υψίπεδο άνω των 1250 μέτρων από τη θάλασσα, γεγονός που δημιουργεί εύκρατο ηπειρωτικό κλίμα.

Μελετώντας κάποιος τα δημογραφικά στοιχεία της χώρας παρατηρεί μεγάλο ρυθμό αύξησης του πληθυσμού, ο οποίος ανέρχεται σήμερα σε περίπου 14 εκ.. Ακόμα, σε κοινωνικό επίπεδο σημειώνεται μεγάλη αύξηση της λεγόμενης αστικής τάξης, φαινόμενο το οποίο είναι αρκετά περίπλοκο και εξηγείται λόγω της έντονης αστυφιλίας, της αύξησης του επιπέδου εκπαίδευσης αλλά και του αριθμού που εκπαιδεύεται στη τριτοβάθμια εκπαίδευση, της ανάπτυξης του δημοσίου τομέα, του ρυθμού αύξησης των νέων επιχειρήσεων στον ιδιωτικό τομέα καλύπτοντας και ανάγκες με παροχή υπηρεσιών, της ανάπτυξης των μεγάλων οργανισμών και του Τραπεζικού συστήματος, των επενδύσεων που πραγματοποιούνται από το εξωτερικό κ.λ.π.

Η σταθερότητα της πολιτικής κατάστασης και η ομαλή μετάβαση στη διαδοχή των κυβερνήσεων είναι εξίσου σημαντικός παράγοντας απόφασης επένδυσης. Επίσης, σημαντική και άρρηκτα συνδεδεμένη με τις επενδύσεις είναι και η πολιτική βούληση που επικρατεί, αφού επικοινωνούν όχι μόνο με ξένους επενδυτές αλλά και με πολίτες

της ίδιας χώρας και φυσικά με τον κρατικό μηχανισμό που υποδέχεται και διαχειρίζεται αυτές τις επιχειρήσεις.

Τέλος, οι οικονομικοί παράγοντες που συνδέονται με διείσδυση επενδύσεων στη Ζάμπια, είναι η σταθερότητα της οικονομίας της χώρας και ο ρυθμός ανάπτυξής της τη τελευταία δεκαετία. Επίσης, η σύνδεση του εθνικού τους νομίσματος με το δολάριο Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής με άλλα και η συσχέτιση με άλλα νομίσματα συναλλαγών όπως το γεν, κ.τ.λ. βοηθάει στις ομαλές εμπορικές συναλλαγές. Καταλυτικό είναι και το σύγχρονο και συνεχώς αναπτυσσόμενο τραπεζικό σύστημα της χώρας, όπου η τράπεζα της Ζάμπιας το επιτηρεί με συνέπεια και σοβαρότητα.

8. Ζιμπάμπουε

Λόγω της διαφθοράς και της κακής διακυβέρνησης, η χώρα πάσχει από υπερπληθωρισμό και, ως αποτέλεσμα της απαξίωσης του νομίσματός της, η κυβέρνηση δεν είναι σε θέση να εξασφαλίσει βασικά αγαθά για τους πολίτες της. Για να καταλάβει κανείς πόσο άσχημα είναι τα πράγματα, η χώρα δεν δύναται να παράγει από μόνη της όλη την ηλεκτρική ενέργεια που χρειάζεται, καθώς δεν έχει τα απαραίτητα χρήματα προκειμένου να κατασκευάσει τις υποδομές που χρειάζονται για κάτι τέτοιο. Υπάρχει μονάχα ένα εργοστάσιο υδροηλεκτρικής ενέργειας και από εκεί και πέρα η Ζιμπάμπουε εισάγει ηλεκτρική ενέργεια από άλλα αφρικανικά κράτη. Ως αποτέλεσμα, οι πολίτες και οι επιχειρήσεις μένουν 16 ώρες την ημέρα χωρίς ρεύμα. Επίσης, το επισιτιστικό πρόβλημα είναι ένα συχνό φαινόμενο, καθώς μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού ζει κάτω από τα όρια της φτώχειας.

Ένα ακόμη σοβαρό πρόβλημα της Ζιμπάμπουε είναι ο άκρατος πληθωρισμός που αντιμετωπίζει τα τελευταία χρόνια. Τα πληθωριστικά ξεσπάσματα οφείλονται κυρίως στη διαφθορά της κυβέρνησης, όπως συμβαίνει με όλα σχεδόν τα ολοκληρωτικά καθεστώτα. Τα καθεστώτα αυτά, προκειμένου να χρηματοδοτήσουν το εσωτερικό και εξωτερικό τους χρέος, προβαίνουν σε εσωτερικό δανεισμό, δηλαδή σε εκτύπωση χρήματος. Επίσης, πολλές φορές η κυβέρνηση χρειάστηκε να δωροδοκήσει εσωτερικούς παράγοντες -κυρίως στρατό και αστυνομία- προκειμένου οι τελευταίοι να είναι φιλικά προσηλωμένοι στο καθεστώς. Έτσι, λοιπόν, οι κυβερνώντες τυπώνουν χρήμα για να μπορέσουν να βρουν τα απαραίτητα κεφάλαια προκειμένου να είναι σε θέση να δωροδοκούν πρόσωπα «κλειδιά».

Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι η Ζιμπάμπουε πρέπει να προχωρήσει σε καίριες μεταρρυθμίσεις, οι οποίες θα εξαλείψουν τη διαφθορά, θα καταστήσουν σαφή τα ιδιοκτησιακά δικαιώματα και θα οδηγήσουν στον εκδημοκρατισμό της χώρας προκειμένου να μην υπάρχουν βίαια ξεσπάσματα και αναταραχές. Αυτό θα οδηγήσει με τη σειρά του σε εισροές ξένων κεφαλαίων, οι οποίες -σύμφωνα με πολλούς αναλυτές- είναι αυτές που θα οδηγήσουν σε μακροπρόθεσμη ανάπτυξη κάτι που όμως φαίνεται να αργήσει να γίνει.

9. Ισημερινή Γουινέα

Η οικονομία της Ισημερινής Γουινέας παραδοσιακά εξαρτάται από προϊόντα όπως το κακάο και ο καφές αλλά πλέον εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το πετρέλαιο λόγω της ανακάλυψης και εκμετάλλευσης σημαντικών αποθεμάτων πετρελαίου στη δεκαετία του 1980.

Αποτελεί το μόνο Αφρικανικό έθνος της Σαχάρας που κατάφερε, το 2017, να βγει από το καθεστώς της «Λιγότερο Αναπτυγμένης Χώρας» παράλληλα με τη Μποτσουάνα.

Ωστόσο, παρά την οικονομική ανάπτυξη και τη βελτίωση των υποδομών, η χώρα κατατάχθηκε 138η από τις 188 χώρες του Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών το 2015 και παράλληλα εξακολουθεί να μαστίζεται από την ακραία φτώχεια με τον συντελεστή ανισότητας να είναι ο υψηλότερος σε ολόκληρο τον κόσμο. Μετά την κατάρρευση της τιμής του πετρελαίου το 2014, η οικονομία πήγε σε ελεύθερη πτώση, η οποία έθεσε την ανάπτυξη σε πτωτική πορεία από περίπου 15% σε -10%. Το 1959 είχε το υψηλότερο κατά κεφαλήν εισόδημα της Αφρικής, το οποίο εξακολουθεί να έχει, μετά από αρκετές δεκαετίες ως μία από τις φτωχότερες χώρες του κόσμου.

Εκτός από την εκμετάλλευση του πετρελαίου η δασοκομία, η γεωργία και η αλιεία είναι επίσης σημαντικά συστατικά του ΑΕΠ της χώρας, με τη γεωργία να κυριαρχεί. Μολονότι η Ισημερινή Γουινέα πριν από την ανεξαρτησία βασιζόταν στην παραγωγή κακάου, η παραμέληση της αγροτικής οικονομίας υπό διαδοχικά καθεστάτα έχει μειώσει τις δυνατότητες ανάπτυξης που οδηγείται από τη γεωργία. Ωστόσο, η κυβέρνηση έχει δηλώσει την πρόθεσή της να επανεπενδύσει ορισμένα έσοδα από το πετρέλαιο στη γεωργία. Ορισμένα προγράμματα βοήθειας που χρηματοδοτήθηκαν από την Παγκόσμια Τράπεζα και το ΔΝΤ έχουν διακοπεί από το 1993 λόγω διαφθοράς και κακοδιαχείρισης. Δεν είναι πλέον επιλέξιμη για ευνοϊκή χρηματοδότηση λόγω των μεγάλων εσόδων από το πετρέλαιο και η κυβέρνηση προσπαθεί ανεπιτυχώς να συμφωνήσει για ένα "σκιώδες" πρόγραμμα δημοσιονομικής διαχείρισης με την Παγκόσμια Τράπεζα και το ΔΝΤ. Οι επιχειρήσεις, ως επί το πλείστον, ανήκουν σε κυβερνητικούς αξιωματούχους και τα μέλη της οικογένειάς τους.

10. Καμερούν

Αν και η χώρα είναι πολιτικά σταθερή έχοντας ένα σταθερό Προεδρικό σύστημα υπό τη διακυβέρνηση του Paul Biya από το 1982 έως σήμερα, οι διαφορετικές εθνοτικές ομάδες έχουν δημιουργήσει διαμάχες στο πέρασμα των χρόνων. Από το 2017 έχει ξεσπάσει εμφύλιος πόλεμος στο Καμερούν, εξαιτίας του αιτήματος της αγγλόφωνης μειονότητας του Νότιου Καμερούν για ανεξαρτητοποίηση και δημιουργία της Δημοκρατίας της Αμπαζονίας. Ο εμφύλιος έχει τερματιστεί προσωρινά χωρίς, ουσιαστικά, κάποιον νικητή, μετά από τις προσπάθειες και της διεθνούς κοινότητας και υπό του φόβου για μεγάλη διασπορά του Covid-19, με το ξέσπασμα της πανδημίας. Γενικά, όμως, πρέπει να σημειωθεί ότι το Καμερούν βρίσκεται σε μια «εύφλεκτη» περιοχή με πολλές αναταραχές και συγκρούσεις και λόγω της δράσης και της προσπάθειας καταπολέμησης της τρομοκρατικής ομάδας Boko Haram, αλλά και λόγω της μη σταθερότητας των γύρω χωρών, όπως είναι η Κεντροαφρικανική Δημοκρατία και η Νιγηρία.

Το κλίμα και η γεωγραφία του Καμερούν επιτρέπουν την καλλιέργεια και παραγωγή μια μεγάλης ποικιλίας προϊόντων. Η μεγάλη ποικιλομορφία στο κλίμα έχει ως αποτέλεσμα να παράγονται διαφορετικά προϊόντα ανά περιοχή, με την παραγωγή, όμως, να είναι κυρίως βασισμένη στο κακάο, στον καφέ, στο φοινικέλαιο, στη

ζάχαρη, στο ταμπάκο, στο τάρο, στο δέντρο καουτσούκ, στο βαμβάκι, στο ρύζι και στο φιστίκι. Στον αγροτικό τομέα απασχολείται το 70% του πληθυσμού με τη γεωργία να προσφέρει το 16,7% του ΑΕΠ. Πολύ μεγάλο μέρος της παραγωγής εξάγεται κυρίως στην Ολλανδία, στη Γαλλία, στην Κίνα, στο Βέλγιο, στην Ιταλία, στην Αλγερία και στη Μαλαισία. Ακόμη, υπάρχει πολλή σημαντική κτηνοτροφική δραστηριότητα σ' όλη την επικράτεια της χώρας, καθώς, επίσης, η απασχόληση με το κυνήγι άγριων ζώων έχει ως αποτέλεσμα στον κίνδυνο εξαφάνισης πολλών άγριων ζώων. Το Καμερούν είναι πλούσιο και σε αποθέματα ορυκτών πόρων με την οικονομία της χώρας να βασίζεται πολύ στην παραγωγή πετρελαίου, που είναι και το πρώτο εξαγωγίμο προϊόν. Το γεγονός αυτό, έχει καταστήσει διαχρονικά την οικονομία του Καμερούν ευάλωτη είτε λόγω των πετρελαϊκών κρίσεων είτε λόγω της μείωσης της τιμής του πετρελαίου.

Το Καμερούν, όπως τα περισσότερα αφρικανικά κράτη, ενώ έχουν τις γεωγραφικές και παραγωγικές δυνατότητες για μια ανεπτυγμένη οικονομία, «πάσχει» από μεγάλα ποσοστά διαφθοράς και κακοδιαχείρισης. Παρόλη την προσπάθεια για την θέσπιση και λειτουργία ενός κατάλληλου νομικού πλαισίου και την σύσταση θεσμών, με σκοπό την καταπολέμηση της διαφθοράς, τα ποσοστά διαφθοράς παραμένουν υψηλά και οι μηχανισμοί εποπτείας δεν λειτουργούν. Η κρατική διαφθορά αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για τις επενδύσεις που είναι τόσο σημαντικές για την ανάπτυξη της οικονομίας της χώρας.

11. Κένυα

Η οικονομία της Κένυας είναι, κυρίως, αγροτική. Περίπου το 75% του πληθυσμού της Κένυας απασχολείται στον αγροτικό τομέα, ενώ πάνω από το 75% της αγροτικής παραγωγής προέρχεται από μικρής εμβέλειας, αρδευόμενες εκτάσεις, αλλά και από την κτηνοτροφία. Ταυτόχρονα, το 70% των εξαγωγών της χώρας αφορούν σε γεωργικά προϊόντα. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια η αγροτική παραγωγή παραμένει στάσιμη εξαιτίας πολλών παραγόντων, με κυριότερες την αδυναμία καλλιέργειας στο 20% της έκτασης της χώρας, τη ξηρασία και τις επιθέσεις ακριδών στην παραγωγή, όπως συνέβη στις αρχές του 2020, τα οποία εντείνουν την επισιτιστική ανασφάλεια του πληθυσμού.

Παρά τον κυρίαρχο ρόλο της γεωργίας στην οικονομία της Κένυας, μέρος των εσόδων της χώρας προέρχονται και από τη βιομηχανία. Βέβαια, η αφρικανική χώρα δεν έχει καταφέρει να αναπτύξει βαριά βιομηχανία, αλλά επικεντρώνεται στη μεταποίηση καταναλωτικών αγαθών. Ως κυριότεροι μεταποιητικοί κλάδοι αναδεικνύονται η παραγωγή υφασμάτων και ρούχων, τροφίμων και ποτών, μετάλλων, φαρμακευτικών προϊόντων, επίπλων και ηλεκτρισμού. Ακόμα, σημαντική πηγή εσόδων για τη Δημοκρατία της Κένυας αποτελούν και οι υπηρεσίες που προσφέρει η χώρα. Φυσικά, ο τουρισμός κυριαρχεί στον τομέα των υπηρεσιών, συμβάλλοντας με 11% του ΑΕΠ της χώρας και με 12% της επίσημης απασχόλησης του πληθυσμού της Κένυας.

Η Κένυα ακολουθεί μια φιλελευθεροποιημένη οικονομία, η οποία προωθεί το εμπόριο και τις επενδύσεις. Έχει καταργήσει τους κρατικούς μηχανισμούς ελέγχου των τιμών και των ανταλλαγών. Επιπλέον, η κυβέρνηση έχει εισηγηθεί μέτρα για τη διατήρηση μακροοικονομικής σταθερότητας, στο πλαίσιο συγκρατημένων δημοσιοοικονομικών και νομισματικών πολιτικών, με βελτιώσεις στην οικονομική

διακυβέρνηση και ιδιωτικοποιήσεις δημόσιων επιχειρήσεων. Οι πολιτικές αυτές έχουν ως στόχο να προσφέρουν ένα ασφαλές περιβάλλον για τον ιδιωτικό τομέα και τις επενδύσεις. Οι ιδιωτικές επιχειρήσεις, ξένες και τοπικές, μπορούν να ασκήσουν ελεύθερα τις δραστηριότητές τους, σύμφωνα με την Πράξη των Εταιρειών (Companies Act). Την ίδια στιγμή, το σύνταγμα της χώρας προσφέρει προστασία έναντι του σφετερισμού της ιδιωτικής περιουσίας.

Ωστόσο, το ξέσπασμα της παγκόσμιας πανδημίας του Covid-19 επηρέασε αρνητικά, όπως και όλες τις υπόλοιπες οικονομίες, την οικονομία της Κένυας. Ενώ τα προηγούμενα έτη σημείωνε μια σταθερή ανάπτυξη, το 2020 δεν κατάφερε να φτάσει στα προβλεπόμενα επίπεδα. Η πανδημία οδήγησε σε επιβράδυνση της δραστηριότητας σημαντικών οικονομικών τομέων, με αποτέλεσμα το ποσοστό ανάπτυξης του 2020 να ανέρχεται στο 4,7%, ενώ οι προβλέψεις το υπολόγιζαν στα 5,5%.

12. Κεντροαφρικανική Δημοκρατία

Η Κεντροαφρικανική Δημοκρατία δεν θεωρείται αναπτυγμένη χώρα, αφού κατατάσσεται στις τελευταίες χώρες της κλίμακας της παγκόσμιας οικονομίας (162^η) και συμμετέχει σε προγράμματα παροχής υποστήριξης από τον ΟΗΕ για επιβίωση φτωχών κρατών.

Η κεντροαφρικανική οικονομία βασίζεται στα αγροτικά προϊόντα και στην εξαγωγή αυτών, τα βασικότερα είναι ο καφές και το βαμβάκι. Ακόμα, το έδαφός της είναι πλούσιο σε διαμάντια, για τη μεταποίηση και την πώληση των οποίων γίνονται συνεχώς εξορύξεις.

Η κυβέρνηση που είχε εκλεγθεί το 2003 πραγματοποίησε σωστούς χειρισμούς των κρατικών εσόδων, έλεγχο στις κρατικές δαπάνες και ξεκαθάρισε τα χρέη από τις παλιότερες κυβερνήσεις. Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, αναγνωρίζοντας τη θετική πορεία, παρείχε δάνειο ελάφρυνσης των χρεών στη χώρα το 2009, με αφορμή την παροχή βοήθειας στα βαθιά χρεωμένα κράτη που αγγίζουν οριακά τη φτώχεια. Γρήγορα, όμως, η θετική πορεία που σημειώθηκε αυτά τα χρόνια έχασε το νόημά της λόγω του εμφυλίου που ξέσπασε στη χώρα το 2012.

Πάραυτα, στα έτη 2018-2019 παρατηρήθηκε εκ νέου αύξησή της ανάπτυξης λόγω της συνθήκης ειρήνης που υπογράφηκε από την κυβέρνηση και της απόφασης για αφοσίωση στο εσωτερικό και βελτίωση της οικονομικής κατάστασης της χώρας.

Όπως οι περισσότερες χώρες της Υποσαχάριας Αφρικής έτσι και η Κεντροαφρικανική Δημοκρατία μαστίζεται από τη διαφθορά των κυβερνητικών οργάνων. Γενικά όλα τα παραπάνω προβλήματα την κατατάσσουν μη φιλόξενη σε επενδύσεις.

13. Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό

Η Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό συχνά λέγεται πως είναι η πλουσιότερη χώρα του κόσμου σε φυσικούς πόρους, με τα αποθέματά της να εκτιμάται πως αξίζουν 24 τρισεκατομμύρια δολάρια, ωστόσο η πολιτική αστάθεια, η έλλειψη υποδομών, η

διαφθορά και αιώνες εκμετάλλευσης των πόρων χωρίς ουσιαστική ανάπτυξη συνεχίζουν να τη σαμποτάρουν.

Πρόκειται για μία χώρα, όπου η διαφθορά και η παραοικονομία είναι ισχυρά παγιωμένες, γεγονός που επηρεάζει διάφορους οικονομικούς δείκτες της χώρας. Το ΑΕΠ του Κονγκό είχε, κυρίως, πτωτική τάση τη δεκαετία του 1990 εξαιτίας της μακροχρόνιας οικονομικής δυσλειτουργίας, της αποτυχίας του να αποπληρώσει τα δάνεια του προς το Βέλγιο και των 2 πολέμων που έλαβαν χώρα σε αυτό. Ομοίως, και οι πτώσεις μετά το 2000 συμπίπτουν με περιόδους πολιτικών αναταραχών και ενόπλων συγκρούσεων, αλλά και με διακυμάνσεις στις τιμές μεταλλευτικών προϊόντων. Η οικονομία του Κονγκό είναι εξαρτημένη σε μεγάλο βαθμό από τα μεταλλεύματα, έναν τομέα με ιδιαίτερα ασταθείς τιμές, γεγονός που αντικατοπτρίζεται στους οικονομικούς της δείκτες. Γενικότερα, όμως, παρατηρείται μία ανοδική τάση που ξεκίνησε ουσιαστικά με την αποχώρηση των ξένων δυνάμεων από τη χώρα, μετά το 2002, και τις κυβερνητικές μεταρρυθμίσεις του προέδρου Kabila που ενισχύθηκαν και με τη βοήθεια του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και της Παγκόσμιας Τράπεζας, που με αποστολές τους προσπάθησαν να αποκτήσει το Κονγκό ένα συνεπές οικονομικό πρόγραμμα. Ωστόσο, η πρόοδος στις οικονομικές μεταρρυθμίσεις παραμένει αργή εξαιτίας της διαφθοράς, της γραφειοκρατικής αναποτελεσματικότητας, της πολιτικής αστάθειας και της έλλειψης ανταγωνιστικότητας.

Ένα πολύ σημαντικό μέρος του πληθυσμού της χώρας (73% το 2018, σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα) ζει κάτω από το όριο της φτώχειας, με λιγότερα από 2 δολάρια την ημέρα, περίπου το 40% των παιδιών στη χώρα εργάζεται, ενώ η χώρα δεν κατάφερε να πετύχει κανένα από τα Millennium Development Goals.

Παράλληλα, το 2019, το ποσοστό ανεργίας στη χώρα ήταν 4,3%. Η ανάπτυξη στη χώρα είναι ανομοιογενής, με τις βόρειες και ανατολικές περιφέρειες να βρίσκονται σε σταθερά δυσχερέστερη θέση εξαιτίας της επιδημίας του ιού Ebola στην περιοχή και των ένοπλων συγκρούσεων.

Είναι σαφές πως το Κονγκό είναι μια χώρα που ασθενεί, με την οικονομική δυσλειτουργία και την κακή διαχείριση, σε συνδυασμό με τις ασταμάτητες ένοπλες διαμάχες στο εσωτερικό, να έχουν φτάσει μία χώρα πάμπλουτη σε φυσικούς πόρους να είναι μία από τις φτωχότερες χώρες του κόσμου.

14. Λεβέρι

Από παλιά, η οικονομία της χώρας εξαρτάτο από τις εξαγωγές σιδήρου και καουτσούκ, όπως επίσης και από τις διεθνείς επενδύσεις. Κυριαρχεί ο αγροτικός τομέας, με σημαντικότερες καλλιέργειες του καφέ, του κοκοφοίνικα, τις αραχίδες, τα εσπεριδοειδή και το ζαχαροκάλαμο.

Η οικονομία επηρεάστηκε αρνητικά και από τον πρόσφατο εμφύλιο πόλεμο. Το 2005 το κατά κεφαλήν ΑΕΠ υπολογιζόταν στα 900 δολάρια ΗΠΑ. Η ανεργία το 2003 ήταν 85%, που αποτελεί το δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό στον κόσμο. Έτσι, η οικονομία της χώρας προχωρά με αργό ρυθμό. Το 80% του συνολικού πληθυσμού ζει κάτω από το όριο της φτώχειας, με βάση στοιχεία του 2003.

Επίσης, η Λιβερία διαθέτει το μεγαλύτερο εμπορικό στόλο στον κόσμο, καθώς παρέχει φορολογικές απαλλαγές και διευκολύνσεις με τη σημαία της. Η σημαία αυτή είναι η κυριότερη σημαία ευκαιρίας στον κόσμο και η Ελλάδα είναι η 2η σε αριθμό

πλοίων που χρησιμοποιούν τη σημαία αυτή (149 πλοία το έτος 2005 επί συνόλου 1.492), με πρώτη τη Γερμανία.

15. Λεσότο

Το Λεσότο κατατάσσεται στις χώρες χαμηλού εισοδήματος και για αυτό το λόγο, γίνονται αρκετές προσπάθειες από τη μεριά της Κοινότητας Ανάπτυξης της Νότιας Αφρικής (SADC) προκειμένου να πραγματοποιηθούν μεταρρυθμίσεις σε ζητήματα, όπως η ασφάλεια που αποτελεί παράγοντα ζωτικής σημασίας. Κάποιες άλλες μεταρρυθμίσεις αποσκοπούν στο σύνταγμα, τον κοινοβουλευτικό τομέα, τον δικαστικό τομέα και κατά κύριο λόγο τον οικονομικό.

Ακόμα, το Λεσότο μαζί με την Νότια Αφρική, την Μποτσουάνα, την Ναμπίμπια και τη Σουαζιλάνδη αποτελούν μέλη μιας τελωνειακής ένωσης της Νότιας Αφρικής (SACU), αρμόδια για την ελεύθερη ανταλλαγή αγαθών ανάμεσα στα κράτη μέλη.

Εφόσον το Λεσότο δεν αποτελεί προς το παρόν μια προηγμένη οικονομία, εξάγει κατά βάση είδη ένδυσης, έπιπλα και υποδήματα, με το Βέλγιο και τη Νότια Αφρική να αποτελούν τους κύριους προορισμούς των προϊόντων του.

Η χώρα βρίσκεται αντιμέτωπη το μεγαλύτερο μέρος του 21^{ου} αιώνα με ένα εμπορικό έλλειμμα, το οποίο αντισταθμίζεται, ως ένα βαθμό, από εμβάσματα μεταναστών, από την εξωτερική βοήθεια και τις εισπράξεις από την SACU.

Όσον αφορά την πλευρά των εισαγωγών κύριος εταίρος του Λεσότο είναι η Νότιος Αφρική όπου κατά 74,6% είναι η κύρια προέλευση των εισαγωγών που κάνει η χώρα. Τα κυριότερα αγαθά που εισάγονται είναι ηλεκτρικά μηχανήματα, είδη από χάλυβα και σίδηρο, πλεκτά υφάσματα και ορυκτά καύσιμα.

Προκειμένου το Λεσότο να πραγματοποιήσει τους μακροπρόθεσμους στόχους του, η κυβέρνηση της δίνει υψηλή προτεραιότητα στις ιδιωτικοποιήσεις, ακολουθώντας έτσι μια στρατηγική, η οποία αποσκοπεί στη δημιουργία θέσεων εργασίας και κατ' επέκταση στην ανάπτυξη της οικονομίας γενικότερα.

Κίνητρα για επενδύσεις:

Το Λεσότο παρέχει πολλές επενδυτικές ευκαιρίες και κίνητρα, προκειμένου να προσελκύσει ξένους επενδυτές. Για να το πετύχει αυτό, έχει υπογράψει σύμβαση για την επίλυση επενδυτικών διαφορών μεταξύ κρατών-μελών και είναι μέλος του Πολυμερούς Οργανισμού Εγγυήσεων Επενδύσεων και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Με αυτόν τον τρόπο το Λεσότο προσφέρει ένα σταθερό περιβάλλον σε σχέση με άλλες χώρες της περιοχής, το οποίο ευνοεί την παραγωγικότητα.

Οι βασικοί τομείς ανάπτυξης του Λεσότο είναι η μεταποίηση, ο τουρισμός, η κλωστοϋφαντουργία και η ένδυση, οι υπηρεσίες, η εξόρυξη, η γεωργία υψηλής αξίας και οι μικρές/μεσαίες και πολύ μικρές επιχειρήσεις. Κίνητρα για την προσέλκυση επενδυτών αποτελούν το σταθερό κοινωνικό και πολιτικό περιβάλλον, το οποίο είναι φιλικό προς τους επιχειρηματίες και το οικονομικό σύστημα ελεύθερης αγοράς, που ευνοεί την ανάπτυξη επιχειρηματικών οργανισμών (σε αντίθεση με τις κεντρικές οικονομίες και τα ασταθή καθεστώτα). Ακόμη, το άφθονο εργατικό δυναμικό, που

είναι κατά κύριο λόγο αγγλόφωνο, οι ανταγωνιστικοί μισθοί, η διαθεσιμότητα βιομηχανικών εγκαταστάσεων και η ύπαρξη ειδικά κατασκευασμένων κελυφών για ενοικίαση σε ανταγωνιστικές τιμές, ο χαμηλός φορολογικός συντελεστής 15% επί των κερδών που κερδίζουν οι κατασκευαστικές εταιρίες αποτελούν σημαντικά κίνητρα για τους επενδυτές.

16. Μοζαμβίκη

Η χώρα ήταν σε καθεστώς εμφυλίου πολέμου από το 2013 μέχρι το 2019 όπου και υπογράφηκε συνθήκη ειρήνης μεταξύ των δύο πλευρών μετά τον εξαετή πόλεμό τους.

Όσον αφορά την οικονομία της, η Μοζαμβίκη είναι μόνο στην 160^η θέση της παγκόσμιας κλίμακας οικονομιών. Διακρίνεται ως μια φτωχή και υπανάπτυκτη χώρα, με περίπου το 70% να ζει κάτω από το όριο της φτώχειας. Σύμφωνα με τελευταία μέτρηση, το ΑΕΠ της ανήλθε στα 14.9 δισεκατομμύρια ευρώ. Αποτελεί, όμως, μια αναπτυσσόμενη χώρα. Αυτό οφείλεται στην προσπάθεια της χώρας να οδηγηθεί στην εσωτερική της ανασυγκρότηση μετά τις μάχες που είχαν προηγηθεί τα προηγούμενα χρόνια. Βέβαια, πρέπει να αναφερθεί πως η οικονομική βοήθεια από τους διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς με ενισχύσεις και δάνεια υψηλών ποσών (300 εκατομμύρια δολάρια ενίσχυση από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο το 2008 και 85 εκατομμύρια δολάρια από την Παγκόσμια Τράπεζα) αλλά και οι ξένες επενδύσεις που πραγματοποιήθηκαν στη χώρα από εξωτερικούς δρώντες ήταν τα στοιχεία που συνέβαλαν στην ανάπτυξη της χώρας.

Όπως σε πολλά αφρικανικά κράτη, έτσι και στην περίπτωση της Μοζαμβίκης, οι πολιτικές συγκρούσεις, η διαφθορά των κομμάτων, οι κοινωνικές διαφορές λόγω της ανισότητας, η ανεργία κ.ά. προκαλούσαν ανισορροπία στην οικονομική ανάπτυξη. Πλέον η Μοζαμβίκη προσπαθεί να ενισχύσει τις εξαγωγές των βασικών προϊόντων παραγωγής της με σκοπό την ενίσχυση της οικονομίας και τη δημιουργία εμπορικών δεσμών με τους άλλους παίκτες της διεθνούς οικονομίας. Για πάνω από 40 χρόνια είχε παγιδευτεί σε μια εμφύλια διαμάχη που δεν την οδήγησε ποτέ σε σταθερή ανάπτυξη και πρόοδο, στερώντας της ευκαιρίες ανάδειξής της στην παγκόσμια οικονομία. Ωστόσο, φαίνεται να ανακάμπτει και να αξιοποιεί τις ευκαιρίες που της δίνονται σε νέα πεδία δραστηριοποίησης, όπως στον κλάδο της ενέργειας.

17. Δημοκρατία του Μπενίν

Η οικονομία του Benin εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το άτυπο εμπόριο επανεξαγωγής και διαμετακόμισης με την Νιγηρία (εκτιμάται σε περίπου 20% του ΑΕΠ) και στη γεωργία, ιδίως στο βαμβάκι, το φοινικέλαιο και τον καφέ τα τελευταία χρόνια. Κατά την τελευταία δεκαετία, η ανάπτυξη στο Benin υπήρξε εξαιρετικά ασταθής, με ανοδικές ωστόσο τάσεις.

Ωστόσο, οι ανοδικές τάσεις στο ρυθμό ανάπτυξης δεν έχουν δημιουργήσει τις απαραίτητες προϋποθέσεις για την αύξηση του βιοτικού επιπέδου των πολιτών του Benin. Τα τελευταία χρόνια, η ανεργία βρίσκεται σε σχετικά σταθερά επίπεδα, με

καθοδικές τάσεις. Το πρόβλημα ωστόσο παραμένει. Η ανεργία στους νέους είναι αρκετά υψηλή, επειδή υπάρχουν λίγες θέσεις εργασίας, οι εργοδότες διστάζουν να προσλάβουν νεοεισερχόμενους στην αγορά εργασίας και η κατάρτιση δεν είναι προσαρμοσμένη στις απαιτήσεις της αγοράς.

18. Μποτσουάνα

Μέχρι στιγμής η οικονομία της χώρας στηρίζεται κυρίως στην εξόρυξη διαμαντιών κάτι που όμως έχει ημερομηνία λήξης καθώς τα αποθέματα διαμαντιού θα αποπερατωθούν κατά το έτος 2029. Έτσι η κυβέρνηση δέχεται πιέσεις για αλλαγή οικονομικής κατεύθυνσης. Τεράστιες εκτάσεις ερήμου στην έρημο Καλαχάρι και τον ποταμό Chobe προσφέρονται για τουριστική εκμετάλλευση, ενώ υπάρχουν πολλές ευκαιρίες διαθέσιμες στην εμπορική εκτροφή βοοειδών και στην παραγωγή βόειου κρέατος. Στο πλαίσιο αυτό, το Κέντρο Επενδύσεων και Εμπορίου της Μποτσουάνα (BITC, 2015) απαριθμεί, επίσης, πρόσθετα επενδυτικά κίνητρα. Η χώρα προσφέρει φορολογικές διακοπές και χαμηλούς εταιρικούς συντελεστές φόρου, π.χ. 15% για μεταποιητικές εταιρείες, 22% για υπεραξία, 15% για ξένα μερίσματα. Προσφέρει πρόσβαση σε αγορές λόγω περιφερειακών εμπορικών συμφωνιών μελών, όπως SADC και SACU. Τέλος, μια σταθερή και ανταγωνιστική συναλλαγματική ισοτιμία, το χαμηλό επίπεδο εγκληματικότητας, οι καλές εργασιακές σχέσεις και μια ομάδα εργασίας με βασική πρωτοβάθμια εκπαίδευση συμπληρώνουν το παζλ.

19. Μπουρουτί

Η ελληνική παροικία στο Μπουρουτί αριθμοί σχεδόν 40 άτομα (όλα στη πρωτεύουσα Μπουζουμπούρα), ενώ μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1980 αριθμούσε 1500. Η φθίνουσα πορεία της ελληνικής ομογένειας είναι αποτέλεσμα των αλληπάλληλων πολιτικών κρίσεων και εσωτερικών συγκρούσεων που συνεχίζονται μέχρι σήμερα.

Το 66,9% του πληθυσμού ζει κάτω από το όριο της φτώχειας.

Η ειρηνευτική συμφωνία του 2006 έβαλε τέλος σε μία σύγκρουση η οποία διήρκεσε 13 χρόνια και άφησε πίσω της τουλάχιστον 300.000 νεκρούς.

Ο πληθυσμός του Μπουρουτί αντιμετωπίζει μια ιδιαίτερη οικονομική και κοινωνική κατάσταση, καθώς ο αριθμός των προσφύγων και των εκτοπισθέντων ατόμων ολοένα και αυξάνεται, δεδομένων των προβλημάτων ασφαλείας εντός της χώρας και των εντάσεων στις γειτονικές χώρες.

20. Ναμίμπια

Η Ναμίμπια βρίσκεται στην υψηλότερη κατάταξη της Αφρικής με βάση την ελευθερία του Τύπου από τους Δημοσιογράφους Χωρίς Σύνορα - βρίσκεται μπροστά από τις Ηνωμένες Πολιτείες και άλλες πλούσιες οικονομίες.

Η χώρα έχει επίσης ευνοϊκές βαθμολογίες - από τα υψηλότερα στην Αφρική - για τη Διαφάνεια με βάση τον διεθνή δείκτη Διαφθοράς.

Η Ναμίμπια έχει καταφέρει να διατηρήσει την ισχυρή αύξηση του ΑΕΠ - στο 4,5% το 2015 – σταθερή τα τελευταία χρόνια, μετά από κατά μέσο όρο αύξηση περίπου

4,2% το διάστημα 1991 - 2014.

Ταυτόχρονα, το χρέος προς το ΑΕΠ βρίσκεται γύρω στο 25% είναι λιγότερο από το ένα τρίτο του λόγου του χρέους προς το ΑΕΠ στην Ευρώπη ή τις ΗΠΑ.

Η οικονομία της Ναμίμπια έχει ένα ισχυρό χαρτί τον τουρισμό που αντιπροσωπεύουν σχεδόν το 60% του ΑΕΠ.

Κάθε χρόνο, περισσότεροι από ένα εκατομμύριο ξένους τουρίστες επισκέπτονται τη χώρα.

21. Νότια Αφρική

Η ύπαρξη σημαντικής Ελληνικής ομογένειας στη Νότιο Αφρική οδήγησε στη σύναψη διπλωματικών σχέσεων από τις αρχές ήδη του 20^{ου} αιώνα. Η Ελλάδα έχει Πρεσβεία στη Πρετόρια και η Ν.Αφρική Πρεσβεία στην Αθήνα.

Η Νότια Αφρική έχει μεικτή οικονομία, την δεύτερη μεγαλύτερη στην Αφρική μετά τη Νιγηρία. Επίσης, έχει σχετικά υψηλό κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε σχέση με άλλες χώρες της υποσαχάριας Αφρικής. Όμως, η Νότια Αφρική εξακολουθεί να μαστίζεται από υψηλά ποσοστά φτώχειας και ανεργίας και επίσης είναι μια από τις 10 κορυφαίες χώρες όσον αφορά την ανισότητα κατανομής του πλούτου. Σε αντίθεση με άλλες φτωχές χώρες, η Νότια Αφρική δεν έχει ανεπτυγμένη παραοικονομία. Το ΑΕΠ της χώρας συρρικνώθηκε στο πρώτο τέταρτο του 2009, οδηγώντας την μεγαλύτερη οικονομία της Αφρικής σε ύφεση για πρώτη φορά έπειτα από 17 χρόνια.

Αναντίρρητα η οικονομία της Νότιας Αφρικής δεν είναι εξαιρετική με βάση τα διεθνή δεδομένα, είναι όμως αρκετά καλή και, κυρίως, είναι εξαιρετική για τα Αφρικανικά δεδομένα. Αποτελεί μια από τις βασικές «πύλες» της Αφρικής σε προϊόντα και υπηρεσίες. Έχει ιδιαίτερα ανεπτυγμένο τραπεζικό σύστημα –σχεδόν εφάμιλλο αυτών της Δύσης, ενώ έχει πλούσιο υπέδαφος. Επιπρόσθετα έχει καλές προσβάσεις και δικτύωση με τις περισσότερες δυτικές οικονομίες.

Ο πρωτογενής τομέας (ορυκτές πρώτες ύλες και αγροτικός τομέας) ανέκαθεν έπαιξε σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της δομής της νοτιοαφρικανικής οικονομίας. Τα αποθέματα ορυκτών περιλαμβάνουν πολύτιμα μέταλλα, σιδηρούχα και μη σιδηρούχα μέταλλα καθώς και ορυκτά διαφόρων μορφών (ενεργειακά, σιδηρούχα, βιομηχανικά). Το μειονέκτημα της Νοτ. Αφρικής είναι ότι αποτελώντας σημαντικό παραγωγό και εξαγωγέα ορυκτών πρώτων υλών, επηρεάζεται άμεσα από τις αυξομειώσεις των τιμών τους στις διεθνείς αγορές και τα χρηματιστήρια. Από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, υπήρξε μια διαρθρωτική μετατόπιση της παραγωγής, με την οικονομική ανάπτυξη να οφείλεται όχι μόνο στην εξορυκτική βιομηχανία και τη γεωργία αλλά κυρίως στον τριτογενή τομέα, ο οποίος περιλαμβάνει μεταξύ άλλων τις χρηματοπιστωτικές και άλλες οικονομικές υπηρεσίες, το εμπόριο (χονδρικό/λιανικό), τον τουρισμό, τις μεταφορές και τις επικοινωνίες. Πλέον η Νότια Αφρική κινείται προς την κατεύθυνση μιας οικονομίας βασισμένης στη γνώση, με μεγαλύτερη έμφαση στην τεχνολογία και το ηλεκτρονικό εμπόριο.

22. Νότιο Σουδάν

Μετά την ανεξαρτησία του Νότιου Σουδάν, εκδηλώθηκε ενδιαφέρον από έλληνες επιχειρηματίες για δραστηριοποίηση στη χώρα, δεδομένων των πλουτοπαραγωγικών πόρων (κυρίως ενέργεια) και των αναγκών ανοικοδόμησης . Ωστόσο, λόγω της παρατεταμένης πολιτικής αστάθειας και των εσωτερικών συγκρούσεων, ατόνησε το ενδιαφέρον.

Το Νότιο Σουδάν απέκτησε την ανεξαρτησία του από το Σουδάν το 2011, ωστόσο από το 2013 βρίσκεται σε εμφύλιο πόλεμο καθώς αντίπαλες φυλές διεκδικούν την ηγεσία της χώρας. Η έως τώρα διεθνής ειρηνευτικές προσπάθειες έχουν αποτύχει και ο εμφύλιος έχει γίνει η αιτία να χάσουν μέχρι στιγμής τη ζωή τους 400.000 άνθρωποι και εκατομμύρια να εκτοπιστούν.

Τα έσοδα από το πετρέλαιο αποτελούσαν περίπου το 98% του εθνικού προϋπολογισμού, υπονομεύοντας τις προσπάθειες για τη δημιουργία κοινωνικής σύμβασης γύρω από τη φορολογία και τις υπηρεσίες με τους νέους πολίτες του Νοτίου Σουδάν. Αν και είναι δύσκολο να βρεθούν ακριβή στοιχεία, περίπου ένα δισεκατομμύριο δολάρια διεθνούς βοήθειας έπρεπε να δαπανηθούν στο Νότιο Σουδάν ετησίως μεταξύ 2006 και 2010· το 2011 ο αριθμός ήταν περίπου 1,4 δισεκατομμύρια. Ωστόσο, πολύ λίγα από αυτά τα χρήματα βοήθειας έχουν δαπανηθεί στο Νότιο Σουδάν, και ακόμη λιγότερα έχουν φτάσει σε κυβερνητικά ταμεία. Η βοήθεια παρέχεται γενικά σε είδος, με έργα που διαχειρίζονται ξένοι εργολάβοι και ΜΚΟ.

23. Νιγηρία

Η χώρα διαθέτει πληθώρα φυσικών πόρων, με κυρίαρχο το αργό πετρέλαιο. Το 2018, το αργό πετρέλαιο ανερχόταν στο 75,3% των συνολικών εξαγωγών της χώρας, ποσοστό που αντιστοιχεί σε 44,8 δισεκατομμύρια δολάρια. Η πλειοψηφία του πουλιέται είτε ακατέργαστη είτε, μετά από επεξεργασία, με τη μορφή διαφόρων προϊόντων, από πετρέλαιο μέχρι και πίσσα. Άλλα προϊόντα, που παράγει η χώρα, μαζί με τις υπηρεσίες που προσφέρει στο εξωτερικό, συγκεντρώνουν ποσοστό μικρότερο του 10% επί των εξαγωγών, γεγονός που τα καθιστά αδύναμα να στηρίζουν την οικονομία της Νιγηρίας, αφήνοντας στο πετρέλαιο και σε άλλα ορυκτά καύσιμα την ηγετική θέση στις εξαγωγές της χώρας. Η οικονομία της χώρας, λοιπόν, βασίζεται σε μία κύρια πηγή εισοδήματος, το πετρέλαιο.

Η οικονομική αστάθεια την Νιγηρίας λόγω των μεταβολών της τιμής του πετρελαίου, αυξάνει την επικινδυνότητα των επενδυτικών κινήσεων στη χώρα, μειώνοντας, με αυτό τον τρόπο, τις άμεσες ξένες επενδύσεις. Ενώ το 2018 επενδύθηκαν 6,401 εκατομμύρια δολάρια Αμερικής στην χώρα, το 2019, μετά την πτώση των τιμών το τελευταίο τέταρτο του 2018, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, το επενδυτικό ποσό μειώθηκε στα 3,299 εκατομμύρια δολάρια Αμερικής. Τα γεγονότα αυτά οδηγούν και σε διόγκωση των χρεών της Νιγηρίας.

Για μια χώρα που η πλειοψηφία των κατοίκων ζει σε εξαθλιωτικές συνθήκες απόλυτης φτώχειας, που μαστίζεται από την διαφθορά και το δημοκρατικό καθεστώς της απειλείται, κρίνεται απαραίτητη η εξεύρεση λύσεων για τη βελτίωση της οικονομίας της. Οι περισσότεροι αναλυτές θεωρούν ότι πρέπει η παραγωγή να μετατοπιστεί από το πετρέλαιο σε άλλους κλάδους της αγοράς, και κυρίως στις υπηρεσίες προκειμένου να περάσει η οικονομία της στο επόμενο στάδιο. Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα να μειωθεί η εξάρτηση της χώρας από το πετρέλαιο, σε μια

εποχή που χαρακτηρίζεται από την ανάγκη μεταστροφής σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.

24. Ουγκάντα

Η οικονομία της χώρας είναι βασικά γεωργική και καταλαμβάνει περίπου τα τέσσερα πέμπτα του εργατικού πληθυσμού. Το κλίμα της Ουγκάντα είναι ιδιαίτερα ευνοϊκό για την εκτροφή ζώων και τη διενέργεια καλλιεργειών. Όπως συνέβη με τις περισσότερες αφρικανικές χώρες, η οικονομική ανάπτυξη και ο εκσυγχρονισμός παρεμποδίστηκαν από την πολιτική αστάθεια της χώρας αφενός και από τη σημαντική πτώση της εξαγωγικής αγοράς της χώρας μετά το ξέσπασμα των συγκρούσεων στο Νότιο Σουδάν αφετέρου. Ωστόσο, το δεύτερο ζήτημα λύθηκε σε κάποιο βαθμό πρόσφατα κυρίως λόγω του ρεκόρ στις συγκομιδές καφέ, που αντιπροσωπεύουν το 16% των εξαγωγών. Στη συνέχεια, προκειμένου να αποκατασταθεί η ζημιά που υπέστη η οικονομία από τις κυβερνήσεις του Idi Amin και του Milton Obote, ενθαρρύνθηκαν οι ξένες επενδύσεις στη γεωργία και τη βιομηχανία κυρίως από δυτικές χώρες και πρώην κατοίκους της Ασίας.

Ωστόσο, η οικονομική ανάπτυξη της Ουγκάντα έχει επιβραδυνθεί από το 2016 και έπειτα, καθώς οι κρατικές δαπάνες και το δημόσιο χρέος έχουν αυξηθεί. Ο προϋπολογισμός της χώρας κυριαρχείται από δαπάνες για την ενέργεια και τις οδικές υποδομές, ενώ βασίζεται επίσης στην υποστήριξη χορηγών για μακροχρόνιες κινητήριες δυνάμεις ανάπτυξης, συμπεριλαμβανομένης της γεωργίας, της υγείας και της εκπαίδευσης. Τα μεγαλύτερα έργα υποδομής χρηματοδοτούνται εξωτερικά μέσω ευνοϊκών δανείων, αλλά με διογκωμένο κόστος.

Οι κύριες εξαγωγές της χώρας είναι ο καφές, ψάρια και προϊόντα ψαριών, ο χρυσός, ο καπνός, το βαμβάκι και το τσάι. Οι κύριες εισαγωγές είναι μηχανήματα και εξοπλισμός μεταφορών, βασικές κατασκευές, τρόφιμα και χημικές ουσίες.

Η οικονομία της Ουγκάντα είναι η τρίτη μεγαλύτερη στην Ανατολική Αφρική, μετά την Κένυα και την Τανζανία. Έχει σημειώσει εκπληκτικές οικονομικές επιδόσεις τις τελευταίες δεκαετίες και, παρόλο που είναι αργή, η ανάπτυξη παραμένει σταθερή.

Η χώρα αντιμετωπίζει μια σειρά οικονομικών προκλήσεων, που ταλανίζουν την οικονομία της μέχρι και σήμερα. Σε αυτές περιλαμβάνονται: κακή οικονομική διαχείριση, ενδημική διαφθορά και αποτυχία της κυβέρνησης να επενδύσει επαρκώς στην υγεία, την εκπαίδευση και τις οικονομικές ευκαιρίες για έναν αυξανόμενο νεαρό πληθυσμό. Επιπροσθέτως, η Ουγκάντα έχει ένα από τα χαμηλότερα ποσοστά ηλεκτροδότησης στην Αφρική, καθώς μόνο το 22% των κατοίκων έχει πρόσβαση σε ηλεκτρικό ρεύμα. Το θλιβερό ιστορικό πολιτικών συγκρούσεων της χώρας, σε συνδυασμό με τα περιβαλλοντικά προβλήματα και τις καταστροφές της επιδημίας του AIDS σε όλη τη χώρα, εμπόδισε την πρόοδο και την ανάπτυξη για πολλά χρόνια.

25. Ρουάντα

Πρωτεύουσα της χώρας είναι το Κιγκάλι, το οποίο αποτελεί κέντρο καινοτομίας και τεχνολογίας και ξεχωρίζει για την καθαριότητα και την τάξη που το διέπει. Αξίζει να σημειωθεί ότι η χώρα δεν διαθέτει λιμάνια, οπότε το εμπόριο περνά από την Κένυα και την Τανζανία, ενώ διαθέτει τρία αεροδρόμια.

Γενικά η κυβέρνηση χαρακτηρίζεται για τις αυταρχικές τακτικές και την έλλειψη ελευθερίας λόγου, ωστόσο στόχος της είναι η οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη. Σύμφωνα με το πρόγραμμα του 2000, στόχος της κυβέρνησης είναι η Ρουάντα να βαδίσει στα ίδια μονοπάτια, όπως και η Σιγκαπούρη. Αυτό θα επιτευχθεί, σύμφωνα με την κυβερνητική ατζέντα, με την ανοικοδόμηση της χώρας, την κατασκευή σύγχρονου οδικού δικτύου και αεροδρομίων, την παροχή κοινωνικών υπηρεσιών, τον καθαρισμό όλων των περιοχών της χώρας και την προστασία του περιβάλλοντος, καθώς και με σαφή προσανατολισμό την οικονομική ανάπτυξη.

Η οικονομία της χώρας χαρακτηρίζεται από συνεχή αύξηση του ΑΕΠ και ο μέσος ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης αγγίζει το 9%. Αυτός ο ρυθμός οφείλεται στην αύξηση των επενδύσεων από τον ιδιωτικό τομέα, λόγω των σταθερών φορολογικών συντελεστών, καθώς και στην εξάλειψη της γραφειοκρατίας, μεταρρυθμίσεις που αύξησαν τις Άμεσες Ξένες Επενδύσεις και την απασχόληση.

Τα αποθέματα των άμεσων ξένων επενδύσεων έχουν αυξηθεί τα τελευταία χρόνια λόγω της πολιτικής σταθερότητας της Ρουάντα και των μέτρων που εστιάζουν στη βελτίωση του επιχειρηματικού κλίματος. Σύμφωνα με την Παγκόσμια Έκθεση Επενδύσεων, οι εισροές αυξήθηκαν από 382 εκατομμύρια δολάρια το 2018 σε 420 εκατομμύρια δολάρια το 2019. Το απόθεμα άμεσων ξένων επενδύσεων υπολογίστηκε στα 2.6 δισεκατομμύρια δολάρια στο τέλος του 2019. Οι επενδύσεις στοχεύουν κυρίως στους τομείς της εξόρυξης, των κατασκευών και των ακινήτων, καθώς και στις υποδομές και στις νέες τεχνολογίες. Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία του Rwanda Development Board (RDB), οι κύριες επενδυτικές χώρες είναι η Πορτογαλία, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ινδία. Το 2019, η Ρουάντα κατέγραψε ρεκόρ επενδύσεων 2.46 δισεκατομμυρίων δολαρίων, το 37% των οποίων αποτελούσαν άμεσες ξένες επενδύσεις. Η κυβέρνηση της Ρουάντα επιδιώκει να προσελκύσει περισσότερες ΑΞΕ και το 2015 ενέκρινε ένα νέο επενδυτικό νομοσχέδιο με στόχο την παροχή φορολογικών ελαφρύνσεων και άλλων κινήτρων στους επενδυτές. Από την άλλη πλευρά, όμως, η μειωμένη ικανότητα του ανθρώπινου δυναμικού της Ρουάντα, οι κακές υποδομές και τα υψηλά λειτουργικά κόστη είναι από τους παράγοντες που περιορίζουν την προσέλκυση των επενδύσεων. Επίσης, πολύ σημαντικό ρόλο έπαιξε και η πολιτική αστάθεια της γειτονικής της χώρας, της Λαϊκής Δημοκρατίας του Κονγκό, η οποία είχε αντίκτυπο σε ολόκληρη την περιοχή και αποθάρρυνε τις διεθνείς εταιρείες να επενδύσουν σε όλες τις γειτονικές χώρες.

Η αντιμετώπιση προβλημάτων, όπως αυτό της εξάρτησης της χώρας από τον εξωτερικό δανεισμό και τον αγροτικό τομέα και του υψηλού εμπορικού ελλείμματος, είναι αρκετά σημαντική και πρέπει να λάβει χώρα σύντομα. Έτσι, με τη βελτίωση των δημοκρατικών θεσμών, της ελευθερίας και της πολιτικής σταθεροποίησης, η χώρα θα διέπεται από συνεχή οικονομική μεγέθυνση και ουσιαστική αύξηση του βιοτικού επιπέδου.

26. Σιέρα Λεόνε

Η Σιέρα Λεόνε είναι από τις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες της αφρικανικής ηπείρου και βρίσκεται στην 168^η θέση της παγκόσμιας κατάταξης των κρατικών οικονομιών.

Λόγω του ευνοϊκού κλίματος, υπάρχουν καλλιέργειες σε τροπικά φρούτα και σε καφέ, αγαθά που αποτελούν τα βασικά προϊόντα των εξαγωγών της χώρας και της επιτρέπουν τη δημιουργία εμπορικών σχέσεων, εξασφαλίζοντας την παρουσία της στη διεθνή οικονομία. Παράλληλα, διαθέτει κάποια στοιχειώδη δραστηριότητα σε εξορύξεις διαμαντιών, αλλά όχι σε ενεργειακές πηγές, όπως άλλα κράτη της ηπείρου. Η βιομηχανική της δραστηριότητα βασίζεται εξολοκλήρου στην επεξεργασία των παραπάνω ειδών. Σχεδόν τα τρία τέταρτα της χώρας ζουν χωρίς να έχουν πρόσβαση στα βασικά αγαθά της καθημερινότητας (τροφή, νερό, στέγη) και πρέπει να παλεύουν καθημερινά για την επιβίωσή τους. Το γεγονός αυτό οφείλεται στον μακροχρόνιο εμφύλιο πόλεμο που μάστιζε τη χώρα και άφησε μεγάλα προβλήματα στην κρατική οργάνωση, αλλά και στον ιό έμπολα που έπληξε τη χώρα το 2015, προκαλώντας πληθώρα θανάτων και ανάγκη για εύρεση πόρων ώστε να αντιμετωπιστεί η υγειονομική κρίση που είχε προκληθεί.

27. Σομαλία

Η πολιτική κατάσταση της Σομαλίας είναι ιδιαίτερα ασταθής λόγω του σομαλικού εμφυλίου που έχει ξεκινήσει από το 1991 και δεν έχει σταματήσει έκτοτε.

Η οικονομία της Σομαλίας χαρακτηρίζεται υπανάπτυκτη, καθώς, μετά από την απόκτηση της ανεξαρτησίας της, δεν είχε ποτέ ένα συγκεκριμένο οικονομικό μοντέλο ως πρότυπο με στόχο την αναδιαμόρφωση του οικονομικού της τομέα. Μετά από τελευταία μέτρηση, το ΑΕΠ της φτάνει περίπου τα 4.8 δισεκατομμύρια αμερικανικά δολάρια το 2018.

Το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού ασχολείται με τη γεωργία και τις αγροτικές δραστηριότητες (περίπου 3/5 του πληθυσμού). Η εκτροφή ζώων και η εξαγωγή τους είναι η βασικότερη δραστηριότητα στον πρωτογενή τομέα. Η Σομαλία είναι πλούσια σε πρόβατα, κασίκες και καμήλες, γεγονός που αξιοποιεί για να δημιουργεί εμπορικές σχέσεις και συναλλαγές. Επίσης, το έδαφός της είναι πλούσιο σε φυτείες μπανάνας, ρυζιού, βαμβακιού, ζαχαροκάλαμου και διάφορων εξωτικών φρούτων, όπως η παπάγια και το μάνγκο. Πέραν των αγροτικών αγαθών, οι ορυκτοί πόροι της είναι φτωχοί και η ποσότητά τους δεν είναι ικανή για εξόρυξη και εμπορική δραστηριότητα ταυτόχρονα. Χρησιμοποιούνται περισσότερο στο εγχώριο εμπόριο. Ο βιομηχανικός κλάδος βασίζεται στην επεξεργασία των αγροτικών προϊόντων και στην προώθησή τους στην περιφερειακή και παγκόσμια αγορά. Δεν υπάρχει κάποια εξέλιξη στον δευτερογενή τομέα και δεν συμβάλει σε μεγάλο βαθμό στην οικονομία της χώρας. Η βοήθεια που έχει λάβει τόσο από τον ΟΗΕ μέσω των ειρηνευτικών αποστολών, όσο και τους διεθνείς οικονομικούς θεσμούς, έχει συμβάλει στο να καταφέρει να ξεπεράσει κάποιες δύσκολες οικονομικές περιόδους. Παρ' αυτά, τα προβλήματα στον κοινωνικό τομέα όπως η ανεργία, οι διακρίσεις, η ανισότητα, ο αναλφαβητισμός κ.α. και τα προβλήματα στην γενική εικόνα της χώρας, δεν παύουν να υπάρχουν και να την καθιστούν ασταθές κράτος.

28. Τανζανία

Η Τανζανία είναι μία από τις μεγαλύτερες χώρες της Αφρικανικής ηπείρου με πάνω από 55 εκ. κατοίκους, αποτελεί τουριστικό προορισμό λόγω των εθνικών της πάρκων.

Η οικονομία της βασίζεται κυρίως στη γεωργία με τη παραγωγή καφέ, τσαγιού, βαμβακιού και γαρύφαλλου καθώς και στον ολοένα αυξανόμενο τουρισμό.

Η Τανζανία ευνοείται ιδιαίτερος από τη γεωγραφική της θέση, καθώς έξι από τις οχτώ χώρες με τις οποίες συνορεύει δεν έχουν πρόσβαση στη θάλασσα και ως εκ τούτου δίνεται η δυνατότητα στη χώρα να καταστεί περιφερειακός κόμβος διέλευσης μέσω του λιμανιού Dar es Salaam το οποίο παρουσιάζεται ως πύλη προς την Ανατολική και Κεντρική Αφρική. Επιπλέον, αυτό καθιστά την Τανζανία ως ελκυστικό επενδυτικό προορισμό για τους επιχειρηματίες. Η οικονομία της Τανζανίας, ωστόσο, εξακολουθεί να είναι ως επί το πλείστον αγροτική, με το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού να ασχολείται με τη γεωργία, την κτηνοτροφία και την αλιεία.

Παρά το γεγονός ότι η Ηνωμένη Δημοκρατία της Τανζανίας έχει ομολογουμένως υψηλά ποσοστά φτώχειας όσον αφορά το πληθυσμό της, τις τελευταίες δεκαετίες αποτελεί ένα ακόμη success story της Αφρικανικής Ηπείρου λόγω της αύξησης του ρυθμού της οικονομικής της ανάπτυξης σε συνδυασμό με τη μαζική βοήθεια που λαμβάνει σε διεθνές επίπεδο. Διάφορα προγράμματα που εκπονούνται από οργανισμούς, όπως το USAID (Οργανισμός Διεθνούς Ανάπτυξης των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής), προσφέρουν υποστήριξη στη χώρα προκειμένου να επιτύχει τον στόχο της κατάταξης της ως χώρα μεσαίου εισοδήματος, τη διατήρηση της οικονομικής ανάπτυξης χωρίς αποκλεισμούς, την υποστήριξη των επενδύσεων του ιδιωτικού τομέα στην ενέργεια, καθώς και στη γεωργία και τον τουρισμό με βάση τους φυσικούς πόρους. Αξιοσημείωτο, μάλιστα, συνιστά το γεγονός ότι η Τανζανία κατόρθωσε να πετύχει τον στόχο του μεσαίου εισοδήματος την 1η Ιουλίου του 2020, εν μέσω της πανδημίας του κορωνοϊού και πέντε χρόνια νωρίτερα από το χρονοδιάγραμμα που ακολουθεί. Τρία βασικά χαρακτηριστικά καθιστούν την Ηνωμένη Δημοκρατία της Τανζανίας ως εν δυνάμει αφρικανική οικονομική δύναμη: η στρατηγική της θέση -όπως αναφέρθηκε και παραπάνω- η πολιτική σταθερότητα που επικρατεί στη χώρα παρά τα υψηλά ποσοστά φτώχειας -μια παράμετρος που καθιστά το έδαφος γόνιμο για την προσέλωση επενδύσεων- και φυσικά η ύπαρξη πόρων και πηγών ενέργειας, ανανεώσιμων και μη.

Οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, τέλος, αποτελούν μεγάλη οικονομική ευκαιρία για την τανζανική οικονομία. Ο μόνος πόρος που χρησιμοποιείται σε μεγάλη κλίμακα προς το παρόν είναι η υδροηλεκτρική ενέργεια. Οι πόροι της βιομάζας αξιοποιούνται ως επί το πλείστον με παραδοσιακούς, αλλά μη βιώσιμους τρόπους, αν και εξακολουθούν να υπάρχουν μεγάλες δυνατότητες λόγω των μεγάλων ποσοτήτων οργανικών αποβλήτων που παράγονται από τον γεωργικό τομέα. Η ηλιακή ενέργεια είναι άφθονη και ήδη καταβάλλονται οι αρχικές προσπάθειες για την εκμετάλλευση αυτού του πόρου. Προγράμματα χρηματοδοτήσεων, όπως αυτά που εκπονεί το Ταμείο Επενδύσεων για το Κλίμα, με πρόσφατη τη χρηματοδότηση του SREP (πρόγραμμα αναβάθμισης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις χώρες χαμηλού εισοδήματος), αποσκοπούν στο να αναβαθμιστεί ο ρόλος των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και η οικονομική απόδοσή τους προκειμένου να επωφεληθεί στο μέγιστο η οικονομία της Τανζανίας

Κεφάλαιο 2ο: ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟΣ ΠΛΟΥΤΟΣ ΤΗΣ ΥΠΟΣΑΧΑΡΙΑΣ ΑΦΡΙΚΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Παραπάνω παρουσιάσαμε την γενική εικόνα των χωρών της Υποσαχάριας Αφρικής αναλύοντας τα κοινωνικά, πολιτικά και οικονομικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν. Στη συνέχεια θα αναδείξουμε τον ενεργειακό πλούτο της περιοχής που αποτελεί βασική πηγή εισοδήματος των χωρών αυτών και τεράστιο πεδίο επένδυσης.

Οι πηγές ενέργειας στην Υποσαχάρια Αφρική είναι παραπάνω από αρκετές για να καλύψουν τις εγχώριες ανάγκες τόσο στο παρόν όσο και στο μέλλον. Στο σημερινό επίπεδο παραγωγής, τα γνωστά αποθέματα πετρελαίου φτάνουν για εκατό χρόνια περίπου, του άνθρακα για περισσότερα από τετρακόσια χρόνια και του φυσικού αερίου για περισσότερα από εξακόσια χρόνια. Όσο αφορά το ουράνιο βρίσκεται σε πολλές περιοχές της Αφρικής και σε μεγάλα αποθέματα καθώς επίσης και μεγάλη ποικιλία ανανεώσιμων πηγών ενέργειας όπως ηλιακή, υδροηλεκτρική, αιολική και γεωθερμική. Πολλές από αυτές τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, βρίσκονται άμεσα μοιρασμένες κατά μήκος της μεγάλης αυτής ηπείρου και σε διαφορετικά στάδια ανάπτυξης.

Στη πραγματικότητα, πολλές από τις γνωστές πηγές δεν έχουν εκτιμηθεί πλήρως, κάτι που οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι πηγές ενέργειας της Αφρικής θα πολλαπλασιαστούν καθώς η εξερεύνηση και η αξιολόγηση συνεχίζονται.

Ακολούθως γίνεται ορατή η ευκαιρία να αναπτυχθεί ένας σύγχρονος τομέας ενέργειας σε όλη την Αφρική, ο οποίος θα στηρίζεται σε αυτούς τους ποικίλους πόρους. Παρ' όλα αυτά η διαδρομή από την θεώρηση αυτή ως την πραγματοποίηση αυτού του σύγχρονου τομέα ενέργειας είναι παρατεταμένη και δύσκολη.

2.1 Πετρέλαιο και Φυσικό αέριο

Πρόσφατες ανακαλύψεις μας παρουσιάζουν μια διαφορετική πλευρά των πηγών ενέργειας της Υποσαχάριας Αφρικής, κυρίως του πετρελαίου και του φυσικού αερίου. Οι παραδοσιακές πηγές της Δυτικής Αφρικής συνδέονται με τους νεότερους κατόχους φυσικών πόρων, όπως η Κένυα και η Ουγκάντα στην Ανατολική Αφρική και η Μοζαμβίκη με την Τανζανία όντας και οι 2 πλούσιες στα παράλια τους με κοιτάσματα φυσικού αερίου.

Σε γενικές γραμμές, η Υποσαχάρια Αφρική έχει στην κατοχή της το 7% περίπου των παγκόσμιων αποθεμάτων πετρελαίου και το 6% των παγκόσμιων αποθεμάτων σε

φυσικό αέριο. Ακόμα, στην Υποσαχάρια Αφρική βρίσκεται το 30% περίπου των ευρημάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου που έχουν εντοπιστεί τα τελευταία πέντε χρόνια. Ειδικότερα, το 2012 οι ανακαλύψεις έφτασαν τα 14 δις βαρέλια ισοδύναμου πετρελαίου, που μεταφράζεται σε σχεδόν το 60% του παγκόσμιου συνόλου.

Εν συνεχεία, μεγάλη ποσότητα φυσικού αερίου που βρίσκονται στη Μοζαμβίκη (παράκτια στη λεκάνη Rovuma) και στην Τανζανία δεσπόζουν στη γενική εικόνα όπου αποπερατώνονται από επιπλέον ανακαλύψεις στη λεκάνη Kwanza στη Γκκόλα. Επίσης το 2013 ήρθαν στο φώς ευρήματα πετρελαίου στη λεκάνη Keta-Togo-Benin στη Νιγηρία και ευρήματα φυσικού αερίου στη Μοζαμβίκη. Τέλος, δέκα ακόμα αφρικανικές χώρες ανακάλυψαν επιπλέον 10 δις ισοδύναμου πετρελαίου σε πηγές.

Πέρα από αυτές τις μεγάλες πηγές φυσικών πόρων που αναλύθηκαν παραπάνω έχει ήδη ξεκινήσει η παραγωγή πετρελαίου και φυσικού αερίου σε Τσαντ, Γκάνα και Ισημερινή Γουινέα, ενώ έχουν γίνει ανακαλύψεις αυτών στην Κένυα και στην Ουγκάντα όπου έτσι παρέχεται η δυνατότητα να ξεκινήσει η παραγωγή και στο ανατολικό τμήμα της ηπείρου πριν το τέλος της δεκαετίας.

Βελτιωμένες σεισμικές και γεωτρικές τεχνολογίες, ενισχυμένες από γενικές βελτιώσεις στο επιχειρηματικό περιβάλλον, έχουν συμβάλει έτσι ώστε πολλές αφρικανικές χώρες όπου μέχρι τώρα είχαν μικρή ή και καθόλου παραγωγή να δουν μεγάλη βελτίωση στον ρυθμό εξερεύνησης και εξερευνητικής επιτυχίας.

Από το 2013, οι πετρελαϊκοί πόροι που μπορούν να επαναφερθούν υπολογίζονται σε πάνω από 200 εκατομμύρια βαρέλια, από τα οποία το 70% περίπου βρίσκεται σε παράλιες περιοχές.

Αναλυτικότερα, η Νιγηρία έχει στην διάθεση της τους μεγαλύτερους πόρους πετρελαίου (63 δις βαρέλια), με ένα σημαίνων ποσοστό να είναι βεβαιωμένα αποθέματα. Στη δυτική ακτή το Κογκό, η Γκαμπόν και η Αγκόλα έχουν επίσης σημαντικά αποθέματα, με την τελευταία να ερευνά ενεργά τη λεκάνη Kwanza. Η ανατολική Αφρική έχει περίπου 18 δις βαρέλια πόρων πετρελαίου, με το νότιο Σουδάν, το Σουδάν και την Ουγκάντα να έχουν την πλειοψηφία. Οι περισσότερες χώρες της ανατολικής Αφρικής είναι σε πρώιμο στάδιο ανάπτυξης των πόρων τους. Η Υποσαχάρια Αφρική έχει βαρύ πετρέλαιο στην Μαδαγασκάρη με αποθέματα που εκτιμούνται περίπου στα 2 δις βαρέλια και η USGS (United States Geological Survey) εκτιμά ότι η Μαδαγασκάρη έχει επιπλέον 16 δις βαρέλια συμβατικού πετρελαίου που ακόμα δεν έχουν ανακαλυφθεί .

Συνολικά, οι πετρελαϊκοί πόροι της Αφρικής έχουν τη δυνατότητα να καλύψουν τις ανάγκες των Αφρικανικών χωρών, οι οποίες σήμερα είναι ελάχιστες, αλλά και να αποτελέσουν πηγή εξαγωγικών εσόδων.

2.1.1 Παραγωγή πετρελαίου

Η παραγωγή πετρελαίου στην Υποσαχάρια Αφρική έχει διπλασιαστεί από το 1990, φτάνοντας το 2011 τα 6,2 εκατομμύρια βαρέλια την ημέρα, πριν πέσει το 2013 στα 5,7 εκατομμύρια βαρέλια την ημέρα. Κατά τη διάρκεια αυτών των χρόνων, ένα αυξανόμενο μερίδιο παραγωγής ήταν προερχόμενο από παράλιες περιοχές, με ποσοστό υψηλότερο από 40% του συνόλου να προέρχεται από βαθιά ή πολύ βαθιά νερά. Η Νιγηρία και η Αγκόλα μόνο αποτελούν τα $\frac{3}{4}$ του συνόλου της Υποσαχάριας παραγωγής πετρελαίου.

Η Νιγηρία ήταν σταθερά ο μεγαλύτερος παραγωγός πετρελαίου στην Αφρική, και έχει δει τα επίπεδα παραγωγής της να πολλαπλασιάζονται σταδιακά και με χαμηλούς ρυθμούς σε 2,5 εκατομμύρια βαρέλια τη μέρα το 2013. Η παραγωγή πετρελαίου της Αγκόλα έχει φτάσει το τετραπλάσιο από το 1990, αγγίζοντας τα 1,8 εκατομμύρια βαρέλια τη μέρα το 2013, ισοδυναμώντας στο 30% της συνολικής παραγωγής. Η αύξηση της παραγωγής ήταν προερχόμενη εξ ολοκλήρου από παράλιες περιοχές.

Επιπρόσθετα, η παραγωγή φυσικού αερίου στην Υποσαχάρια Αφρική πολλαπλασιάστηκε από 7 δις κυβικά μέτρα το 1990 σε 58 δις κυβικά μέτρα το 2012, έχοντας μία μικρή αλλά αυξανόμενη εισφορά στην παγκόσμια παροχή φυσικού αερίου. Έκτος από την Νότια Αφρική, η μόνη άλλη χώρα εξαγωγής φυσικού αερίου είναι η Μοζαμβίκη, η οποία εξάγει 3,5 δις κυβικά μέτρα το χρόνο μέσω αγωγού της Νότιας Αφρικής, ενώ οι χώρες που χρησιμοποιούν τις πηγές τους εγχώρια είναι το Καμερούν, το Κονγκό, η Ακτή Ελεφαντοστού, η Νιγηρία, η Νότιος Αφρική και η Τανζανία.

Σε αρκετές χώρες υπάρχει ένα τεράστιο πεδίο ενδιαφέροντος για την αύξηση του εφοδιασμού των εξαγωγών και της εγχώριας κατανάλωσης με φυσικό αέριο. Η δημιουργία εγκαταστάσεων συγκέντρωσης και επεξεργασίας φυσικού αερίου και η δημιουργία δικτύων καθώς και η ανάπτυξη αποτελεσματικών αγορών και η τιμολόγηση είναι σημαντικές προτεραιότητες για τις κυβερνήσεις αυτών των χωρών.

2.2 Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας

Οι τεχνολογίες των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, κυρίως της υδροηλεκτρικής, συνθέτουν ένα μεγάλο μερίδιο του συνολικού ενεργειακού εφοδιασμού στην Αφρική και υπάρχει το ενδεχόμενο επέκτασης καθώς αναπτύσσεται ένα ευρύτερο φάσμα τεχνολογιών. Έτσι, πολλές χώρες τις αναπτύσσουν ενεργά ή σκέφτονται να τις αναπτύξουν.

2.2.1 Βιοενέργεια

Η βιοενέργεια έχει δεσπόζουσα θέση στο ενεργειακό μείγμα της Υποσαχάριας Αφρικής. Απαρτίζεται κυρίως από τη παραδοσιακή χρήση της στέρεας βιομάζας στον

οικιακό τομέα, ενώ η σύγχρονη χρήση στέρεας βιομάζας και βιοαερίου, για την παραγωγή ενέργειας και θερμότητας αποτελούν μόνο ένα πολύ μικρό μερίδιο.

Περίπου το 1/3 της έκτασης της Υποσαχάριας Αφρικής απαρτίζεται από δάση. Τα συνολικά αποθέματα δασικής βιομάζας υπολογίζονται στους 130 δις τόνους το 2010, με την ποσότητα που τοποθετείται στην αγορά ετησίως χωρίς να προκαλείται αποψίλωση των δασών να είναι πολύ μικρότερη. Επιπλέον, τα δασοκομικά προϊόντα και τα γεωργικά κατάλοιπα αποτελούν ένα σημαντικό ποσοστό των διαθέσιμων πηγών βιομάζας, αν και μερικά γεωργικά κατάλοιπα πρέπει να παραμένουν στους αγρούς για να διατηρείται η αγροτική παραγωγικότητα.

Οι δασικές περιοχές εντοπίζονται κατά κύριο λόγο στην κεντρική και νότια Αφρική και οι αγροτικές δραστηριότητες διαδραματίζονται κυρίως στην ανατολική και δυτική πλευρά της ηπείρου. Αυτές οι διαθέσιμες πηγές παραγωγής βιομάζας μπορούν να παρέχουν ηλεκτρική ενέργεια σε ορισμένες χώρες. Για παράδειγμα γεωργικά και δασοκομικά κατάλοιπα που έχουν δεχθεί επεξεργασία, μπορούν να καλύψουν έως και το 40% της ηλεκτρικής ενέργειας που καταναλώνει το Καμερούν.

2.2.2 Υδροηλεκτρική Ενέργεια

Η υδροηλεκτρική ενέργεια ήταν εδώ και χρόνια σημαντικό κομμάτι πολλών αφρικανικών συστημάτων ισχύος και είναι η ανανεώσιμη πηγή ενέργειας εκείνη που χρησιμοποιείται περισσότερο πέραν της βιοενέργειας. Η υδροηλεκτρική ενέργεια εξαιτίας της μεγάλης προοπτικής της να αναπτυχθεί αλλά και του χαμηλού της κόστους, αποτελεί ενδιαφέρον τομέα στην Υποσαχάρια Αφρικής. Ωστόσο, υπάρχουν πολλά εμπόδια στην εκμετάλλευση του δυναμικού της υδροηλεκτρικής ενέργειας στην Υποσαχάρια Αφρική. Τα μεγάλα υδροηλεκτρικά σχέδια απαιτούν μεγάλα κεφάλαια εκ των προτέρων και συχνά τη δημιουργία συμφωνιών αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, με σκοπό να αυξηθεί η αναγκαία χρηματοδότηση. Τα χαμηλά επίπεδα όμως περιφερειακής διασύνδεσης σημαίνουν ότι υπάρχουν οριοθετημένες ευκαιρίες για εξαγωγή μεγάλου όγκου ηλεκτρικής ενέργειας, ενώ οι εγχώριες αγορές μπορεί να είναι μικρές και να μην καλύπτουν το κόστος της επένδυσης.

Ενώ η υδροηλεκτρική ενέργεια είναι μια χαμηλού κόστους πηγή παραγωγής ενέργειας μπορεί να επιδέχεται σε εποχιακές και ετήσιες διακυμάνσεις. Οι ανησυχίες οι οποίες έχουν σχέση με το περιβάλλον και ο ανταγωνισμός για τους υδάτινους πόρους, απαιτεί πολύ συγκεντρωμένη εξέταση και δημόσια διαβούλευση. Οι προβληματισμοί αυτοί υπάρχουν με δεδομένο ότι, τα υδροφόρα φράγματα πιθανόν να απαιτούν την πλημμύρα μεγάλων εκτάσεων γης, εκτοπίζοντας τις κοινότητες και μειώνοντας τη ροή ύδατος που διατίθεται για άλλες χρήσεις, όπως η γεωργία. Επιπλέον, η έλλειψη της απαιτούμενης τεχνογνωσίας, βάζει φρένο στην ανάπτυξη της υδροηλεκτρικής ενέργειας σε ορισμένες χώρες.

2.2.3 Ηλιακή Ενέργεια

Οι τεχνολογίες που έχουν σχέση με την εκμετάλλευση της ηλιακής ενέργειας είχαν οριοθετημένο ρόλο τα προηγούμενα χρόνια, αλλά βαθμιαία πετυχαίνουν την προσοχή αρκετών χωρών. Η Αφρική είναι πλούσια σε δυναμικό ηλιακής ενέργειας, με το σύνολο της ηπείρου να ωφελείται περίπου 320 ημέρες το χρόνο ηλιοφάνεια. Τέλος, η κεντρική και δυτική Αφρική έχουν μειωμένα επίπεδα ακτινοβολίας, ειδικότερα κοντά στον κόλπο της Γουινέας.

Το μέσο κόστος παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ηλιακά φωτοβολταϊκά συστήματα στην Υποσαχάρια Αφρική, είναι πάνω από τα \$175 Mwh, το οποίο είναι πάνω από το μέσο κόστος παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από άλλες τεχνολογίες. Ωστόσο σε μερικές περιπτώσεις υπάρχει πολύ υψηλής ποιότητας ηλιακές πηγές ενέργειας και τεχνολογίας που είναι διαθέσιμες σε άμεσο χρόνο, όπου μπορεί να οδηγήσει σε χαμηλότερο κόστος.

Παρά το μεγάλο κόστος, η ηλιακή ενέργεια αποκτά έδαφος σιγά-σιγά και υπάρχουν αρκετά υπό κατασκευή σχετικά έργα τόσο στην Γκάνα όσο και στη Νότια Αφρική, τη Μοζαμβίκη, το Σουδάν, τη Νιγηρία και την Αιθιοπία.

2.2.4 Αιολική Ενέργεια

Η αιολική ενέργεια ήταν λιγοστή στην Αφρική σε σύγκριση με την υδροηλεκτρική ενέργεια. Οι δυνατότητες χρήσης της ισχύος του ανέμου, ειδικά στις παραθαλάσσιες περιοχές, είναι πολλές. Στην Υποσαχάρια Αφρική, έχουν βρεθεί σε πολλές περιοχές, υψηλής ποιότητας αιολικές πηγές, κυριότερα στην κεντρική Αφρική, την ανατολική Κένυα, τμήματα της δυτικής Αφρικής που γειτονεύουν με τη Σαχάρα και τμήματα της νοτιότερης Αφρικής. Η Σομαλία έχει την υψηλότερη δυναμική από όλες τις χώρες, για την χρήση της αιολικής ενέργειας στις παραθαλάσσιες περιοχές της και ακολουθείται από το Σουδάν, τη Λιβύη, τη Μαυριτανία, την Αίγυπτο, τη Μαδαγασκάρη και την Κένυα.

Ο άνεμος μπορεί να είναι οικονομικά πιο ανταγωνιστικός από άλλες τεχνολογίες, αλλά άλλοι παράγοντες θα μπορούσαν να μειώσουν την ανάπτυξη αυτής της μορφής ενέργειας. Για παράδειγμα, στην ανατολική και δυτική πλευρά της ηπείρου οι εγχώριες αγορές είναι μικρές και τα δίκτυα ηλεκτρισμού δεν είναι καλά ανεπτυγμένα, πράγμα που σημαίνει ότι η παραγωγή που μεταβάλλεται από τον άνεμο θα καθιερώσει επιπλέον προκλήσεις σε ένα ήδη ευμετάβλητο σύστημα.

Η Νότια Αφρική και τμήματα της ανατολικής Αφρικής ηγούνται στην αύξηση της αιολικής χωρητικότητας, όπως για παράδειγμα, η Κένυα έχει στα σχέδια της την προσθήκη περισσότερων από 400 MW αιολικής ενέργειας μέχρι το 2020

2.3 Άλλες πηγές ενέργειας

2.3.1 Άνθρακας

Οι περίπου 120 δις. τόνοι πηγών άνθρακα της ηπείρου συσσωρεύονται στις νοτιότερες περιοχές της. Η αντιστοιχία τους είναι κάτι λιγότερο από 1% των παγκόσμιων πηγών, κάτι που αναδεικνύει την έλλειψη εξερεύνησης στην ήπειρο.

Η Νότιος Αφρική έχει δεσπόζουσα θέση στην παγκόσμια βιομηχανία άνθρακα με ποσοστό άνω του 90% των 36 δις τόνων επιβεβαιωμένων κοιτασμάτων. Άλλες αφρικανικές χώρες όπως η Μοζαμβίκη, η Τανζανία, η Ζιμπάμπουε, η Μποτσουάνα, η Ζάμπια, η Σουαζιλάνδη και το Μαλάουι έχουν επίσης σημαντικά κοιτάσματα και λεπτομερώς η Μοζαμβίκη είναι μια από τις μεγαλύτερες υποανάπτυκτες χώρες με αφειδώς κοιτάσματα άνθρακα στον κόσμο. Τα αποθέματά της εκτιμούνται σε 25 δις τόνους, με διεθνείς εταιρείες να έχουν αρχίσει εξαγωγές και να έχουν ανακοινώσει σχέδια επέκτασης των δικτύων τους εκεί.

Μόλις αναπτυχθούν πλήρως οι υποδομές, τα κέρδη από τις εξαγωγές προβλέπονται να είναι μεγάλα. Τα προβλήματα στις υποδομές βρίσκονται κυρίως στα λιμάνια Beira και Nacala, τα οποία είναι μακριά από τις περιοχές που εντοπίζονται τα κοιτάσματα και ο ποταμός Zambezi είναι περιβαλλοντικά ευαίσθητος, πράγμα που καθιστά τη μεταφορά από εκεί αδύνατη. Τα σχέδια που υπάρχουν για την διεύρυνση των σιδηροδρομικών γραμμών και των λιμανιών θα χρειαστούν χρόνια μέχρι να πραγματοποιηθούν. Εν αντιθέτως, η Ζιμπάμπουε κατέχει κοιτάσματα σκληρού άνθρακα περίπου 25 δις τόνους, στα οποία μπορεί να γίνει εξόρυξη με διάφορες μεθόδους χαμηλού κόστους. Έχουν προταθεί πολλά σχέδια για την ανάπτυξη των κοιτασμάτων αλλά δεν είναι εύκολο να δημιουργηθούν οι υποδομές που απαιτούνται για τις εξαγωγές προς τις αγορές στόχους της Ασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΩΝ ΧΩΡΩΝ ΠΟΥ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΟΥΝ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΤΗΣ ΥΠΟΣΑΧΑΡΙΑΣ ΑΦΡΙΚΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ:

Αφού παρουσιάσαμε τον ενεργειακό πλούτο της Υποσαχάριας Αφρικής από τις παραδοσιακές πηγές όπως το πετρέλαιο μέχρι τις εναλλακτικές πηγές ενέργειας όπως η αιολική αλλά και την παραγωγικότητα των χωρών αυτών, θα παραθέσουμε τα οικονομικά στοιχεία των χωρών της περιοχής αυτής που παρουσιάζουν το μεγαλύτερο επενδυτικό ενδιαφέρον.

3.1 Κένυα

3.1.1.Οικονομία

Πληθυσμός	49,7 εκ. (42% κάτω από το όριο φτώχειας)	
Ανεργία	6,9% (ανεπίσημα: 40%, 2013)	
ΑΕΠ ονομαστικό	\$74,94 δις. (2017)	
ΑΕΠ κατά κεφαλήν (PPP)	\$3.500	
ΑΕΠ % αύξηση	4,8%	
Δημοσιονομικό Έλλειμμα % ΑΕΠ	6,1%	
Δημόσιο Χρέος % ΑΕΠ	55,6%	
Ισοζύγιο Τρεχ. Συναλλαγών	-5,07 δις.	
Εμπορικό Ισοζύγιο	-\$9,47 δις. (εξαγωγές \$5,8 δις., εισαγωγές \$15,27 δις.)	
Πληθωρισμός	8%	
Συν. Απόθεμα ΑΞΕ	στη χώρα: \$6,2 δις.	Κενυατικών ΑΞΕ στον κόσμο:>\$393 εκ.

Η Κένυα υπάγεται στις αναπτυσσόμενες χώρες χαμηλού εισοδήματος, με υψηλά ποσοστά ανεργίας (6,9% επίσημως / 40% σύμφωνα με ανεπίσημες εκτιμήσεις), κυρίως στους νέους, ενώ το 50% του πληθυσμού της χώρας διαβίει κάτω του ορίου της φτώχειας. Το 14,9% του ΑΕΠ της χώρας ισοδυναμεί με τον τομέα των υπηρεσιών (ο χρηματοοικονομικός της τομέας είναι ο τρίτος μεγαλύτερος στην Υποσαχάρια Αφρική μετά την Ν.Αφρική και τη Νιγηρία) και αμέσως μετά κατατάσσεται η γεωργία με 35,3% και η βιομηχανία με 17,2%. Το δημόσιο χρέος υπολογίζεται σε 55,6% του ΑΕΠ, ενώ το δημοσιονομικό έλλειμμα σε 6,1% (2017). Τέλος, ο τουρισμός απαρτίζει σημαντική πηγή εφόσον έχει άμεση συμβολή στο ΑΕΠ άνω του 5%. Τα τουριστικά έσοδα το 2017 εκτιμούνται σε \$1,2 δις., σημειώνοντας αύξηση κατά 20% έναντι του 2016.

Επιπλέον, η κυβέρνηση της Κένυας έχει αναπτύξει μια στρατηγική επονομαζόμενη «Vision 2030» που έχει ως στόχο την εξέλιξη της χώρας σε μια παγκόσμια ανταγωνιστική οικονομία μεσαίου εισοδήματος ως το 2030. Κομβικό σημείο για τον στόχο αυτό απαρτίζει το πάρκο νέων τεχνολογιών και καινοτομίας Silicon Savannah στην Konza, προϋπολογισμού \$14,5 δισ.

Ένα ακόμα θετικό στοιχείο είναι ότι η χώρα έχει στην διάθεση της εργατικό δυναμικό με υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης και παράδοση στην επιχειρηματικότητα ενώ, το υψηλό ποσοστό νέων στον πληθυσμό της (70% κάτω των 35) απαρτίζει σημαντικό παράγοντα για την επιπλέον ανάπτυξη της χώρας.

Τέλος, όσον αφορά στο εξωτερικό εμπόριο της Κένυας, οι εξαγωγές εκτιμήθηκαν σε \$5,8 δισ. το 2017, ενώ οι εισαγωγές σε \$15,27 δισ. Τα βασικά εξαγόμενα προϊόντα ήταν, κατά σειρά σπουδαιότητας, το τσάι, τα ανθοκομικά, ο καφές, τα πετρελαιοειδή, τα αλιευτικά, το τσιμέντο και τα ενδύματα. Οι χώρες για τις οποίες προκαθορίζονται κατά κύριο λόγο οι εξαγωγές της Κένυας είναι η Ουγκάντα (10,8%), το Πακιστάν (10,6), οι ΗΠΑ (8,1%), η Τανζανία (4,8%), και το Η.Β.(4,4%).

3.1.2 Πρόσφατα οικονομικά στοιχεία

Η μείωση των εμβασμάτων το Φεβρουάριο του 2019 πιθανότατα μείωσε τις δαπάνες των νοικοκυριών, ενώ ο δείκτης PMI υπέστη μείωση καθ' όλη τη διάρκεια του πρώτου τριμήνου καθώς η ασθενέστερη εγχώρια ζήτηση μείωσε τη συνολική δραστηριότητα του ιδιωτικού τομέα.

Επίσης, επιβράδυνση υποδηλώνουν οι μετρήσεις του εξωτερικού τομέα, οι εξαγωγές μειώθηκαν σε έντονο βαθμό το Φεβρουάριο εν μέσω της παγκόσμιας ανάπτυξης, με αποτέλεσμα να μετατραπεί σε ευρύτερο εμπορικό έλλειμμα καθώς μειώθηκαν οι εισαγωγές. Εν τω μεταξύ, το Υπουργείο Οικονομικών ανακοίνωσε σχέδια για την έκδοση ενός τρίτου ευρωομολόγου για τη συγκέντρωση 2,5 δισ. δολαρίων ΗΠΑ για την κάλυψη των οφειλών της, φανερώνοντας την επιδείνωση της δυναμικής του χρέους.

Παρά τις ενδείξεις ότι η ανάπτυξη καθυστέρησε το πρώτο τρίμηνο, η οικονομία διατήρησε έναν έντονο ρυθμό επέκτασης το 2019, χάρη σε μεγάλα έργα υποδομής στο πλαίσιο της "τεράστιας ατζέντας" και στην επιτάχυνση των εξαγωγών που οδήγησαν στην ανάκαμψη του εξωτερικού τομέα. Τούτου λεχθέντος, το ανώτατο όριο των επιτοκίων θα συνεχίσει πιθανώς να μειώνει την αύξηση της κατανάλωσης και των πάγιων επενδύσεων. Ακόμα οι αναλυτές της FocusEconomics παρουσιάζουν αύξηση του ΑΕΠ κατά 5,8% το 2019, που παραμένει αμετάβλητο σε σχέση με τις προβλέψεις και κατά 5,7% το 2020.

3.2 Ζιμπάμπουε

3.2.1.Οικονομία

Πληθυσμός	13,8 εκ. (70% κάτω από το όριο της φτώχειας)	
ΑΕΠ ονομαστικό	\$11,85 δις. (2017)	
Κατά κεφαλήν ΑΕΠ (PPP)	\$2.300	
ΑΕΠ % αύξηση	3%	
Εργατικό Δυναμικό	7,9 1 εκ.	
Ανεργία	11,3% (2013)	
Δημοσιονομικό Έλλειμμα	7%	
Δημόσιο Χρέος % ΑΕΠ	75,5%	
Εξωτερικό Χρέος	\$10,97 δις.	
Ισοζύγιο Τρεχ. Συναλλαγών	-\$617 εκ.	
Εμπορικό Ισοζύγιο	-\$1,8 δις. (εξαγωγές 3,8 δις., εισαγωγές \$5,6 δις.)	
Πληθωρισμός	2,5%	
Συν. Απόθεμα ΑΞΕ	Στην χώρα: \$3,92 δις.	ΑΞΕ Ζιμπάμπουε στον κόσμο: > \$295 εκ.

Η Ζιμπάμπουε έγκειται στην νοτιανατολική Αφρική, έχει πρωτεύουσα το Χαράρε και το εθνικό της νόμισμα είναι το δολάριο Ζιμπάμπουε (ZWD). Η οικονομία της χώρας στηρίζεται στον εξορυκτικό τομέα και την γεωργία. Κατά την περίοδο 1998 - 2008 η οικονομία της χώρας βρέθηκε σε κρίση, ενώ την περίοδο 2010-2013 επανήλθε δυναμικά και ο ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ έφθασε έως και 10% ανά έτος. Από το 2014 και έπειτα μειώθηκε αισθητά ο ρυθμός ανάπτυξης (3% το 2017) λόγω της

μειωμένης αγροτικής παραγωγής και των χαμηλών εσόδων από την εξόρυξη διαμαντιών. Σημαντικά εμπόδια στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας υπήρξε και η υπερβολικά υψηλή δαπάνη για την εξασφάλιση των μισθών των δημόσιων υπαλλήλων. Μέχρι και τις αρχές του 2009 η Τράπεζα της Ζιμπάμπουε τύπωνε τοπικό νόμισμα, σε μια προσπάθεια μείωσης του δημοσιονομικού ελλείμματος, γεγονός που έφερε ως αποτέλεσμα τον υπερπληθωρισμό. Η απόσυρση του τοπικού νομίσματος και η χρήση του δολαρίου από το 2009, καθώς και άλλων νομισμάτων, όπως του νοτιοαφρικανικού Ραντ, διευκόλυνε την κατάσταση και οδήγησε στην καταπολέμηση του υπερπληθωρισμού. Τέλος, τον Ιανουάριο του 2015 κοινοποιήθηκε ότι θα γίνονται δεκτά στις συναλλαγές και τα νομίσματα της Κίνας, της Ινδίας και της Αυστραλίας.

Πρέπει να σημειωθεί ότι, η οικονομία της Ζιμπάμπουε προσδιορίζεται από έλλειψη μετρητών, φυγή κεφαλαίων στο εξωτερικό, παραοικονομία και λαθρεμπόριο, πλημμελή τελωνειακό έλεγχο και διαφθορά. Το τραπεζικό σύστημα είναι αναξιόπιστο και χαρακτηρίζεται από σοβαρά προβλήματα στην ανάληψη μετρητών.

Η κυβέρνηση έχει υιοθετήσει το 5ετές πρόγραμμα οικονομικής ανάπτυξης “Zimbabwe Agenda for Sustainable Socio-Economic Transformation” με βαρύτητα στους εξής τομείς:

- Στην ασφάλεια διατροφής,
- Στις κοινωνικές υπηρεσίες και στη μείωση της φτώχειας
- Στις υποδομές και στις επιχειρήσεις δημόσιας ωφέλειας
- Στη προστιθέμενη αξία φυσικών πόρων και
- Στη μεταφορά ιδιοκτησίας και φυσικών πόρων σε πολίτες της χώρας.

Ακόμα, ο Πρόεδρος Mnangagwa δεσμεύθηκε για υλοποίηση μεταρρυθμιστικού προγράμματος με τους εξής στόχους:

- Τη δημιουργία ανταγωνιστικού ιδιωτικού τομέα
- Τη κατάργηση διακρίσεων εγχώριων και ξένων επενδύσεων και
- Την εξασφάλιση αποτελεσματικής προστασίας της ιδιοκτησίας.

Σημειώνεται ότι ο Υπουργός Γεωργίας της Ζιμπάμπουε είναι ελληνικής καταγωγής.

Τέλος, η Ζιμπάμπουε κατατάσσεται στις χώρες της Αναπτυξιακής Κοινότητας Νοτιότερης Αφρικής (SADC), της οποίας άσκησε την Προεδρία το έτος 2014. Είναι επίσης, μέλος της COMESA (Common Market for Eastern and Southern Africa).

3.2.2. Πρόσφατα οικονομικά στοιχεία

Το ποσοστό οικονομικής ελευθερίας της Ζιμπάμπουε είναι 40,4%, κατατάσσοντας την οικονομία της 175η πιο ελεύθερη στον δείκτη του 2019. Η συνολική βαθμολογία της χώρας υποχώρησε κατά 3,6 μονάδες, διαλυμένη από την πτώση της φορολογικής υγείας και σαφώς πήρε χαμηλότερες βαθμολογίες για την αποτελεσματικότητα του δικαστικού συστήματος, τη νομισματική ελευθερία και την επιχειρηματική ελευθερία. Η Ζιμπάμπουε ταξινομείται στην 45η θέση μεταξύ 47 χωρών στην περιοχή της Υποσαχάριας Αφρικής και η συνολική της βαθμολογία είναι πολύ χαμηλότερη από τους περιφερειακούς και παγκόσμιους μέσους όρους.

Παρόλο που η κυβέρνηση έχει φιλόδοξο πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων για την προώθηση ιδιωτικών επιχειρήσεων, η πραγματοποίηση των υποσχθέντων μέτρων απέχει πολύ από την υλοποίηση. Θα χρειαστούν πολλά χρόνια για να ξεπεραστούν οι περιορισμοί στο λειτουργικό περιβάλλον της Ζιμπάμπουε και οι υπερβολικές κυβερνητικές παρεμβάσεις ενώ, οι σημαντικοί συναλλαγματικοί κίνδυνοι λόγω της δημοσιονομικής κακοδιαχείρισης θα συνεχίσουν να επιδεινώνουν την εμπιστοσύνη των επενδυτών. Η μαζική διαφθορά και οι καταστροφικές οικονομικές πολιτικές έχουν βυθίσει τη χώρα στη φτώχεια. Το αναποτελεσματικό δικαστικό σύστημα και η γενική έλλειψη διαφάνειας χειροτερεύουν σοβαρά το επιχειρηματικό κόστος και τον επιχειρηματικό κίνδυνο, όπως και η διαδεδομένη παρουσία ρυθμιστικών φραγμών αποτρέπει σοβαρά τις εμπορικές και επενδυτικές ροές.

Επιπλέον, η εναρμονισμένη αξία των εξαγωγών και των εισαγωγών είναι ίση με 61,5% του ΑΕΠ, ενώ ο μέσος όρος του υλοποιημένου δασμολογικού συντελεστή είναι 5%. Το χρηματοπιστωτικό σύστημα έχει υποστεί επαναλαμβανόμενες κρίσεις και τα πολλά χρόνια υπερπληθωρισμού έχουν ελαττώσει την επιχειρηματική δραστηριότητα.

Τέλος, η οικονομία της Ζιμπάμπουε είναι ασταθής και ευμετάβλητη. Το γενικό επιχειρηματικό περιβάλλον δεν είναι ανοιχτό σε όλους με αποτέλεσμα να είναι ευάλωτο στην κρατική παρέμβαση. Οι αποτυχημένες οικονομικές πολιτικές της κυβέρνησης και ο συνεχής έλεγχος έχουν παραμορφώσει την αγορά εργασίας.

3.3 Αιθιοπία

3.3.1 Οικονομία.

Πληθυσμός	102 εκ. (29,6% κάτω από το όριο της φτώχειας)
ΑΕΠ	\$80,56 δις. (2017)

Κατά κεφαλήν ΑΕΠ	\$2.200 (PPP)
ΑΕΠ % αύξηση	8,3%
Εργατικό Δυναμικό	52,8 εκ.
Ανεργία	17,5% (2012)
Δημοσιονομικό Έλλειμμα	-3,2% ΑΕΠ
Δημόσιο Χρέος % ΑΕΠ	54,5%
Εξωτερικό Χρέος	\$29,1 δις.
Ισοζύγιο Τρεχ. Συναλλαγών	-\$6,6 δις.
Εμπορικό Ισοζύγιο	-\$13,7 δις. (εξαγωγές \$3,07 δις., εισαγωγές \$16,76 δις.)
Πληθωρισμός	8,1%

Η Αιθιοπία είναι ηπειρωτική χώρα που βρίσκεται στο Κέρασ της Αφρικής, έχει πρωτεύουσα την Αντίς Αμπέμπα και εθνικό νόμισμα το Μπιρ (ETB). Επίσης, είναι κατά κύριο λόγο αγροτική και εξυπηρετείται από τους λιμένες Τζιμπουτί, στην ομώνυμη χώρα και Berbera στη Σομαλία. Η πρωτεύουσα της θεωρείται το διπλωματικό κέντρο της Αφρικής καθώς σε αυτή στεγάζονται πολλές πρεσβείες χωρών και πολλές σημαντικές αφρικανικές οργανώσεις, όπως η Αφρικανική Ένωση και η UNECA (United Nations Economic Commission for Africa). Ακόμα η Αιθιοπία είναι μέλος της COMESA (Common Market of Eastern and Southern Africa).

Η οικονομία της χώρας, για περισσότερο από 10 χρόνια μέχρι και το 2015, αναπτύχθηκε με υψηλούς ρυθμούς (μεταξύ 8% και 11%) και απαρτίζει την πέμπτη ταχύτερα αναπτυσσόμενη οικονομία μεταξύ των 188 κρατών μελών του ΔΝΤ. Η ανάπτυξη αυτή οφείλεται κατά κύριο λόγο, στην πρόοδο που έχει γίνει στην παραγωγή αγροτικών προϊόντων και στον τομέα των υπηρεσιών. Ακόμα η Αιθιοπία εμφανίζει αυξανόμενη δυναμική, μεταξύ των αφρικανικών κρατών, στην προσέλκυση ξένων επενδύσεων με τις τελευταίες να ανήλθαν, το 2016, σε €3,2 δις..

Η κατανομή του πλούτου στην Αιθιοπία παρουσιάζεται σε μεγάλο βαθμό ομοιογενής, προβάλλοντας το χαμηλότερο επίπεδο εισοδηματικής ανισότητας στην Αφρική. Παρά την πρόοδο των τελευταίων 10 χρόνων στην καταπολέμηση της φτώχειας, η Αιθιοπία παραμένει μία από τις φτωχότερες χώρες του κόσμου, κυρίως λόγω της σφοδρής αύξησης του πληθυσμού σε συνδυασμό με την χειρότερη ξηρασία σε 30 χρόνια που εκδηλώθηκε την περίοδο 2015-2016 και οδήγησε σε επισιτιστική κρίση για εκατομμύρια Αιθίοπες.

Η διάρθρωση της οικονομίας ανά τομέα κατά το 2016 ήταν ως εξής: αγροτικός τομέας 35,8%, βιομηχανία 22,2%, υπηρεσίες 42%. Ενώ περίπου το 80% του εργατικού δυναμικού της Αιθιοπίας ασχολείται στον γεωργικό τομέα. Με βάση το Σύνταγμα, το κράτος έχει στην κατοχή του τη γη και προσφέρει μακροχρόνια δικαιώματα εκμετάλλευσης.

Στον πρωτογενή τομέα αντιστοιχεί το μισό περίπου της αιθιοπικής οικονομίας (41% του ΑΕΠ, 85% της απασχόλησης και 60% των εξαγωγών). Ο καφές απαρτίζει το κυριότερο γεωργικό εξαγωγικό προϊόν, σε βαθμό ώστε η οικονομία της χώρας να κατευθύνεται σημαντικά από τις διακυμάνσεις της διεθνούς τιμής του, όπως και από τις διεθνείς τιμές των βασικών τροφίμων διαβίωσης (επισιτιστική επάρκεια). Στη βιομηχανία που συμπεριλαμβάνει, μονάδες μεταποίησης τροφίμων, ποτών, κλωστοϋφαντουργικών, επεξεργασίας δέρματος, χημικών, μεταλλικών προϊόντων και τσιμέντου απασχολείται το 5% του συνολικού εργατικού δυναμικού και στον τομέα των υπηρεσιών απασχολείται το 10%. Τα τελευταία χρόνια η δυναμική της ανάπτυξης της Αιθιοπίας προέρχεται από τους τομείς των υπηρεσιών και της μεταποίησης. Σημειώνεται ότι η χώρα έχει τραβήξει αξιόλογες επενδύσεις στους κλάδους δέρματος, κλωστοϋφαντουργικών, γεωργίας και εμπορίου.

Το εξωτερικό εμπόριο της Αιθιοπίας το 2017, απαρτίζονταν από εξαγωγές ύψους \$3,07 δις. και εισαγωγές \$16,76 δις.. Τα κυριότερα προϊόντα εξαγωγής ήταν ο καφές (27%), οι ελαιώδεις καρποί (17%), τα λαχανικά (17%), ο χρυσός (13%), τα λουλούδια (7%), τα ζώα (7%) και τα δέρματα (3%). Οι κυριότερες χώρες εξαγωγής ήταν οι ΗΠΑ, η Σαουδική Αραβία, η Γερμανία, η Ελβετία, η Κίνα, τα ΗΑΕ και το Πακιστάν. Τα κυριότερα εισαγόμενα προϊόντα ήταν τα μηχανήματα και τα αεροσκάφη (14%), τα μεταλλεύματα (14%), ο ηλεκτρονικός εξοπλισμός (13%), τα πετρελαιοειδή (12%), τα οχήματα (10%) και τα χημικά και τα λιπάσματα (4%). Οι βασικότερες χώρες προέλευσης αυτών ήταν η Κίνα (28,8%), οι ΗΠΑ (8%), η Ινδία (6,7%) και το Κουβέιτ (4%).

Το φθινόπωρο του 2015 η Αιθιοπία κοινοποίησε το Σχέδιο Ανάπτυξης και Μετασχηματισμού (Growth and Transformation Plan, GTP II), το οποίο έχει διάρκεια πέντε ετών (2016-2020) και δίνει έμφαση στην ανάπτυξη των τομέων που εμφανίζουν προοπτικές για την αύξηση των εξαγωγών και συγκεκριμένα τους τομείς κλωστοϋφαντουργίας, δερμάτινων ειδών και επεξεργασμένων αγροτικών προϊόντων. Επιπλέον, παρατηρείται σημαντική πρόοδος στον τομέα των υποδομών, με έργα παραγωγής και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας, οδικό και σιδηροδρομικό δίκτυο, αεροδρόμια και βιομηχανικά πάρκα. Ενδεικτικά, γίνεται αναφορά στην σιδηροδρομική σύνδεση Αντίς Αμπέμπα – Τζιμπουτί, μήκους 650 χλμ. που συνδέει το σημαντικότερο οικονομικό κέντρο της χώρας με το λιμάνι του Τζιμπουτί το οποίο έχει ήδη ολοκληρωθεί και λειτουργεί μερικώς. Σε εξέλιξη βρίσκεται και η επέκταση του αεροδρομίου της Αντίς Αμπέμπα, με σκοπό να τριπλασιαστεί ο αριθμός επιβατών που εξυπηρετεί. Επίσης, λειτουργούν 19 αεροδρόμια σε όλη τη χώρα και το οδικό

δίκτυο, παρά τις προκλήσεις που βάζει η μορφολογία του εδάφους (ορεινοί όγκοι, έρημος), έχει επεκταθεί σημαντικά. Τέλος, η κυβέρνηση, το 2018 κοινοποίησε, μεταξύ άλλων μεταρρυθμίσεων, την ιδιωτικοποίηση, εν όλω ή εν μέρει, όλων σχεδόν των δημόσιων επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένων του κρατικού αερομεταφορέα, των εταιρειών τηλεπικοινωνιών και ηλεκτρικής ενέργειας, σιδηροδρόμων και βιομηχανικών πάρκων.

Τα τελευταία χρόνια πραγματοποιούνται σημαντικά έργα στον κλάδο της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας όπου παράγονται 4.238 MW από εναλλακτικές πηγές ενέργειας. Πιο συγκεκριμένα η Αιθιοπία κατασκευάζει το «Μεγάλο Αιθιοπικό φράγμα της Αναγεννήσεως» (Grand Renaissance Dam) κοντά στα σύνορα με το Σουδάν, ένα από τα μεγαλύτερα στον κόσμο με αποδοτικότητα 6.000 MW. Ενώ το υδροηλεκτρικό φράγμα Gibe III στον ποταμό Όμο, αποδοτικότητας 1.870 MW, άρχισε την λειτουργία του στα τέλη του 2016. Επιπρόσθετα, ο αιθιοπικός Οργανισμός Ηλεκτρικής Ενέργειας άνοιξε το αιολικό πάρκο Ashegoda, το μεγαλύτερο στην Αφρική, το οποίο αναμένεται να παράγει 400 εκ. KW ανά έτος. Τέλος, τον Νοέμβριο του 2017 ξεκίνησε έργο κατασκευής μονάδας παραγωγής ηλιακής ενέργειας 250 MW, προϋπολογισμού \$120 εκ., με βοήθεια της Παγκόσμιας Τράπεζας.

Η Αιθιοπία εξάγει ηλεκτρική ενέργεια στο Σουδάν, το Τζιμπουτί και την Κένυα. Παρότι η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας καλύπτει σε μέγιστο βαθμό την εθνική ζήτηση, στην χώρα υπάρχουν προβλήματα διακοπών ρεύματος λόγω της κακής κατάστασης του δικτύου μεταφοράς.

Τον Δεκέμβριο του 2017 η Παγκόσμια Τράπεζα κοινοποίησε στρατηγικό αναπτυξιακό πρόγραμμα ύψους \$13 δις., για την περίοδο 2018-2022, που εστιάζεται στους τομείς: διαρθρωτική/οικονομική μεταμόρφωση μέσω αύξησης παραγωγικότητας, συνοχή και περιεκτικότητα της οικονομίας, ενίσχυση θεσμικής αξιοπιστίας και καταπολέμηση διαφθοράς.

3.3.2. Πρόσφατα οικονομικά στοιχεία

Ο δείκτης οικονομικής ελευθερίας της Αιθιοπίας είναι 53,6%, κατατάσσοντας την οικονομία της 137η πιο ελεύθερη στον δείκτη του 2019. Το συνολικό αποτέλεσμα της αυξήθηκε κατά 0,8 βαθμούς, με σημαντική μεγέθυνση των βαθμών για την ελευθερία των επιχειρήσεων και την ελευθερία της εργασίας, υπερβαίνοντας τη μείωση της νομισματικής ελευθερίας. Η Αιθιοπία ταξινομείται στην 26η θέση μεταξύ 47 χωρών στην περιοχή της Υποσαχάριας Αφρικής και η συνολική της βαθμολογία είναι κάτω από τους περιφερειακούς και παγκόσμιους μέσους όρους.

Η κυβέρνηση προτρέπει τη μεγαλύτερη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα για να στηρίξει το σχέδιο της να αλλάξει την Αιθιοπία από μια οικονομία βασισμένη στη

γεωργία σε ένα κέντρο παραγωγής, ένα σχέδιο που βασίζεται στη βελτίωση των μεταφορικών και ενεργειακών υποδομών και στη μεγαλύτερη παραγωγικότητα του γεωργικού τομέα. Για την επίτευξη των στόχων αυτών, προϋποθέτονται μεταρρυθμίσεις για τη βελτίωση των επαχθείς και αδιαφανών επιχειρηματικών και επενδυτικών καθεστώτων. Η κακή ποιότητα και η αποτελεσματικότητα των κυβερνητικών υπηρεσιών χειροτερεύουν, από το αδύναμο κράτος δικαίου και τη διασπειρομένη διαφθορά. Οι κρατικές παραμορφώσεις των τιμών και των επιτοκίων υπονομεύουν τη νομισματική σταθερότητα

Η εναρμονισμένη αξία των εξαγωγών και των εισαγωγών είναι ίση με 31,5% του ΑΕΠ και ο μέσος υλοποιημένος δασμολογικός συντελεστής είναι 12,1%. Επίσης, η Αιθιοπία δεν είναι μέλος του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου. Το κράτος έχει επιτρέψει στον ιδιωτικό τομέα να συμμετέχει στον τραπεζικό τομέα, αλλά περιορίζει την ξένη ιδιοκτησία. Ακόμα, μόνο το 38% των ενήλικων Αιθιοπιανών έχει πρόσβαση σε λογαριασμό σε ένα επίσημο τραπεζικό ίδρυμα.

Η Αιθιοπία έχει κάνει ευκολότερη την έναρξη μιας επιχείρησης με την κατάργηση της απαίτησης για άνοιγμα τραπεζικού λογαριασμού για την καταχώριση της εταιρείας και την εξάλειψη της καταβληθείσας ελάχιστης κεφαλαιακής απαίτησης. Η υστερημένη ανάπτυξη στην αγορά εργασίας αποτρέπει την αύξηση της απασχόλησης, αποκλείοντας μεγάλο μέρος του εργατικού δυναμικού στην παραοικονομία. Η κυβέρνηση έχει σκοπό να μεταρρυθμίσει τις επιχορηγήσεις καυσίμων αλλά και να παρέχει φορολογικές ελαφρύνσεις και επιχορηγήσεις σε ξένους επενδυτές.

3.4 Μποτσουάνα

3.4.1.Οικονομία.

Πληθυσμός	2,2 εκ.
ΑΕΠ	\$16,7 δις.
Κατά κεφαλήν ΑΕΠ	\$18.100
ΑΕΠ % αύξηση	4,5%
Εργατικό Δυναμικό	1,18 εκ.
Ανεργία	20% (2013)
Δημοσιονομικό Έλλειμμα	-2,8% ΑΕΠ
Δημόσιο Χρέος % ΑΕΠ	18,5%
Εξωτερικό Χρέος	\$2,46 δις.
Ισοζύγιο Τρεχ. Συναλλαγών	\$746 εκ.
Εξωτερικό Εμπόριο	εξαγωγές \$7,58 δις., εισαγωγές \$5,99 δις.
Πληθωρισμός	3,7%

ΠΗΓΗ: *CIA Factbook*, στοιχεία 2017 πλην άλλης αναφοράς

Η Μποτσουάνα βρίσκεται στην νότια Αφρική, η πρωτεύουσα της είναι η Γκαμπορόν, έχει σημαντικό ορυκτό πλούτο, κυρίως διαμάντια, χαλκό και νικέλιο και συγκαταλέγεται στις αναπτυσσόμενες χώρες μεσαίου εισοδήματος της Υποσαχάριας Αφρικής. Ακόμα, είναι μια από τις πλουσιότερες μη πετρελαιοπαραγωγές χώρες της Αφρικής με ανεπτυγμένους τομείς εξόρυξης και τουρισμού. Περί το 75% των εξαγωγών της χώρας, το 50% των δημοσίων εσόδων και άνω του 25% του ΑΕΠ της πηγάει από την εξόρυξη διαμαντιών από την Debswana Diamond Company που αποτελεί σύμπραξη του κράτους με την εταιρεία De Beers. Προσπάθεια γίνεται για την καθετοποίηση του κύκλου εξόρυξης και επεξεργασίας διαμαντιών μέσω της δημιουργίας υποδομών επεξεργασίας τους εντός της χώρας.

Η χώρα παρουσίασε κατά τις τελευταίες δεκαετίες σταθερή οικονομική ανάπτυξη, η οποία εξελίχθηκε το 2017 σε 4,5%, έχοντας ξεπεράσει την κάμψη του 2015, αποτέλεσμα ισχυρής ιδιωτικής κατανάλωσης και επενδύσεων παγίου κεφαλαίου. Η παρατεταμένη περίοδος ξηρασίας τα τελευταία χρόνια έχει αρνητικές επιπτώσεις στον γεωργικό τομέα της χώρας, ενώ ο ευμετάβλητος ενεργειακός εφοδιασμός και η χαμηλή παραγωγικότητα της εργασίας θέτουν επίσης προσκόμματα στην ανάπτυξη. Το χρέος και τα χαμηλά εισοδήματα απαρτίζουν τα κύρια προβλήματα της οικονομίας. Η οικονομία της χώρας βασίζεται άμεσα από τον βασικό οικονομικό της εταίρο, την γειτονική Νότια Αφρική.

Τα βασικά προϊόντα που εξάγει η Μποτσουάνα είναι διαμάντια, χαλκός, νικέλιο, τέφρα σόδας, κρέατα και κλωστοϋφαντουργικά, ενώ εισάγει τρόφιμα, μηχανήματα, ηλεκτρικά είδη, εξοπλισμό μεταφορών, πετρελαιοειδή, ξυλεία, μέταλλα και ηλεκτρικό ρεύμα. Προωθούνται όμως μεταρρυθμίσεις στον τομέα της ενέργειας κυρίως με την αξιοποίηση του φυσικού αερίου, των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και κυρίως των φωτοβολταϊκών συστημάτων.

Ένα σημαντικό κοινωνικό πρόβλημα της χώρας είναι το HIV/AIDS, από το οποίο υπολογίζεται ότι έχει προσβληθεί το 1/3 του πληθυσμού. Πάραυτα, γίνονται προσπάθειες για την επένδυση σε υπηρεσίες υγείας και εξειδικευμένων κλινικών.

Όσον αφορά στην περιφερειακή συνεργασία η Μποτσουάνα είναι ιδρυτικό μέλος της SACU (South Africa Customs Union- Τελωνειακή Ένωση Νοτίου Αφρικής) με τις Λεσόθο, Ν. Αφρική, Ναμίμπια, Σουαζιλάνδη. Είναι, επίσης, μέλος της SADC (Southern Africa Development Community). Τέλος, η Μποτσουάνα και η Ναμίμπια σύναψαν τον Μάρτιο 2014 συμφωνία για την κατασκευή σιδηροδρομικής γραμμής που θα διασχίζει την έρημο Καλαχάρι.

3.4.2. Πρόσφατα οικονομικά στοιχεία

Ο ρυθμός ανάπτυξης το 2018 σημείωσε άνοδο της τάξης του 4,1% στην εξόρυξη, γεγονός που ενίσχυσε την άνοδο της ετήσιας ανάπτυξης σε πενταετή βάση. Παραβλέποντας το φθαρμένο οικονομικό σκηνικό, οι πωλήσεις διαμαντιών παρέμειναν αισιόδοξες. Ο τουρισμός, από την άλλη πλευρά, είδε μια σπάνια αποτυχία παρά την πρόσφατη κάμψη των ταξιδιωτικών περιορισμών. Η ετήσια ανάπτυξη προβλέπεται να καθυστερήσει, αλλά θα πρέπει να παραμείνει δυνατώτερη – με βάση τις ανθεκτικές δαπάνες των νοικοκυριών. Η εξαιρετικά ανοιχτή οικονομία της Μποτσουάνα θα παραμείνει ευάλωτη στις διαταραχές του εξωτερικού τομέα, αλλά οι αναλυτές έχουν αισιόδοξη εκτίμηση ότι το εμπόριο διαμαντιών, καθώς και ο τουρισμός, θα κρατηθούν καλά εν μέσω οποιασδήποτε παγκόσμιας οικονομικής καθυστέρησης.

3.5 Νιγηρία

3.5.1.Οικονομία

Πληθυσμός	190,63 εκ.	
ΑΕΠ ονομαστικό	\$375,8 δισ.	
Κατά κεφαλήν ΑΕΠ	\$5.900	
ΑΕΠ % αύξηση	0,8%	
Εργατικό Δυναμικό	60,1 εκ.	
Ανεργία	13,4%	
Δημοσιονομικό Έλλειμμα %	-2,1%	
Δημόσιο Χρέος % ΑΕΠ	23,4%	
Εξωτερικό Χρέος	\$35,23 δισ.	
Ισοζύγιο Τρεχ. Συναλλαγών	\$7,67 δισ.	
Εμπορικό Ισοζύγιο	\$5,57 δισ. (εξαγωγές \$40,81 δισ., εισαγωγές \$35,24 δισ.)	
Πληθωρισμός	16,3%	
Συν. Απόθεμα ΑΞΕ	Στην χώρα: \$118 δισ.	ΑΞΕ στον κόσμο: >\$17,04 δισ.

ΠΗΓΗ: *CIA Factbook*, στοιχεία 2017, πλην ειδικής αναφοράς

Η Νιγηρία, είναι η μεγαλύτερη χώρα παραγωγής πετρελαίου στην Υποσαχάρια Αφρική, ενώ διαθέτει αποθέματα και άλλων φυσικών πόρων όπως, φυσικό αέριο, χρυσό, σιδηρομεταλλεύματα, άνθρακα και ουράνιο. Συνεπώς, η Νιγηρία αποτελεί σημαντική περιφερειακή οικονομική δύναμη για την Υποσαχάρια Αφρική. Εν αντιθέτως, τα κύρια προβλήματα που διαδραματίζονται στη χώρα είναι, η έλλειψη παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος καθώς και η κατάσταση ασφαλείας που πλήττεται από τρομοκρατικές ενέργειες ισλαμικών οργανώσεων.

Το 2016 οι βασικότεροι οικονομικοί δείκτες της εμφανίζουν επιδείνωση σε αντίθεση με το 2017 που το ΑΕΠ πραγματοποίησε αύξηση κατά 0,8%. Το ΑΕΠ συνίσταται κατά 60,1% σε υπηρεσίες, 21,6% γεωργία και 18,3% βιομηχανία.

Σχετικά με το εξωτερικό εμπόριο, βασικότεροι προμηθευτές της Νιγηρίας είναι η Κίνα (21,1%), το Βέλγιο (8,7%), οι ΗΠΑ (8,4%), η Ν. Κορέα (7,5%) και το Η.Β (4,4%). Η Νιγηρία εισήγαγε προϊόντα αξίας \$35,24 δισ., κυρίως μηχανήματα, χημικά, μεταφορικά οχήματα, τρόφιμα και ζώα.

Βασικές χώρες προορισμού των εξαγωγών της Νιγηρίας είναι η Ινδία (30,6%), οι ΗΠΑ (12,1%), η Ισπανία (6,6%), η Κίνα (5,6%), η Γαλλία (5,5%), η Ολλανδία (4,4%) και η Ινδονησία (4,4%). Το σύνολο των εξαγωγών της Νιγηρίας εκτιμάται στα \$40,81 δισ., με το 95% να προέρχεται από τα πετρελαιοειδή, ενώ έπονται το κακάο και το καουτσούκ. Περίπου το 40% της παραγωγής πετρελαίου της Νιγηρίας εξάγεται στις ΗΠΑ.

Η οικονομική ανάπτυξη της χώρας δεν βοήθησε ούτε στην αύξηση των θέσεων εργασίας αλλά ούτε και στη μείωση της φτώχειας. Οι μεταρρυθμίσεις που υλοποιήθηκαν έχουν ως στόχο: ένα διαφορετικό είδος παραγωγής, τον εκσυγχρονισμό του αγροτικού τομέα και του τραπεζικού συστήματος, τη κατάργηση επιδοτήσεων (κυρίως στον πετρελαϊκό τομέα), τη δημοσιονομική σταθερότητα, την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και την είσοδο νέων επενδύσεων. Παράδειγμα αποτελεί το πρόγραμμα SURE-P (Subsidy Reinvestment and Empowerment Program), μέσω του οποίου κεφάλαια από τις επιδοτήσεις που καταργήθηκαν δίνουν κατεύθυνση σε κοινωνικά έργα και έργα υποδομών.

Τα τελευταία χρόνια, για την αντιμετώπιση των αναγκών σε βασικές υποδομές, η χώρα προχώρησε σε σημαντικές επενδύσεις σε τέσσερις βασικούς τομείς: της παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, του σιδηροδρομικού και οδικού δικτύου και του πετρελαίου - φυσικού αερίου. Η κυβέρνηση της Νιγηρίας, μη έχοντας τους αναγκαίους πόρους χρηματοδότησης, έχει υιοθετήσει το μοντέλο Συμπράξεων Δημοσίου - Ιδιωτικού τομέα (ΣΔΙΤ). Το 2013 υιοθετήθηκε 30ετές πρόγραμμα (National Integrated Infrastructure Plan) , ύψους \$2,8 τρις., με συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα για την αντιμετώπιση των προβλημάτων από την έλλειψη ή φθορά των υποδομών (ενέργεια, μεταφορές, κατοικίες, ύδρευση, τηλεπικοινωνίες).

Ο τομέας πετρελαιοειδών αντιμετωπίζει αρκετά προβλήματα τα τελευταία χρόνια, κυρίως, λόγω δολιοφθορών και έλλειψης επενδύσεων. Κατά συνέπεια, υπάρχει τάση αποχώρησης των μεγάλων ξένων εταιρειών και υποκατάστασής τους από μικρότερες νιγηριανές εταιρείες, όπως οι Seplat Petroleum Development Company, First Hydrocarbon Ltd και Necond Energy Ltd. Το 2013 η εταιρεία Dangote Industries Ltd έκανε επένδυση \$9 δισ. για την κατασκευή διυλιστηρίου και μονάδας παραγωγής πετροχημικών και λιπασμάτων, δυναμικότητας 400.000 βαρελιών. Τα 4 υφιστάμενα διυλιστήρια είναι κρατικά, με παραγωγική δυναμικότητα 200.000 βαρελιών/ημέρα,

αλλά λειτουργούν στο 30% αυτής. Η κυβέρνηση έχει υπογράψει Μνημόνιο Συνεργασίας με κινεζικές εταιρείες για επενδύσεις στον τομέα διύλισης.

Ακόμα, το 1999 ξεκίνησε μία διαδικασία μεταρρύθμισης του τομέα ηλεκτρικής ενέργειας με την διαχωρισμό της κρατικής εταιρείας σε 16 μικρότερες, καθώς η παραγωγή ρεύματος δεν αρκούσε για την κάλυψη των αναγκών της χώρας. Το 2013 κοινοποιήθηκε η ολοκλήρωση της διαδικασίας ιδιωτικοποίησης της κρατικής εταιρείας παραγωγής ηλεκτρισμού Power Holding Company of Nigeria PHCN. Την χρηματοδότηση του εγχειρήματος ανέλαβαν το αμερικανικό πρόγραμμα βοήθειας USAID, το βρετανικό Department of International Development, η Αφρικανική τράπεζα Ανάπτυξης, η Ισλαμική Τράπεζα Ανάπτυξης και η Παγκόσμια Τράπεζα που χορήγησε \$870 εκ., ενώ πρόκειται να γίνει ιδιωτική και η εταιρεία National Independent Power Project.

Επίσης, η Νιγηρία διαθέτει στο λιμάνι του Λάγκος το μεγαλύτερο σε δυναμικότητα σταθμό φορτοεκφόρτωσης προϊόντων (Arapa Container Terminal) στην Αφρική (εταιρεία διαχείρισης APM Terminals Arapa Ltd θυγατρικής της δανικής AP Moeller-Maersk Group). Η κυβέρνηση πραγματοποιεί μεταρρυθμίσεις βελτίωσης της λειτουργίας των λιμένων, μείωση της γραφειοκρατίας, μεγαλύτερη συμμετοχή ιδιωτών και μείωση του χρόνου εκτελωνισμού προϊόντων στα λιμάνια.

Η Τουρκία, η οποία τα τελευταία χρόνια έχει πολλαπλασιάσει σημαντικά την οικονομική της παρουσία στην Υποσαχάρια Αφρική διαθέτει Γραφείο Οικονομικού Συμβούλου στην χώρα.

Η Νιγηρία αποφέρει σημασία στην ανάπτυξη των πολιτικοοικονομικών σχέσεων της με τις χώρες BRICS, ενώ κατέχει ηγετική θέση στην ECOWAS (Economic Community of West African States), τα μέλη της οποίας είναι πρόθυμα να προχωρήσουν σε νομισματική ένωση έως το 2020. Μία από τις χώρες μέλη του BRICS, η Τουρκία, έχει τα τελευταία χρόνια πολλαπλασιάσει σημαντικά την οικονομική της παρουσία στην Υποσαχάρια Αφρική διαθέτει Γραφείο Οικονομικού Συμβούλου στην χώρα.

Οι σχέσεις της Νιγηρίας με την ΕΕ (όπως με λοιπές χώρες Υποσαχάριας Αφρικής) διέπονται από:

- την Συμφωνία Κοτονού (2000) με τις χώρες ΑΚΕ (επικαιροποίηση της Συνθήκης Λομέ του 1975), που πραγματεύεται τόσο τον πολιτικό διάλογο όσο και την οικονομική συνεργασία σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο. Το χρηματοδοτικό εργαλείο της Συμφωνίας είναι το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάπτυξης (European Development Fund).
- την Ηπειρωτική Προσέγγιση της Κοινής Στρατηγικής ΕΕ-Αφρικής (Joint EU Africa Strategy 2007) που προσφέρει το πολιτικό πλαίσιο για τις σχέσεις ΕΕ-Αφρικής θέτοντας τους στόχους και τους τομείς προτεραιότητας. Σε εξέλιξη βρίσκονται διαπραγματεύσεις Οικονομικής Εταιρικής Σχέσεως ΕΕ-ECOWAS (EPA-Economic Partnership Agreement). Το 2008 ΕΕ και Νιγηρία

υπέγραψαν μαζί την Κοινή Ανακοίνωση “Nigeria-EU Joint Way Forward” στην οποία εκφράζεται η ενίσχυση της πολιτικής συνεργασίας και διαλόγου μεταξύ τους.

Στην πρωτεύουσα Αμπούτζα έλαβε χώρα το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ για την Αφρική (7-9/05/2014), με την συμμετοχή 1.500 συνέδρων από 80 χώρες και αξιόλογου αριθμό αρχηγών αφρικανικών κρατών, καθώς και του τότε Γ.Γ. ΟΗΕ κ, Κόφι Ανάν. Διεθνείς επενδυτές υποσχέθηκαν ότι θα υπάρξουν επενδύσεις στην Αφρική ύψους \$68 δισ., σε τομείς όπως η ενέργεια, οι υποδομές, η γεωργία, η εκπαίδευση και η υγεία.

3.5.2 Πρόσφατα οικονομικά στοιχεία

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο ανέλυσε σε αναφορά του ότι η οικονομία της Νιγηρίας αυξανόταν πολύ αργά για να μειωθεί η φτώχεια ή η ανεργία και κάλεσε την κυβέρνηση να προχωρήσει σε αύξηση των εσόδων και ακύρωση του συστήματος πολλαπλών συναλλαγματικών ισοτιμιών.

Σε συνέντευξή της στο Λάγος, η κα. Amine Mati, επικεφαλής της αποστολής του ΔΝΤ στη Νιγηρία, δήλωσε πως η ανάπτυξη δεν είναι αρκετή

Μετά τη συντριβή του 2014, η οικονομία της Νιγηρίας επανέρχεται δυναμικά και το ΔΝΤ εκτιμά ότι θα φτάσει στο 2,1% το 2019 συγκριτικά με το 2018 που ήταν 1,9%. Αυτό σημαίνει ότι κατατάσσεται ακόμα ως μία από τις λιγότερο αναπτυσσόμενες οικονομίες της Αφρικής καθώς το ποσοστό ανάπτυξης θα έπρεπε να είναι περίπου 3%.

Μέρος του προβλήματος είναι η μικρή φορολογική βάση της κυβέρνησης, η οποία αποτρέπει την ικανότητά της να ενισχύει τη ζήτηση μέσω των δαπανών. Ο λόγος των εσόδων προς το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν είναι ένας από τους χαμηλότερους στον κόσμο και θα μειωθεί στο 7% το 2019 από 8% το 2018, όπως δήλωσε το ΔΝΤ.

Η Νιγηρία πρέπει να υλοποιήσει "επειγόντως" συνδετικές μεταρρυθμίσεις για τη διαφοροποίηση της οικονομίας από το πετρέλαιο, ανέφερε το ΔΝΤ. Εκτός από την αύξηση των εσόδων, περιλαμβάνεται η μείωση των περιορισμών στις επιχειρήσεις που αγοράζουν συνάλλαγμα, την αύξηση των τιμών καυσίμων και ηλεκτρικής ενέργειας και την αύξηση της αποδοτικότητας των κρατικών εταιρειών.

Επίσης, με βάση το GlobalPetrolPrices.com, η Νιγηρία πουλάει βενζίνη 145 νάιρα ανά λίτρο (0,40 ή 1,51 δολάρια ανά γαλόνι)

Μεγιστοποίηση στο επίπεδο φτώχειας αποτελεί η αύξηση των τιμών της βενζίνης, ωστόσο θα μπορούσε να αντισταθμιστεί περισσότερο με τη χρήση των χρημάτων που εξοικονομούνται στα κοινωνικά προγράμματα. Η Νιγηρία δαπάνησε 623

δισεκατομμύρια νάιρα (1,7 δισεκατομμύρια δολάρια) κρατώντας τις τιμές πέρυσι, εκτιμά το ΔΝΤ.

Τέλος το ΔΝΤ ανέφερε ότι η κεντρική τράπεζα θα πρέπει να σταματήσει τις πράξεις αναπτυξιακής χρηματοδότησης, οι οποίες περιλαμβάνουν δανεισμό στους αγρότες και τους κατασκευαστές με επιδοτούμενα επιτόκια και επικεντρώνονται περισσότερο στη σταθερότητα των τιμών και την τραπεζική εποπτεία.

3.6 Ρουάντα

3.6.1 Γενική περιγραφή της οικονομίας της χώρας

Το 2017 το ΑΕΠ της χώρας εκτιμήθηκε στα \$9,13 δις, επισημαίνοντας ρυθμό ανάπτυξης 6,1%, ενώ το κατά κεφαλήν ΑΕΠ ήταν \$2.100. Η ανεργία εκτιμήθηκε στο 2,7% (στοιχείο έτους 2014) και το ποσοστό πληθωρισμού στο 4,8%. Το ίδιο έτος, το έλλειμμα του προϋπολογισμού ισοδυναμούσε στο 4,3% του ΑΕΠ, το δημόσιο χρέος στο 40,6% του ΑΕΠ, το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών εμφανίζει έλλειμμα της τάξεως των \$ 622 εκατ. ενώ το εξωτερικό χρέος υπολογίστηκε στα \$2,9 δις. Οι εξαγωγές εξισώθηκαν στα \$ 909 δις και οι εισαγωγές στα \$ 2 δις. Τέλος, στο τέλος του 2017 η χώρα είχε συναλλαγματικά αποθέματα ύψους \$ 1 δις.

(Υπουργείο Εξωτερικών)

3.6.2 Πρόσφατα οικονομικά στοιχεία

Βασιζόμενοι στα στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας, η Ρουάντα αποτελεί μια μικρή αλλά αναπτυσσόμενη αγορά, με πληθυσμό 11,9 εκατ. Κατοίκους και με ΑΕΠ 8,37 δις δολάρια. Η οικονομία της Ρουάντα παρουσίασε αύξηση κατά μέσο όρο 8% ετησίως από το 2002 έως το 2012, ενώ το 2013 μειώθηκε στο 4,6%, ύστερα από τις περικοπές και τις αναστολές των διεθνών χορηγών βοήθειας. Η οικονομία ανέκαμψε με ρυθμό ανάπτυξης 6,9% το 2015, 5,9% το 2016 και 6,1% το 2017. Το ΔΝΤ προβλέπει ότι το πραγματικό ΑΕΠ της Ρουάντα θα αυξηθεί μεταξύ 7-8% το 2018 και το 2019. Ακόμα, το γεγονός ότι το ποσοστό του πληθωρισμού ήταν κάτω από το 5% το 2017 και ο ετήσιος προϋπολογισμός της χώρας μειώθηκε από το 8% σε 34% σε λιγότερο από 10 χρόνια, σε συνδυασμό με ότι η χώρα διατηρεί τη φήμη της για χαμηλή διαφθορά, θα μπορούσαν να θεωρηθούν μόνο θετικές ενδείξεις για την οικονομία της. Η Ρουάντα έχει σχετικά υψηλές βαθμολογίες στον Ευχερή Δείκτη Διεξαγωγής Επιχειρήσεων της Παγκόσμιας Τράπεζας, ο οποίος κατέταξε τη Ρουάντα στην 41η θέση των 190 οικονομιών στην έκθεση του 2017, η δεύτερη στην καλύτερη Υποσαχάρια Αφρική πίσω από τον Μαυρίκιο.

Οι κύριοι τομείς ανάπτυξης της χώρας είναι: η ενέργεια, η γεωργία, το εμπόριο, η φιλοξενία και οι χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες. Η οικονομία της Ρουάντα εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη γεωργία, ωστόσο η ανάπτυξη στον τομέα των υπηρεσιών και

ιδίως στον τομέα των κατασκευών και του τουρισμού, συντέλεσαν στη συνολική οικονομική ανάπτυξη. Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ ήταν 772 δολάρια το 2017, με βάση το ΔΝΤ. Η οικονομική προτεραιότητα της κυβέρνησης επιφέρει μεταβολές στην Ρουάντα σε περιφερειακό κέντρο εμπορίου, logistics και διασκέψεων. Οι πυλώνες αυτής της στρατηγικής περιλαμβάνουν την κατασκευή πολλών νέων διεθνών ξενοδοχείων κατηγορίας επιχειρήσεων, ενός συνεδριακού κέντρου στο κέντρο του Κιγκάλι και την επέκταση και επένδυση στο στόλο του εθνικού μεταφορέα RwandAir. Η κατασκευή του νέου αεροδρομίου Bugesera βρίσκεται σε εξέλιξη, ενώ η πρώτη φάση έχει μπει σε πρόγραμμα με σκοπό να αρχίσει την λειτουργία του το 2020.

Σύμφωνα με την Εθνική Τράπεζα της Ρουάντα οι εξαγωγές της πολλαπλασιάστηκαν κατά 57,6% σε ετήσια βάση το 2017 φθάνοντας στα 934,5 εκ. δολάρια. Τα εμπορεύματα, ιδίως ο χρυσός, ο κασσίτερος, το ταντάλιο, το βολφράμιο, το τσάι και ο καφές, δημιούργησαν πάνω από το 55% των εσόδων εξαγωγής της Ρουάντα. Η Ρουάντα κέρδισε 84 εκατομμύρια δολάρια από τις εξαγωγές τσαγιού το 2017, αύξηση 32% από το 2015. Την ίδια περίοδο, ο καφές αποτελούσε εξαγωγές αξίας 64 εκ. δολαρίων, αυξημένες κατά 7% από το προηγούμενο έτος. Οι ΗΠΑ και η Ευρώπη αποτελούν κύριο πυλώνα για την εξαγωγή καφέ, ενώ η μέση ανατολή και το Πακιστάν για την εξαγωγή τσαγιού. Ο τουρισμός είναι η καλύτερη πηγή ξένου συναλλάγματος της χώρας, με συνολικά έσοδα που υπολογίζονται σε 390 εκατομμύρια δολάρια το 2016, με βάση την Εθνική Τράπεζα της Ρουάντα. Αυτό οφείλεται στις επιτυχίες του τουρισμού αναψυχής, ο οποίος είναι ο τομέας που δημιουργεί το μεγαλύτερο εισόδημα και ακολουθεί ο επιχειρηματικός τουρισμός - Συναντήσεις, Κίνητρα, Συνέδρια και Εκδηλώσεις (MICE).

Ο βιομηχανικός τομέας της Ρουάντα συμβάλλει περίπου στο 16% του ΑΕΠ και έχει εργατικό δυναμικό λιγότερο από το 3% του πληθυσμού. Ο τομέας των υπηρεσιών - συμπεριλαμβανομένου του τουρισμού - καρποφορεί σχεδόν το ήμισυ του ΑΕΠ (46%) και έχει αυξηθεί με μέσο ετήσιο ρυθμό 9% τα τελευταία χρόνια. Η Ρουάντα βασίζεται σε μεγάλο βαθμό από τις εισαγωγές και η κυβέρνηση της Ρουάντα αντιμετωπίζει μεγάλα ελλείμματα τρεχουσών συναλλαγών.

Το 2017, οι εισαγωγές εκτιμήθηκαν σε 2.215 εκ δολάρια, αμετάβλητες από το 2016. Κύριες εισαγωγές αποτελούσαν: τα ηλεκτρικά μηχανήματα, ο ηλεκτρονικός εξοπλισμός, οι συσκευές και τα εξαρτήματα μηχανών, τα οχήματα, τα αξεσουάρ, τα δημητριακά και άλλα είδη διατροφής, τα φαρμακευτικά προϊόντα, το τσιμέντο και οι εξοπλισμοί κατασκευών καθώς και ο σίδηρος. Η Κίνα, η Ευρώπη, η Ουγκάντα, η Κένυα, η Ινδία, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και η Τανζανία είναι από τους σημαντικότερους προμηθευτές της Ρουάντα.

Το διμερές εμπόριο μεταξύ ΗΠΑ και Ρουάντα αυξήθηκε με γρήγορους ρυθμούς τα τελευταία χρόνια, αλλά μια απόφαση της Ρουάντα για την εφαρμογή απαγόρευσης de facto για τις εισαγωγές ενδυμάτων από δεύτερο χέρι πιθανόν να επηρεάσει ελαφρώς το εμπόριο. Οι Ηνωμένες Πολιτείες ερευνούν το ενδεχόμενο αναστολής της

ανταμοιβής της Ρουάντα από το Αφρικανικό νόμο περί ανάπτυξης και ευκαιριών (AGOA). Οι εξαγωγές της Ρουάντα προς τις Ηνωμένες Πολιτείες διπλασιάστηκαν κατά πολύ σε αξία μεταξύ του 2010 και του 2017.

Το διμερές εμπόριο μεταξύ ΗΠΑ και Ρουάντα το 2017 εκτιμήθηκε σε 109,83 εκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ (εξαγωγές στη Ρουάντα κατά 66,1 εκατομμύρια δολάρια, 43,7 δολάρια ΗΠΑ από τις εισαγωγές από τη Ρουάντα). Οι κορυφαίες εξαγωγές των ΗΠΑ στη Ρουάντα περιέχουν: αεροσκάφη και ανταλλακτικά, μηχανικά και ηλεκτρικά μηχανήματα, μηχανήματα κατασκευών, εργαλεία ιατρικής και φάρμακα.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^{ΟΥ} ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΠΟΥ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΟΥΝ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΤΗΣ ΥΠΟΣΑΧΑΡΙΑΣ ΑΦΡΙΚΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ:

Μετά τα οικονομικά στοιχεία των χωρών της Υποσαχάριας Αφρικής, έρχεται φυσικά να αναλύσουμε τις εξαγωγές τους ώστε να δούμε τα κύρια προϊόντα ενδιαφέροντος και να εστιάσουμε περισσότερο το ενδιαφέρον μας για να εντοπίσουμε τις επενδυτικές ευκαιρίες.

3.1 Ζιμπάμπουε

Η οικονομία της χώρας βασίζεται στον εξορυκτικό τομέα και την γεωργία. Παρ' όλα αυτά η Ζιμπάμπουε χαρακτηρίζεται από έλλειψη μετρητών, φυγή κεφαλαίων στο εξωτερικό, παραοικονομία και λαθρεμπόριο, πλημμυρή τελωνιακό έλεγχο και διαφθορά.

Το 66% του συνολικού πληθυσμού της Ζιμπάμπουε απασχολείται στον αγροτικό τομέα, με τα βασικότερα αγροτικά προϊόντα να είναι τα εξής: καπνά, καλαμπόκι, βαμβάκι, σιτάρι, ζαχαρότευτλα, φυστίκια καθώς και προϊόντα κτηνοτροφίας όπως, αρνιά, αίγες και χοίρους.

Τα βασικότερα δε προϊόντα που εξάγει η Ζιμπάμπουε είναι τα εξής: πλατίνα, βαμβάκι, χρυσό, είδη καπνού και υφάσματα. Οι σημαντικότεροι εμπορικοί εταίροι της χώρας ως προς τις εξαγωγές είναι η Ν. Αφρική (50,3%), η Μοζαμβίκη (12,5%), τα ΗΑΕ (9,8%) και η Ζάμπια. Ενώ τα βασικότερα προϊόντα που εισάγει είναι: μηχανήματα, εξοπλισμό μεταφορών, χημικά, καύσιμα και τρόφιμα και οι σημαντικότεροι εταίροι της ως προς τις εισαγωγές είναι η Ν. Αφρική (47,8%) και η Ζάμπια (20,5%).

Ακόμα, η Ζιμπάμπουε έχει ενταχθεί στην Κοινότητα των Κρατών της Ανατολικής Αφρικής (East African Community) ενώ επίσης προέβη στην ίδρυση Ειδικής

Οικονομικής Ζώνης στο Kigali, με σκοπό τη προσέλκυση επενδύσεων κυρίως στους τομείς των αγροτοεπιχειρήσεων, της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιών, του εμπορίου, των logistics, της εξόρυξης και των κατασκευών.

Τέλος, σοβαρό εμπόδιο για την δραστηριοποίηση και ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα στην χώρα παραμένει η έλλειψη υποδομών και μεταφορικής διασύνδεσής της με τις άλλες χώρες της περιοχής.

3.2 Νιγηρία

Η Νιγηρία αποτελεί σημαντική περιφερειακή οικονομική δύναμη, είναι η μεγαλύτερη πετρελαιοπαραγωγός χώρα στην Υποσάχαρια Αφρική, ενώ διαθέτει αποθέματα και άλλων φυσικών πόρων όπως: φυσικό αέριο, χρυσό, σιδηρομεταλλεύματα, άνθρακα και ουράνιο.

Ο τομέας πετρελαίου και πετρελαιοειδών αποτελεί το 14,4% του ΑΕΠ, αποφέρει δε το 70% των κρατικών εσόδων και το 95% των εξαγωγών. Πέραν του πετρελαίου, κύριοι βιομηχανικοί κλάδοι είναι οι εξής: λιγνίτης, κονσερβοποιία, ελαστικά προϊόντα, ξυλεία, δέρματα και κλωστοϋφαντουργικά, τσιμέντο και δομικά υλικά, τρόφιμα, υποδήματα, χημικά προϊόντα, λιπάσματα, εκτυπώσεις, κεραμικά και σίδηρος.

Προπαντός η χώρα εξάγει πετρελαιοειδή και δευτερευόντως ορυκτά, προϊόντα καουτσούκ και τρόφιμα, ενώ εισάγει μηχανολογικό εξοπλισμό, οχήματα, βασικά μέταλλα και προϊόντα της χημικής βιομηχανίας. Συνεπώς, η οικονομία είναι ευαίσθητη στην διακύμανση των διεθνών τιμών πετρελαίου, ενώ παράλληλα επηρεάζεται σημαντικά από τις καιρικές συνθήκες, ιδίως την ξηρασία, που πλήττει τον αγροτικό τομέα.

Το 30% των εργαζομένων στη χώρα απασχολούνται σε αγροτικές καλλιέργειες και η χώρα έχει σημαντική παραγωγή και εξαγωγή κακάου, φυσικού καουτσούκ, αραβόσιτου, φασολιών, φυσιτικών κλπ.

Τέλος, η χώρα έχει σημαντική ανάπτυξη τόσο του κλάδου υπηρεσιών, όπως τράπεζες και τηλεπικοινωνίες, όσο και Βιομηχανίας όχι μόνο σε κλάδους που έχουν να κάνουν με δέρμα και ύφασμα, αλλά μέχρι και παραγωγή λεωφορείων και τζιπ για εταιρείες όπως τη γαλλική Peugeot και η αμερικανική General Motors.

3.3 Κένυα

Η οικονομία της Κένυας είναι η πλέον ανεπτυγμένη της Ανατολικής Αφρικής, η δε χώρα αποτελεί το οικονομικό, επιχειρηματικό και διαμετακομιστικό κέντρο της

ευρύτερης περιοχής. Σημαντική ανάπτυξη παρουσίασαν την τελευταία δεκαετία ο χρηματοπιστωτικός τομέας, ο τουρισμός, η γεωργία και το πετρέλαιο.

Η επίσκεψη του τέως Προέδρου των ΗΠΑ κ. Ομπάμα στην Κένυα το 2015 έδωσε νέα ώθηση στον τουρισμό. Τα τουριστικά έσοδα το 2017 υπολογίζονται σε \$1,2 δις., καταγράφοντας αύξηση κατά 20% έναντι του 2016.

Η παρατεταμένη ξηρασία των τελευταίων τριών ετών (2014-2017) έπληξε έντονα την γεωργία, ενώ ταυτόχρονα τρομοκρατικές επιθέσεις ισλαμιστών μείωσαν τον τουρισμό.

Η γεωργία μένει ακόμα η πιο σημαντική οικονομική δραστηριότητα της Κένυας, παρά το γεγονός ότι λιγότερο από το 8% της γης είναι χρήσιμο για παραγωγή αγροτικών προϊόντων

Τα βασικότερα προϊόντα που παράγει η Κένυα είναι:

- **Τσάι.** Η Κένυα είναι η πρώτη παραγωγός χώρα τσαγιού στην Αφρική και 4η στον κόσμο το 1999. Το μαύρο τσάι κατέχει δεσπόζουσα θέση στις εξαγωγές αγροτικών προϊόντων. Η παραγωγή το 1999 εκτιμήθηκε στους 220.000 τόνους και τα έσοδα από τις εξαγωγές ανήλθαν στα 404,1 εκ. δολάρια το 2001, αποτελώντας το 18% των συνολικών εξαγωγών της χώρας.
- **Καφές.** Τη τρίτη θέση στους τομείς με τα περισσότερα έσοδα στην Κένυα την έχει ο καφές, ενώ τη δεύτερη την έχει ο τουρισμός. Πιο συγκεκριμένα, τα έσοδα από την εξαγωγή καφέ το 2001, ανήλθαν στα 91,8 εκ. δολάρια, με τη παραγωγή το ίδιο διάστημα να ήταν 52.140 τόνους.
- **Κηπευτικά.** Τα οπωροκηπευτικά διακατέχουν την τέταρτη θέση στις εξαγωγές στην Κένυα μετά το τσάι και τον καφέ. Τα φρέσκα λαχανικά και φρούτα, όπως τα πράσινα φασόλια, κρεμμύδια, λάχανα, αβοκάντο, μάνγκο και φρούτα του πάθους, καλύπτουν το 30% των εξαγωγών σε οπωροκηπευτικά. Επίσης, η Κένυα είναι σημαντική χώρα εξαγωγής λουλουδιών όπως τριαντάφυλλα, γαρύφαλλα, κρίνα, κ.α.

3.4 Αιθιοπία

Η οικονομία της Αιθιοπίας έχει σημειώσει αύξηση, ειδικότερα τις τελευταίες δεκαετίες, με μέσο όρο ανάπτυξης από την περίοδο 2005-2006 μέχρι 2015-2016 περίπου στο 10,3%. Στην ανάπτυξη της οικονομίας συνέβαλαν η περαιτέρω επέκταση της γεωργίας, οι κατασκευές, οι υπηρεσίες και το εμπόριο (εισαγωγές- εξαγωγές)

Ορισμένες από τις εξαγωγές της Αιθιοπίας συμπεριλαμβάνουν προϊόντα όπως καφέ, ελαιώδες σπόροι, αποξηραμένα όσπρια, κ.α.

Πιο αναλυτικά:

- **Καφές**

Ο καφές κατατάσσεται στην 117^η θέση παγκοσμίως στα μεγαλύτερα σε μέγεθος εμπορεύσιμα προϊόντα. Καταναλώνεται από τους ανθρώπους οι οποίοι βρίσκονται σε όλα τα μήκη και πλάτη της γης. Η Αιθιοπία είναι γνωστή για την ποικιλία του καφέ Αράμπικα, έχοντας μια ανεπτυγμένη παραγωγή καφέ εδώ και αιώνες. Επίσης πάνω από 15 εκατομμύρια άνθρωποι εξαρτώνται από την παραγωγή του καφέ για να συντηρούν τον εαυτό τους ή τις οικογένειες τους. Η Αιθιοπία εξήγαγε καφέ αξίας 881 εκατομμυρίων δολαρίων την περίοδο 2016-2017 όπου μεγαλύτερη της αγορά ήταν οι ΗΠΑ.

Τέλος η Αιθιοπία είναι η μεγαλύτερη χώρα σε παραγωγή καφέ στην Αφρική και έχει θέσει ως στόχο την αύξηση των εσόδων της κατά 2 δις, την περίοδο 2009-2020. Αυτό σημαίνει πως η παραγωγή καφέ πρέπει να αυξηθεί από 400 χιλ. τόνους σε 1 εκ. τόνους καφέ.

- **Λαχανικά**

Η Αιθιοπία είναι γνωστή για την ανάπτυξη μεγάλης ποικιλίας λαχανικών όπου συμπεριλαμβάνονται πράσινα φασόλια, μπιζέλια του χιονιού, μπρόκολα, σπαράγγια, πάμπιες, λάχανα, κουνουπίδια και μεταξύ άλλων μελιτζάνες.

- **Ελαιούχοι σπόροι**

Η Αιθιοπία αναπτύσσει ελαιούχους σπόρους υψηλής αξίας, όπου είναι επιθυμητοί από όλο τον κόσμο και βρίσκονται σε μεγάλη ζήτηση. Οι σπόροι που παράγονται στην Αιθιοπία είναι: σπόροι σουσαμιού, σινάπι, κολοκύνθη, ηλιόσπορος, κραμβέλαιο, σπόρους καστορέλαιων και γερακάρηδων.

- **Δέντρα και λουλούδια**

Τα δέντρα και τα κομμένα άνθη έχουν μεγάλη ζήτηση σε ολόκληρο τον κόσμο. Η Αιθιοπία έχει την ικανότητα να αρπάζει την ευκαιρία και να αναπτύξει τα προϊόντα της ένα προς ένα για να τα εξάγει σε πολλά μέρη. Μερικά από τα προϊόντα αυτά μπορεί να είναι: διακοσμητικά φυλλώματα, υπόγεια βλαστά, ρίζες και κομμένα άνθη. Ακόμα, το 2017 η Αιθιοπία εισέπραξε μόνο από το εμπόριο των δέντρων και των κομμένων ανθών 211 εκατομμύρια δολάρια.

- **Πολύτιμα Μέταλλα**

Η Αιθιοπία παράγει πολύτιμα μέταλλα όπως χρυσό, χαλκό, χρώμιο, μαγγάνιο, νιόβιο, ταντάλιο και μεταξύ άλλων λευκόχρυσο. Η μεγάλη ζήτηση των παραπάνω ορυκτών μετάλλων εκτόξευσε την οικονομία της Αιθιοπίας εκτιμώντας τα έσοδα της στο ποσό των 125 εκατομμυρίων δολαρίων.

- Άλλες εξαγωγές

Άλλες εξαγωγές, οι οποίες συνεισφέρουν στην οικονομία της Αιθιοπίας είναι το κρέας, το οποίο προέρχεται από βοδινό και αρνίσιο κρέας, με συνολικά έσοδα στην οικονομία 97 εκ. δολάρια. Επιπλέον, τα ακατέργαστα δέρματα είναι ακόμα μια πηγή εσόδων με έσοδα περίπου 74 εκ. δολάρια. Τέλος, σημαντικό ποσοστό στις εξαγωγές έχουν τα : ζωντανά ζώα, ηλεκτρικά μηχανήματα και τα τοπικά σχέδια παπουτσιών όπως τα Enzi.

ΟΙ ΔΕΚΑ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΕΣ ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΣΤΗΝ ΑΙΘΙΟΠΙΑ		
ΘΕΣΗ	ΠΡΟΪΟΝ ΕΞΑΓΩΓΗΣ	(%) ΣΥΝΟΛΟΥ ΕΞΑΓΩΓΗΣ
1	ΚΑΦΕ	24%
2	ΕΛΑΙΟΥΧΟΙ ΣΠΟΡΟΙ	14%
3	ΧΡΥΣΟΣ	11%
4	ΑΠΟΞΗΡΑΜΕΝΑ ΟΣΠΡΙΑ	8,70%
5	ΚΟΜΜΕΝΑ ΑΝΘΗ	5,80%
6	ΑΕΡΙΟΣΤΡΟΒΙΛΟΙ	4,60%
7	ΜΙΚΡΟΣΚΟΠΙΑ	3,10%
8	ΠΡΟΒΑΤΑ ΚΑΙ ΚΑΤΣΙΚΙΑ	2,90%
9	ΑΚΑΤΕΡΓΑΣΤΑ ΔΕΡΜΑΤΑ ΠΡΟΒΑΤΩΝ	1,50%
10	ΑΚΑΤΕΡΓΑΣΤΑ ΔΕΡΜΑΤΑ ΚΑΤΣΙΚΑΣ	1%

3.5 Ρουάντα

Η Ρουάντα είναι μια φτωχή αγροτική χώρα, όπου το 90% του πληθυσμού απασχολείται κυρίως στον αγροτικό τομέα και σε μικρότερα βαθμό, στον τομέα της εξόρυξης και της μεταποίησης αγροτικών προϊόντων.

Τα πιο ωφέλιμα εξαγόμενα προϊόντα της Ρουάντα είναι ο καφές (62,3 εκατομμύρια δολάρια), ο κασσίτερος (54,9 εκατομμύρια δολάρια), το νιόβιο και το ζιρκόνιο (49,2 εκατομμύρια δολάρια), το τσάι (48,6 εκατομμύρια δολάρια) και το βολφράμιο (15,7 εκατομμύρια δολάρια).

Τα κύρια προϊόντα που εξάγει η Ρουάντα είναι:

1. Μεταλλεύματα, σκωρία, τέφρα: US \$ 120,1 εκατ. (40,9% των συνολικών εξαγωγών)
2. Καφές, τσάι, μπαχαρικά: 111 εκατομμύρια δολάρια (37,8%)
3. Ακατέργαστα δέρματα, δερμάτινα δέρματα: 10 εκατομμύρια δολάρια (3,4%)
4. Απορρίμματα βιομηχανικών τροφίμων, ζωοτροφές: 7,7 εκατομμύρια δολάρια (2,6%)
5. Λαχανικά: 3,2 εκατομμύρια δολάρια (1,1%)
6. Σίδηρος, χάλυβας: 3,1 εκατομμύρια δολάρια (1%)
7. Μόλυβδος: 2,5 εκατομμύρια δολάρια (0,9%)
8. Ζώντα δέντρα, φυτά, κομμένα άνθη: 2,4 εκατομμύρια δολάρια (0,8%)
9. Ενδύματα δέρματος / ζώων: 2,2 εκατομμύρια δολάρια (0,8%)
10. Γόμες, ρητίνες, άλλοι χυμοί λαχανικών: 2,2 εκατομμύρια δολάρια (0,7%)

Οι 10 πρώτες εξαγωγές της Ρουάντα εκφράζουν το 89,9% της συνολικής αξίας των συνολικών αποστολών της.

Η γενοκτονία του 1994 αποδεκάτισε την εύθραυστη οικονομία της και οδήγησε σε εξαθλίωση του πληθυσμού και, τουλάχιστον προσωρινά, λειτούργησε αρνητικά στην προσέλκυση ιδιωτικών και ξένων επενδύσεων στην χώρα. Εν τούτοις, έκτοτε η Ρουάντα έχει καταφέρει να επαναφέρει την οικονομία της στο επίπεδο που διατηρούσε πριν το 1994 σημειώνοντας, ειδικά μετά το 2003, ετήσιους ρυθμούς ανάπτυξης της τάξης του 7%-8%.

3.6 Μποτσουάνα

Η Μποτσουάνα παρουσίασε κατά τις τελευταίες δεκαετίες σταθερή οικονομική ανάπτυξη. Η παρατεταμένη, όμως, περίοδος ξηρασίας τα τελευταία χρόνια έχει αρνητικές επιπτώσεις στον γεωργικό τομέα της χώρας, ενώ ο ασταθής ενεργειακός εφοδιασμός και η χαμηλή παραγωγικότητα της εργασίας θέτουν επίσης προσκόμματα στην ανάπτυξη. Το χρέος και τα χαμηλά εισοδήματα αποτελούν τα κύρια προβλήματα της οικονομίας. Επίσης, η οικονομία της χώρας εξαρτάται άμεσα από τον βασικό οικονομικό της εταίρο της, την γειτονική Ν. Αφρική.

Η Μποτσουάνα διαθέτει σημαντικό ορυκτό πλούτο, κυρίως διαμάντια, χαλκό και νικέλιο και συγκαταλέγεται στις αναπτυσσόμενες χώρες μεσαίου εισοδήματος της Υποσαχάριας Αφρικής. Είναι μια από τις πλουσιότερες μη πετρελαιοπαραγωγικές χώρες της Αφρικής. Επίσης έχει ανεπτυγμένους τομείς εξορύξεων και τουρισμού.

Η χώρα εισήγαγε το 2017 αγαθά αξίας \$5,99 δις., κυριότερες χώρες προέλευσης των εισαγωγών της ήταν οι: Ν. Αφρική, Ε.Ε., Ναρίμπα, Κίνα, Η.Π.Α.. Επίσης εξήγαγε αγαθά αξίας \$7,58 δις, κυριότερες χώρες προορισμού των εξαγωγών της ήταν οι: Ε.Ε., Ν. Αφρική, Ισραήλ, Νορβηγία και Ζιμπάμπουε. Επιπρόσθετα, το μεγαλύτερο μέρος της παραγωγής της χώρας σε ανθρακικό νάτριο, πρώτη ύλη για την παραγωγή γυαλιού, εξάγεται στην Κίνα, καθώς η χώρα δε διαθέτει εργοστάσια παραγωγής γυαλιού.

Οι παρακάτω ομάδες προϊόντων εξαγωγής εμφανίζουν την υψηλότερη αξία δολαρίου στις παγκόσμιες αγορές της Μποτσουάνα κατά το 2017. Επίσης εμφανίζεται η εκατοστιαία αναλογία κάθε κατηγορίας εξαγωγών που εμφανίζει όσον αφορά τις συνολικές εξαγωγές από τη Μποτσουάνα.

1. Πολύτιμοι λίθοι, πολύτιμα μέταλλα: 4,5 δις. Δολάρια (91,5% των συνολικών εξαγωγών)
2. Ηλεκτρικά μηχανήματα, εξοπλισμός: 120,6 εκατομμύρια δολάρια (2,5%)
3. Κρέας: 81 εκατομμύρια δολάρια (1,7%)
4. Ανόργανες χημικές ουσίες: 44 εκατομμύρια δολάρια (0,9%)
5. Μηχανήματα συμπεριλαμβανομένων υπολογιστών: 23,7 εκατομμύρια δολάρια (0,5%)
6. Πλαστικά είδη: 22,2 εκατομμύρια δολάρια (0,5%)
7. Αλάτι, θείο, πέτρα, τσιμέντο: 20,8 εκατομμύρια δολάρια (0,4%)
8. Διάφορα υφάσματα, φθαρμένα ρούχα: 11,1 εκατομμύρια δολάρια (0,2%)
9. Ορυκτά καύσιμα συμπεριλαμβανομένου του πετρελαίου: 7,2 εκατομμύρια δολάρια (0,1%)
10. Σίδηρος, χάλυβας: 7 εκατομμύρια δολάρια (0,1%)

Οι κορυφαίες 10 εξαγωγές της Μποτσουάνα είναι ιδιαίτερα συγκεντρωμένες, παρουσιάζοντας το 98,4% της συνολικής αξίας των συνολικών εξαγωγών της.

Τέλος έχουν προωθηθεί μεταρρυθμίσεις στον ενεργειακό τομέα, κυρίως με την αξιοποίηση του φυσικού αερίου και των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και ειδικότερα των φωτοβολταϊκών συστημάτων. Η Μποτσουάνα εισάγει ηλεκτρικό ρεύμα κυρίως από τη Ν. Αφρική.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο ΔΙΜΕΡΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΜΕ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΥΠΟΣΑΧΑΡΙΑΣ ΑΦΡΙΚΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ:

Εν συνεχεία της ανάλυσης της εξαγωγικής δυναμικότητας των χωρών ενδιαφέροντος της Υποσαχάριας Αφρικής, θα εστιάσουμε στις διμερείς σχέσεις της χώρας μας με την περιοχή για να δούμε την ήδη υπάρχουσα σχέση, την βάση δηλαδή στην οποία να αναπτυχθούμε επενδυτικά.

4.1 Οι σχέσεις της Ελλάδας με την Υποσαχάρια Αφρική

Οι πολιτικές σχέσεις της Ελλάδας με τις περισσότερες χώρες της Υποσαχάριας Αφρικής δεν είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένες, ωστόσο η Ελλάδα έχει στην διάθεση της επτά πρεσβείες εκεί. Αυτές βρίσκονται στην Αιθιοπία, στη Ζιμπάμπουε, στη Κένυα, στη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό, στη Νιγηρία, στη Νότια Αφρική και στο Σουδάν. Αντίστοιχα, στην Αθήνα υπάρχουν πρεσβείες από πέντε χώρες της Υποσαχάριας Αφρικής (Αγκόλα, ΛΔ Κονγκό, Νιγηρία, Νότια Αφρική και Σουδάν) και ο χαμηλός αριθμός επισκέψεων αξιωματούχων από τις δύο πλευρές αναμφίβολα δείχνει το χαμηλό επίπεδο των σχέσεων.

Ακόμα, τα τελευταία χρόνια οι επίσημες επισκέψεις ήταν περιορισμένες: ο τέως Πρωθυπουργός Γεώργιος Παπανδρέου πήγε στη Νότια Αφρική για να λάβει συμμετοχή σε ένα συνέδριο του ΟΗΕ (Global Conference for Sustainable Development) ενώ ο πρώην Πρόεδρος Γεώργιος Στεφανόπουλος έκανε μια επίσκεψη η οποία έχει σχέση με την εθιμοτυπία στη Νότια Αφρική το 2002. Από την αφρικανική πλευρά, δε, καταγράφεται μόνο μια σημαντική επίσημη επίσκεψη, αυτήν του πρώην Νοτιοαφρικανού Προέδρου Thabo Mbeki , το 2005, ο οποίος έκανε μια επίσκεψη στην Αθήνα ως μέρος μιας περιοδείας του στην Ευρώπη.

Πιο πρόσφατα, το 2013, ο Άκης Γεροντόπουλος, Υφυπουργός Εξωτερικών επισκέφτηκε τη Νότια Αφρική με σκοπό τη προσέλκυση ενός μεγάλου αριθμού επενδύσεων. Σε επίπεδο διακρατικών συμφωνιών, δε, διακρίθηκαν αυτές μεταξύ Ελλάδας και Νότιας Αφρικής το 1998 που είχαν σχέση με τη προώθηση και την αμοιβαία προστασία των επενδύσεων, τη συνεργασία στον τομέα του τουρισμού και την εμπορική ναυτιλία

Μια άλλη παράμετρος των σχέσεων της Ελλάδας με την Υποσαχάρια Αφρική αποτελεί η βοήθεια στον τομέα της ανάπτυξης που προσφέρει η χώρα μας στο πλαίσιο της προσπάθειας του ΟΗΕ να επιτευχθούν οι αναπτυξιακοί στόχοι της χιλιετίας. Για τη διαχείριση της αναπτυξιακής βοήθειας εκ μέρους της Ελλάδας, λειτουργεί η Υπηρεσία Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας (ΥΔΑΣ) στο Υπουργείο Εξωτερικών. Η ΥΔΑΣ χρηματοδοτούσε επί σειρά ετών αναπτυξιακά έργα ελληνικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ) σε σύμπραξη με επιτόπιους

εταίρους σε χώρες της Υποσαχάριας Αφρικής, όπως η Ακτή Ελεφαντοστού, η Λιβερία, το Μπενίν και η Νιγηρία.

Η Ελλάδα είναι, επίσης, ενεργή και στον τομέα της επισιτιστικής και ανθρωπιστικής βοήθειας έχοντας στηρίξει κράτη της Δυτικής Αφρικής τόσο σε διμερές επίπεδο μέσω ΜΚΟ όσο και σε πολυμερές μέσω του World Food Program (WFP) των Ηνωμένων Εθνών. Κυρίως όμως η Ελλάδα συνεισφέρει οικονομικά στο Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάπτυξης που χρηματοδοτεί έργα στην Αφρική. Ακόμα, τη περίοδο 1997 με 2012, η Ελλάδα έδωσε αναπτυξιακή βοήθεια ύψους 130 εκ. δολαρίων στην Υποσαχάρια Αφρική. Η ελληνική βοήθεια προς τις χώρες της Υποσαχάριας Αφρικής κατά κύριο λόγο είχε σχέση με τη τεχνική και αναπτυξιακή βοήθεια ενώ ένα μικρό μέρος της προκαθοριζόταν για τη κάλυψη επειγουσών επισιτιστικών και ανθρωπιστικών αναγκών.

Επιπρόσθετα, το Περιφερειακό Πρόγραμμα Επισιτιστικής Ασφάλειας Νοτιότερης Αφρικής το 2005, στηρίχτηκε από την Ελληνική κυβέρνηση κατόπιν σχετικού αιτήματος από την Αγκόλα για να βοηθηθούν το Τζιμπουτί και ο Νίγηρας, χώρες οι οποίες λόγω μεγάλης ξηρασίας ερχόντουσαν αντιμέτωπες με σοβαρά προβλήματα, ενώ συνέβαλε και σε προγράμματα επισιτιστικής βοήθειας προς τους εκτοπισμένους πληθυσμούς της Ζιμπάμπουε.

Πέραν των ανωτέρω και άλλων έκτακτων καταστάσεων, η Αθήνα διαχρονικά εστίαζε την προσοχή της κυρίως προς τη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό με 10% περίπου της συνολικής βοήθειας προς τις χώρες της Υποσαχάριας Αφρικής κατά την περίοδο 2006-2012, την Αιθιοπία και το Σουδάν με 8%, τη Νιγηρία με 7% και τη Νότιο Αφρική με 5%. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον προβάλλει το γεγονός ότι οι δύο τελευταίες χώρες είναι οι πλουσιότερες της περιοχής και, συνεπώς, η εστίαση σε αυτές φαίνεται να συσχετίζεται περισσότερο με πολιτικές προτεραιότητες. Χαρακτηριστικό είναι ότι στις χώρες αυτές υπάρχουν ελληνικές κοινότητες, ενώ σε αρκετές υπάρχουν ελληνικά επιχειρηματικά συμφέροντα.

4.2 Μεταναστευτικές ροές και εμβάσματα

Αν και στο παρελθόν η κύρια ροή μεταναστών ανάμεσα στις δύο περιοχές ήταν από την Ελλάδα προς τις διάφορες χώρες της Υποσαχάριας Αφρικής, πλέον η κατάσταση έχει αντιστραφεί. Έτσι, στο πλαίσιο μιας ενισχυμένης πορείας από την φτωχή Αφρική προς την πλούσια Ευρώπη, η Ελλάδα, ως σημαντικός ενδιάμεσος σταθμός, υποδέχεται στις μέρες μας έναν σημαντικό αριθμό μεταναστών από την Αφρική. Καθ' ότι ένα σημαντικό μέρος των Αφρικανών εγκαταλείπουν τις χώρες γέννησης τους προς αναζήτηση μιας καλύτερης ζωής, απαρτίζουν παράτυπους μετανάστες, με συνέπεια να μην υπάρχουν απόλυτα αξιόπιστα στοιχεία για το πόσοι κατοικούν στην Ελλάδα. Παρ' όλα αυτά η υπόσταση συλλόγων μεταναστών από πολλές Αφρικανικές χώρες υποδηλώνουν ότι ο αριθμός των συγκεκριμένων ομάδων μεταναστών δεν είναι αμελητέος. Μια μελέτη που έγινε το 2009 καταμέτρησε συλλόγους Αφρικανών.

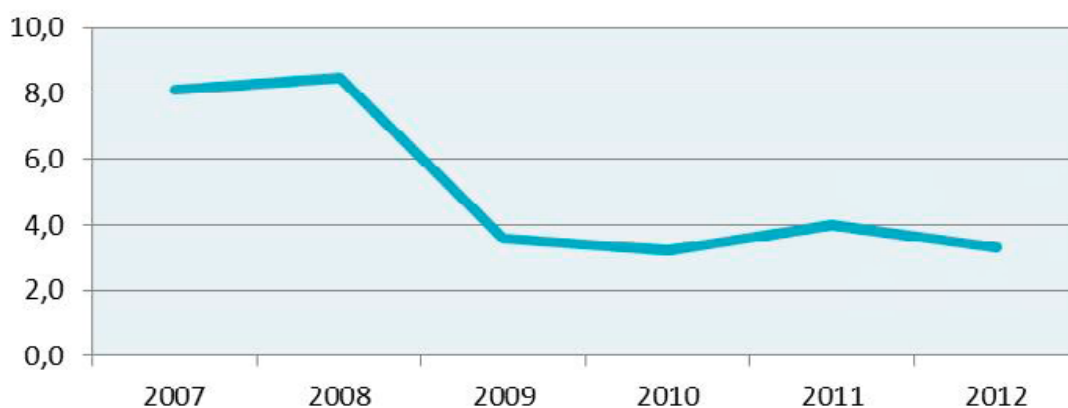
Ενδιαφέρον προβάλλει το γεγονός ότι, ενώ ο παλαιότερος σύλλογος “Νιγηριανή Κοινότητα Θεσσαλονίκης & Βορείου Ελλάδος” συστάθηκε το 1977, οι περισσότεροι σύλλογοι συστάθηκαν μετά την αλλαγή της χιλιετίας, απόδειξη της αύξησης των ροών.

Με βάση σχετικές έρευνες, η πολυάριθμη σχετική ομάδα Αφρικανών μεταναστών στην Ελλάδα είναι αυτή των Νιγηριανών. Οι Νιγηριανοί, δε, καταγράφονται να ασχολούνται με διάφορες επιχειρηματικές δραστηριότητες που έχουν σχέση με την ίδρυση δικών τους επιχειρήσεων, ενώ εκτιμάται ότι διαμένουν στην Ελλάδα για σχετικά μεγάλο χρονικό διάστημα περί τα 14,7 έτη

Από την πλευρά των επίσημων καταγραφών της Γενικής Διεύθυνσης Μεταναστευτικής Πολιτικής και Κοινωνικής Ένταξης του Υπουργείου Εσωτερικών στην Ελλάδα διαβιούν συνολικά 19.196 άτομα τα οποία προέρχονται από την Αφρικανική Ήπειρο (στοιχεία Μαΐου 2015). Πέραν της Αιγύπτου η οποία απαρτίζει με διαφορά την πολυπληθέστερη ομάδα, στην Ελλάδα διαμένουν 1.931 Νιγηριανοί 1.048 Αιθίοπες, 826 Μαροκινοί καθώς και 605 άτομα με Γκανέζικη ιθαγένεια. Η κοινή γνώμη πάντως είναι ότι ο συνολικός πληθυσμός, νόμιμος και παράτυπος, είναι αρκετά μεγαλύτερος.

Τέλος, σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat, οι βασικότερες χώρες της Υποσαχάριας Αφρικής οι οποίες τυγχάνουν αποδέκτες μεταναστευτικών εμβασμάτων από την Ελλάδα είναι το Καμερούν, ο Μαυρίκιος, η Ζάμπια, η Νότιος Αφρική, η Γκάνα, η Λιβερία και η Νιγηρία. Διαθέσιμα στοιχεία για τη ροή εμβασμάτων από την Ελλάδα προς τις χώρες της Υποσαχάριας Αφρικής υπάρχουν μόνο για την περίοδο 2007-2012, αλλά γίνεται εμφανής η επιρροή της οικονομικής κρίσης. Βέβαια, μεγάλο μέρος των πραγματικών ροών είναι ότι δεν καταγράφεται, καθώς έχουν σχέση με αντικανονικούς μετανάστες και γίνεται μέσω μη τυπικών δικτύων.

Εμβάσματα από την Ελλάδα προς χώρες της Υποσαχάριας Αφρικής (εκατομμύρια ευρώ)

4.3 Έλληνες στη Υποσαχάρια Αφρική

Από τον 18ο αιώνα και πιο εντατικά από τον 19ο και έως τουλάχιστον τη δεκαετία του 1960, ένας σημαίνον αριθμός Ελλήνων μετακινήθηκαν προς την Αφρικανική ήπειρο. Βέβαια, οι Έλληνες της Αφρικής, με εξαίρεση ίσως την Αίγυπτο, αποτελούν ένα μικρό μέρος του συνόλου του «Απόδημου Ελληνισμού» που με βάση εκτιμήσεων προξενικών αρχών και ομογενειακών φορέων ήταν 2,7 με 4,5 εκατ. άνθρωποι.

Η εντατικοποίηση της παρουσίας των ευρωπαϊκών αποικιοκρατιών στις νότιες χώρες της Αφρικής, προσέλυσε μεγάλο αριθμό ελλήνων μεταναστών. Το σταθερό περιβάλλον που η αποικιοκρατία παρείχε σε συνδυασμό με τις πολλές ευκαιρίες πλουτισμού (χρυσωρυχεία, καλλιέργεια και εμπόριο καπνών, αγροτική παραγωγή, σιδηροδρομικά και άλλα κατασκευαστικά και δημόσια έργα, κτλ) παρακίνησαν τους Έλληνες, αρκετοί εκ των οποίων αρχικά δούλεψαν σε ευρωπαϊκών συμφερόντων επιχειρήσεις και μετέπειτα άρχισαν τις δικές τους και απέκτησαν σημαντικό πλούτο και κοινωνική θέση.

Η περίοδος της ανεξαρτητοποίησης των κρατών της Αφρικής, ειδικά από τη δεκαετία του 1960, προκάλεσε σημαντικά προβλήματα στις ευημερούσες έως τότε ελληνικές κοινότητες, κυρίως λόγω της ανατροπής του σταθερού οικονομικού και επιχειρηματικού περιβάλλοντος καθώς και της πολιτικής των εθνικοποιήσεων. Ενδιαφέρον στοιχείο αποτελεί το γεγονός ότι η έξοδος των Ελλήνων από τις χώρες αυτές κατά την παραχώδη τότε περίοδο δεν οδήγησε σε επιστροφή αυτών προς την Ελλάδα αλλά σε μετακίνηση τους σε άλλες, περισσότερο φιλόξενες χώρες της Υποσαχάριας Αφρικής. Σε πολλές περιπτώσεις οι Έλληνες κατάφεραν να επιβιώσουν και να πλουτίσουν στην Υποσαχάρια Αφρική, όπως για παράδειγμα, η οικογένεια Λεβέντη που επιδίωξε στη δύσκολη εποχή μετά την ανεξαρτησία, να διατηρήσει και να επεκτείνει την οικονομική της αυτοκρατορία στη Δυτική Αφρική.

(Μαρκάκης, 1998: 133-135).

Από την άλλη πλευρά, στη Δυτική Αφρική ο κύριος όγκος Ελλήνων μεταναστών φαίνεται να έφτασε κατά τις δεκαετίες 1920-1930 όπου αρκετοί από αυτούς εργάστηκαν σε ήδη επιτυχημένες επιχειρήσεις άλλων παλαιότερων Ελλήνων μεταναστών, όπως αυτές του κ. Λεβέντη και του κ. Ζοχώνη. Αξιοσημείωτο, τέλος, είναι το γεγονός ότι από τις αλλαγές που έφεραν οι ανεξαρτητοποιήσεις των διαφόρων κρατών της Αφρικής, ευεργετήθηκαν οι ελληνικές κοινότητες των πιο σταθερών χωρών, όπως το Καμερούν και η Νότια Αφρική.

Όσον αφορά στα επαγγέλματα στα οποία απασχολήθηκαν οι Έλληνες της Αφρικής, αυτά ήταν κυρίως οι αγροτικές εργασίες, οι κατασκευές και λίγο αργότερα, το

εμπόριο. Ενδιαφέρον προβάλλει το γεγονός ότι μια ομάδα Ελλήνων υπήρξαν ιδιαίτερα δραστήριοι στον τομέα της αλιείας στην λίμνη Τανγκανίκα. Ξεχωρίζουν οι περιπτώσεις του κ. Νικόλαου Βλαχάκη στην Ακτή Ελεφαντοστού που μεγαλούργησε στο ναυτιλιακό τομέα, του κ. Γεώργιου Ζοχώνη στη Νιγηρία και στο Καμερούν που δημιούργησε μια πολυεθνική επιχείρηση με έμφαση στο εμπόριο και την παραγωγή, των οικογενειών Αρνόπουλου, Σταματιάδη και Χριστοδουλίδη στην Κεντρική Αφρική που διοικούσαν επιτυχημένες εμπορικές επιχειρήσεις αλλά και του κ. Γεράσιμου Μαυρομάτη, ο οποίος έφτιαξε το πρώτο ξενοδοχείο στην Ντουάλα του Καμερούν. Τέλος, η ελληνική κοινότητα στη Νότια Αφρική, βελτιώθηκε στις πλέον εύπορες με επιχειρήσεις που πρόσφεραν εργασία σε 150.000 με 200.000 άτομα.

Ωστόσο, όπως σημειώνει ο καθηγητής Μαρκάκης (1998), οι Έλληνες όπως και οι Ινδοί, οι Λιβανέζοι και οι Σύριοι μετανάστες στις αποικιοκρατικές οικονομίες, ήταν οι μεσάζοντες ανάμεσα στο αποικιοκρατικό κεφάλαιο και στον ιθαγενή πληθυσμό. Οι περισσότεροι Έλληνες στην Αφρική ήταν μικροεπιχειρηματίες, μαγαζάτορες, εστιατόρες και μπακάληδες. Αυτή η κοινωνική θέση έκανε τους Έλληνες λιγότερο συμπαθείς στους Αφρικανούς που εκνευριζόντουσαν με την πολιτική που τους εξαιρούσε από μια οικονομική δραστηριότητα.

(Μαρκάκης 1998: 50).

Αργότερα, η πολιτική κρατικοποιήσεων που έκαναν τα περισσότερα κράτη της Αφρικής μετά την ανεξαρτησία έφερε ως αποτέλεσμα την παρακμή των ελληνικών παροικιών. Οι αλλοδαποί μεσάζοντες στο εμπόριο ήταν τα πρώτα θύματα της οικονομικής πολιτικής των αφρικανών εθνικιστών. Στα μέσα της δεκαετίας του '70, η πολιτική ριζοσπαστικοποίησης, εξαφάνισε τις σημαντικές ελληνικές παροικίες που είχαν απομείνει σε δύο μεγάλες χώρες της Αφρικής που δεν ακολούθησαν εξαρχής κρατικιστικές οικονομικές πολιτικές. Σήμερα η μόνη αξιοσημείωτη σε μέγεθος ελληνική παροικία στην Αφρική βρίσκεται στη Νότιο Αφρική και αριθμεί μερικές δεκάδες χιλιάδες μέλη.

Μια άλλη σημαντική παροικία υπήρξε στο Σουδάν όπου πολλοί Έλληνες πήραν στην κατοχή τους σημαντικές περιουσίες και ευεργέτησαν την ελληνική κοινότητα για παράδειγμα, ο κ. Γεράσιμος Κοντομίχαλος ο οποίος ίδρυσε ένα Γυμνάσιο Σχολείο που έφερε το όνομα Κοντομιχάλειος Σχολή. Μετά όμως από την ανεξαρτητοποίηση του Σουδάν το 1956 και την έναρξη του εμφυλίου οδήγησε πολλούς Έλληνες στην έξοδο.

Κατά την περίοδο ανάπτυξης των ελληνικών κοινοτήτων στην Υποσαχάρια Αφρική, δημιουργήθηκαν πλήθος οργανώσεων και συλλόγων οι οποίοι, πέραν της συσπείρωσης του ελληνικού στοιχείου, λειτούργησαν και ως σημείο επαφής με την Ελλάδα, ιδιαίτερα εκεί που απουσίαζαν επίσημες ελληνικές αρχές. Ταυτόχρονα, οι οργανώσεις αυτές υπήρξαν η βάση της αλληλοβοήθειας μεταξύ των Ελλήνων ομογενών, γεγονός το οποίο υποβοήθησε τη σχετική οικονομική τους επιτυχία.

Γενικότερα όσο αφορά τις ελληνοαφρικανικές σχέσεις, οι ελληνικές κοινότητες παρήγαν έργο ως γέφυρες τόσο επικοινωνίας όσο και εμπορικών ροών. Για παράδειγμα, ακόμα και σήμερα πολλές από τις εξαγωγές προϊόντων από χώρες της Υποσαχάριας Αφρικής προς την Ελλάδα λαμβάνουν χώρα μέσω ελληνικών εμπορικών επιχειρήσεων. Περαιτέρω, αξίζει να σημειωθεί ότι, σύμφωνα με τα στοιχεία του Συμβουλίου Απόδημου Ελληνισμού, στην Υποσαχάρια Αφρική υπάρχουν 111 φορείς σχετιζόμενοι με την Ελλάδα. Πιο συγκεκριμένα, αν και στις περισσότερες χώρες της περιοχής δεν υπάρχουν περισσότεροι από 1-2 φορείς, η μεγαλύτερη πυκνότητα παρουσιάζεται στη Ζιμπάμπουε με 8 φορείς, στο Σουδάν με 9 φορείς και στη Νότια Αφρική με 66 φορείς. Οι φορείς αυτοί διακρίνονται σε 8 βασικές κατηγορίες:

- Πολιτιστικοί. Π.χ. η Ελληνο-Νοτιοαφρικανική Πολιτισμική Συνεργασία,
- Αθλητικοί. Π.χ. ο Ελληνικός Αθλητικός Σύλλογος Χαρτούμ,
- Θρησκευτικοί. Π.χ. ο Σύλλογος Ελληνορθόδοξων Χριστιανών,
- Κοινωνικοί. Π.χ. ο Σύνδεσμος Ελληνίδων Κυριών,
- Εθνικοτοπικές οργανώσεις. Π.χ. ο Παλλεσβιακός Σύλλογος Κέιπ Τάουν & Περιχώρων,
- Κοινότητες. Π.χ. η Ελληνική Κοινότητα Μαπούτο και
- Επιμελητήρια. Π.χ. το Ελληνικό Εμπορικό & Βιομηχανικό Επιμελητήριο Νοτίου Αφρικής

Η δραστηριότητα των σχετικών συλλόγων ποικίλλει ανά χώρα, πόλη και εποχή αλλά κοινή συνισταμένη αποτελεί η συσπείρωση των Ελλήνων της διασποράς, η ενίσχυση της παράδοσης, καθώς και η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας. Πάραυτα με την πάροδο των χρόνων οι σχέσεις Ελλάδας- Αφρικής αναντίρρητα έχουν αποδυναμωθεί καθώς αν και υπάρχουν επιχειρηματικά δραστήριες ελληνικές κοινότητες, κυρίως στη Νότια Αφρική, το Σουδάν, τη Νιγηρία, την Κένυα και την Αιθιοπία, αποτελούνται επί το πλείστον από Έλληνες δεύτερης και τρίτης γενιάς με σαφώς λιγότερους συγγενικούς και συναισθηματικούς δεσμούς με την Ελλάδα.

Τέλος, αρκετές επιχειρήσεις ελληνικών συμφερόντων έχουν αποκτήσει μια έντονη παρουσία στην ήπειρο, ιδιαίτερα κατά τις τελευταίες δεκαετίες, αλλά η τρέχουσα οικονομική κρίση φαίνεται μάλλον να έχει μειώσει την τάση και άλλων επιχειρήσεων να «ανακαλύψουν» την περιοχή παρ' ότι ένα μεγάλο μέρος οικονομικών αναλυτών υποστηρίζει ότι η Αφρική αναπτύσσεται με ραγδαίους ρυθμούς. Το τελευταίο αποτελεί κρίσιμης σημασίας καθώς η Ελλάδα επιδιώκει αύξηση των εξαγωγών της, στο πλαίσιο μιας προσπάθειας επανακαθορισμού του μοντέλου οικονομικής ανάπτυξης.

4.4 Ελλάδα-Κένυα

Η Ελλάδα διαθέτει πρεσβεία στο Ναϊρόμπι και επίτιμο προξενείο στη Μομπάσα και η Κένυα ενεργεί για λογαριασμό της Ελλάδας μέσω της πρεσβείας της στη Ρώμη της Ιταλίας.

Η Ελλάδα και η Κένυα έχουν τις ακόλουθες διμερείς συνθήκες:

- Επίσημο έγγραφο διαπραγμάτευσης μεταξύ των Υπουργείων Εξωτερικών (Ναϊρόμπι 16/11/1998)
- Συμφωνία οικονομικής συνεργασίας σε τεχνολογικό επίπεδο (16/11/1998)
- Συμφωνία για τη νομική βοήθεια σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (από κοινού με την Αγγλία, Λονδίνο, 27/2/1936). Νόμος 730/1937. (ΦΕΚ 227/1937). (Μέσω κοινής συμφωνίας μεταξύ Ελλάδας και Κένυας, με ημερομηνία 16/10/1967, η ισχύουσα συμφωνία παίρνει παράταση μέχρις ότου υπάρξει νέα συμφωνία)
- Μια συμφωνία συνεργασίας στα πλαίσια του τουρισμού μεταξύ Ελλάδας και Κένυας, η οποία συμφωνήθηκε το 2003.

Το πρώτο εξάμηνο του 2003, η Ελλάδα κατείχε την προεδρία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στη συνέχεια εκλέχτηκε ως μη μόνιμο μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ. Αυτό δημιούργησε ένα ευμενές πλαίσιο για την προώθηση των σχέσεων της Ελλάδας με την Αφρική, ιδιαίτερα την Κένυα, η οποία διαδραματίζει ενεργό ρόλο στην Κεντρική Αφρική, όπως φαίνεται στην παρέμβασή της στο πλαίσιο της IGAD, στο θέμα του Νότιου Σουδάν.

Το Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Αθηνών υλοποίησε μια διερευνητική επίσκεψη το 2001, για τον εντοπισμό εμπορικών σχέσεων με την Κένυα, ιδιαίτερα στους τομείς των τροφίμων, των φαρμακευτικών προϊόντων και των καλλυντικών. Η ροή των Ελλήνων τουριστών έχει αυξηθεί τα τελευταία χρόνια στην Κένυα.

4.4.1 Διμερείς εμπορικές σχέσεις Ελλάδας - Κένυας

Ο όγκος του εμπορίου της χώρας μας με την Κένυα κινείται σε χαμηλά επίπεδα. Παράλληλα, παρατηρείται σταθερότητα ως προς τα κύρια προϊόντα, τόσο των εξαγωγών όσο και των εισαγωγών μας από αυτήν. Το 2017 κατεγράφη σημαντική αύξηση των ελληνικών εξαγωγών από €7,2 εκ. σε €9,06 εκ.

Τα κυριότερα εξαγωγικά προϊόντα της χώρας μας ήταν συσκευές θέρμανσης ή ψησίματος, χημικά (ιδίως εντομοκτόνα), ανυψωτικές μηχανές και λιπάσματα. Τα

κυριότερα προϊόντα που εισαγάγαμε ήταν οχήματα, χυμοί φρούτων, φυτά, άνθη, καρποί και φρούτα και μαλάκια.

Οι αυξημένες εξαγωγές της χώρας μας το 2017 (όπως και το 2015) οφείλονταν στις εξαγωγές πετρελαιοειδών. Άλλες άξιες λόγου επιδόσεις, σημειώθηκαν στην κατηγορία εξαρτημάτων εμβολοφόρων κινητήρων, προϊόντων έλασης και σχοινιών. Το ίδιο έτος, τα κυριότερα εισαγόμενα από την Κένυα προϊόντα περιελάμβαναν οχήματα ειδικών χρήσεων, χυμούς φρούτων, φυτά και άνθη, καρπούς/φρούτα και μαλάκια.

Εμπορικές Συναλλαγές Ελλάδας – Κένυας 2009 - 2017

Αξία σε εκ. €	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Εξαγωγές	2,52	1,73	6,40	4,5	5,73	5,8	28,5	7,2	9,06
Εισαγωγές	2,07	2,05	2,13	2,29	2,56	2,9	1,9	2,7	5,0
Ισοζύγιο	0,4	-0,3	4,27	2,21	3,17	2,8	26,6	4,5	4,06
Όγκος Εμπορίου	4,6	3,78	8,53	6,8	8,29	8,7	30,4	9,9	14,06

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Ελληνικές εξαγωγές στην Κένυα, 2017 (αξία σε €)

Συσκευές και διατάξεις, έστω και ηλεκτρικά θερμαινόμενες, για την επεξεργασία υλών με μεθόδους που απαιτούν αλλαγή της θερμοκρασίας, όπως η θέρμανση, το ψήσιμο, το καβούρδισμα, η απόσταξη, κ.λπ.	1.844.212
Εντομοκτόνα, ποντικοφάρμακα, μυκητοκτόνα, ζιζανιοκτόνα	934.816
Μηχανές και συσκευές για την ανύψωση, τη φόρτωση, την εκφόρτωση ή τη μετακίνηση	830.501
Λιπάσματα ορυκτά ή χημικά που περιέχουν δύο ή τρία λιπαντικά στοιχεία: άζωτο, φωσφόρο και κάλιο	809.283
Πλάκες, φύλλα, μεμβράνες, ταινίες και λουρίδες, από πλαστικές ύλες μη κυψελώδεις	797.660

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή, προσωρινά στοιχεία

Ελληνικές εισαγωγές από Κένυα 2017 (αξία σε €)

Αυτοκίνητα οχήματα ειδικών χρήσεων, που δεν είναι κατασκευασμένα κυρίως για τη μεταφορά προσώπων ή εμπορευμάτων	940.000
Χυμοί φρούτων, στους οποίους περιλαμβάνεται και ο μούστος σταφυλιών, ή λαχανικών, που δεν έχουν υποστεί ζύμωση, χωρίς προσθήκη αλκοόλης, με ή χωρίς	939.363

προσθήκη ζάχαρης ή άλλων γλυκαντικών	
Φυτά ζωντανά στα οποία περιλαμβάνονται και οι ζωντανές ρίζες τους	890.516
Άνθη και μπουμπούκια ανθέων, κομμένα, για ανθοδέσμες ή διακοσμήσεις, νωπά, αποξηραμένα	605.423
Καρποί και φρούτα και άλλα βρώσιμα μέρη φυτών, παρασκευασμένα ή διατηρημένα	429.370
Μαλάκια, κατάλληλα για τη διατροφή του ανθρώπου, έστω και χωρίς το όστρακό τους	353.704

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή, προσωρινά στοιχεία

4.4.2.Ελληνική οικονομική / επενδυτική παρουσία

- Η FRIGOGLASS έχει επενδυτική παρουσία (συναρμολόγηση επαγγελματικών ψυγείων-γραφεία με επιτόπιο προσωπικό).
- Η INTRASOFT έχει αναλάβει έργο σε θέματα μηχανοργάνωσης του Εθνικού Ασφαλιστικού Οργανισμού (πληροφοριακό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης και διαχείρισης συντάξεων) της Κένυας και Τράπεζες.
- Στον τομέα του λογισμικού δραστηριοποιούνται, επίσης, οι Intracom Telecom Sitronics, Relational, Finvent Software Solutions, Profile SA.
- Στην Κένυα δραστηριοποιείται και η LDK Consultants (ίδρυση θυγατρικής, 2013) στο Ναϊρόμπι.
- Η Coca Cola Hellas 3E συμμετέχει σε τοπική Coca Cola. (στελέχη, διοίκηση, εμπορία). Δραστηριότητα στον τομέα των ΑΠΕ έχει και η εταιρεία Z&A Consulting Engineers.
- Ο Όμιλος Μυτιληναίου, σε επαφές με Πρεσβεία Ναϊρόμπι, έχει δείξει ενδιαφέρον για τομέα κατασκευών (έργα οδοποιίας, ενέργειας).
- Αξιοσημείωτη είναι η παρουσία υψηλόβαθμων στελεχών ελληνικής καταγωγής σε πολυεθνικές εταιρείες όπως η Del Monte, η IBM, η BMW.
- Σύμφωνα με στοιχεία της Πρεσβείας Ναϊρόμπι, το 2015 εισήλθαν στην κενυατική αγορά τρεις ελληνικές επιχειρήσεις, η Anipsotiki (εγκατάσταση ανεμογεννητριών), η Alumil (κουφώματα αλουμινίου) και η Helios Argosol (ηλιακοί θερμοσίφωνες).
- Στην Κένυα δραστηριοποιήθηκε ο Ελληνικός Νηογνώμονας αναλαμβάνοντας, τα έτη 2016-2017, έργο για την παροχή συμβουλευτικών προτάσεων στον φορέα Kenya Maritime Authority για εμπορική αξιοποίηση των εσωτερικών υδάτων (λιμνών) της Κένυας.

4.4.3. Μνημόνιο Συνεργασίας μεταξύ Ελλάδας και Κένυας

Ολοκληρώθηκε η επίσημη επίσκεψη που έκανε στην Αθήνα, ο υφυπουργός Εξωτερικών της Κένυας, κ. Αμπαμπού Ναμγουάμπα, συναντώντας τον Έλληνα ομόλογο του, κ. Τέρενς Κουίκ.

Όπως αναφέρεται στη σχετική ανακοίνωση, έγινε η εκτίμηση όλων των συναντήσεων του Κενυάτη αξιωματούχου, τόσο στο υπουργείο Εξωτερικών και στο υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης όσο και στο υπουργείο Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής.

Παράλληλα, εξακριβώθηκε η θέληση της Κένυας να υποδεχτεί μέχρι το τέλος Ιουνίου τη συνεδρίαση της Μικτής Διυπουργικής Επιτροπής, που έκανε ως πρόταση η αναπληρωτής υπουργός Εξωτερικών, κ. Σία Αναγνωστοπούλου. Ακόμα, αποφασίστηκε να επισπεύσουν και από τις δύο πλευρές, όλες τις συστηματικές σειρές ενεργειών ώστε εκείνο το διήμερο να υπογραφούν και όλα τα μνημόνια συνεργασίας που συμφωνήθηκαν για τους παρακάτω τομείς: των οικονομικών και εμπορικών σχέσεων, των ναυτιλιακών μεταφορών, του τουρισμού, του πολιτισμού, του αθλητισμού, του γεωργικού τομέα, της αποφυγής διπλής φορολογίας και της συνεργασίας των λιμένων Μομπάσας- Πειραιά

Στη συνομιλία, ο υφυπουργός Εξωτερικών της Κένυας επικρότησε τις ελληνικές επιχειρήσεις, κυρίως του τομέα των κατασκευών και των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, που εδρεύουν στο Ναϊρόμπι, την 10η ταχύτερα αναπτυσσόμενη πόλη στον κόσμο. Εξέφρασε της άποψη να απαρτίζει η Ελλάδα πύλη εισόδου στα Βαλκάνια και την Ευρώπη των εξαγωγικών κενυατικών προϊόντων.

«Σήμερα χαιρέτισα για τελευταία φορά έναν καλό φίλο της Ελλάδας και έναν προσωπικό μου φίλο. Στην εξωτερική πολιτική οι σχέσεις δεν δημιουργούνται με μαύρες τρύπες 46 ετών αδράνειας. Είναι η 5η φορά που συνεργάζομαι με τον κ. Namwamba μέσα σε ένα διάστημα 7 μηνών, με συναντήσεις που είχαμε στη Κένυα και στις Βρυξέλλες και εδώ στην Αθήνα», σημείωσε ο κ. Κουίκ.

Παράλληλα, δήλωσε πως «αυτή η σχέση εμπιστοσύνης μπορεί να οδηγήσει σε θετικά αποτελέσματα, με μία χώρα που έχει δεσπόζουσα θέση στην ανατολική πλευρά της υποσαχάριας Αφρικής και με ισοσταθμισμένες πολιτικές και διπλωματικές σχέσεις και με τις μεγάλες δυνάμεις του πλανήτη και με τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και με τις δικές της γειτονικές χώρες».

4.5 Ελλάδα-Νιγηρία

Οι σχέσεις ανάμεσα στην Ελλάδα και τη Νιγηρία συμπεριλαμβάνουν διπλωματικές και οικονομικές σχέσεις. Η Νιγηρία έχει πρεσβεία στην Αθήνα, ενώ η Ελλάδα έχει πρεσβεία στην Αμπούζα και προξενείο στο Λάγος. Το εμπόριο μεταξύ των δύο χωρών δεν είναι ισορροπημένο, αφού οι εισαγωγές από την Ελλάδα προς τη Νιγηρία ξεπερνούν τις εισαγωγές. Επίσης, τα πετρελαιοφόρα που υπάγονται στην Ελλάδα έχουν σημαίνοντα ρόλο στη ναυτιλία και το φυσικό αέριο της Νιγηρίας. Μάλιστα, πρόσφατα ένα ελληνικό δεξαμενόπλοιο είχε εμπλακεί σε μια σύγκρουση για το λαθρεμπόριο αργού πετρελαίου.

Επενδύσεις ύψους 5 δις δολαρίων στην Νιγηρία έχουν κάνει εταιρείες που ελέγχονται από την Ελλάδα. Επίσης υπάρχει μια μικρή ελληνική επιχειρηματική κοινότητα στο Λάγος. Η Ελλάδα και η Νιγηρία είχαν στενούς δεσμούς πριν από την ανάληψη ισχύος από το στρατιωτικό καθεστώς της Νιγηρίας το Δεκέμβριο του 1983. Το Φεβρουάριο του 2000, η πρεσβεία της Νιγηρίας στην Ελλάδα επαναφέρθηκε μετά από 16 χρόνια απουσίας. Πλέον, οι σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών είναι αρκετά καλές.

Ακόμα, στις 25 Μαρτίου του 2009, ο κ. Χάρης Νταφάρας, απερχόμενος Έλληνας πρέσβης στη Νιγηρία, δήλωσε ότι η Ελλάδα θα συνεχίσει να ερευνά περισσότερο νέους τομείς συνεργασίας και να ενισχύει τους πολιτιστικούς, οικονομικούς, επιστημονικούς και τεχνολογικούς δεσμούς με τη Νιγηρία. Αυτό εξακριβώθηκε όταν, στις 22 Απριλίου του 2009, ο Έλληνας Υφυπουργός εξωτερικών κ. Πέτρος Δούκας και ο υπουργός εμπορίου και βιομηχανίας Νιγηρίας κ. Charles Ugwuhi, υπέγραψαν διμερή συμφωνία στον οικονομικό, επιστημονικό και τεχνολογικό τομέα. Ο κ. Ugwuhi δήλωσε ότι μετά από έναν αιώνα συναλλαγών μεταξύ Ελλάδας και Νιγηρίας είναι σημαντικό ότι σήμερα υπογράφηκε επίσημη συμφωνία για συνεργασία. Οι δύο χώρες συνομιλούν για τη σύμπραξη με σκοπό την ανάπτυξη των ζωνών ελεύθερου εμπορίου στη Νιγηρία

(Guardian Newspapers. 2009)

(ANA-MPA. 2009)

Με την επιστροφή στη δημοκρατία το 2000, το εμπόριο μεταξύ των δύο χωρών αυξάνεται με γοργούς ρυθμούς. Το Ελληνοαφρικανικό Εμπορικό και Αναπτυξιακό Επιμελητήριο προετοιμάζει με συστηματικό τρόπο τις ετήσιες διασκέψεις όπου οι ελληνικές επιχειρήσεις που δηλώνουν συμμετοχή στο αφρικανικό εμπόριο συζητούν ευκαιρίες με υπουργούς και αντιπροσωπείες από τη Νιγηρία και άλλες χώρες.

Μέχρι το 2003 οι εξαγωγές της Ελλάδας προς τη Νιγηρία εκτιμήθηκαν σε 46,5 εκατομμύρια δολάρια, με εισαγωγές ύψους 5,4 εκατ. δολαρίων ΗΠΑ. Μέχρι το 2005, οι εξαγωγές της Ελλάδας εκτιμήθηκαν σε 65,7 εκατ. ευρώ, ενώ οι εισαγωγές εκτιμήθηκαν σε 20,2 εκατ. ευρώ. Οι ελληνικές επενδύσεις στη Νιγηρία ξεπερνούν σήμερα τα 5 δις. δολάρια ΗΠΑ.

Το 2007, η Νιγηρία είχε περίπου το 8,3% της διεθνής αγοράς εξαγωγών φυσικού αερίου και εξήγαγε περίπου 2,4 εκατ. βαρέλια πετρελαίου με δεξαμενόπλοια, βέβαια

υπήρχαν και μειώσεις των εξαγωγών λόγω της μη σταθερότητας των πολιτών αλλά και της μειωμένης ζήτησης. Από το 2007, οι ελληνικές εταιρείες κατείχαν περίπου το 18% του παγκόσμιου στόλου, με τα πλοία τους να είναι νηολογημένα κάτω από μια ποικιλία σημαίων, συμπεριλαμβανομένων των σημαίων ευκαιρίας.

4.5.1. Διμερείς οικονομικές σχέσεις

Η εξέλιξη του διμερούς εμπορίου την περίοδο 2010-2017 παρουσιάζει πλεονασματικό ισοζύγιο υπέρ της Ελλάδας, οφειλόμενο μεταξύ άλλων σε εξαγωγές σιτηρών, μηχανημάτων, προϊόντων και κατασκευών από σίδηρο, τσιμέντο κ.α..

Αξία σε εκ. ευρώ	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Εξαγωγές	85,03	80,19	112,7 0	60,6	75,02	34,12	21,92	33,94
Εισαγωγές	6,42	26,69	34,84	11,2	11,56	12,98	12,43	15,24
Όγκος Εμπορίου	91,45	106,8 8	147,5 4	71,2	86,58	47,10	34,35	49,18
Εμπορικό Ισοζύγιο	78,61	53,49	77,8	49,4	63,46	21,14	9,49	18,70

Πηγή : Ελληνική Στατιστική Αρχή (για το 2017 τα στοιχεία είναι προσωρινά)

Λάδια από πετρέλαιο ή από ασφαλτούχα ορυκτά	4.603.415
Ηλεκτρικές συσκευές για την ενσύρματη τηλεφωνία	3.272.221
Πώματα, καπούλια επιπωμάτησης φιαλών, βιδωτά πώματα, πλάκες πωμάτων	2.460.557
Μείγματα ευωδών ουσιών	2.400.405
Μέρη που προορίζονται αποκλειστικά ή κύρια για εμβολοφόρους κινητήρες εσωτερικής καύσης	1.463.359
Μέρη και εξαρτήματα για ελκυστήρες, και αυτοκίνητα οχήματα ειδικών χρήσεων	1.139.191
Μηχανές και συσκευές φυγόκεντρες	1.038.711
Ρητίνες αμινικές, ρητίνες φαινολικές και πολυουρεθάνες, σε αρχικές μορφές	914.358
Κατασκευές και μέρη κατασκευών	897.796

Κυριότερα προϊόντα που εξήγαγε η Ελλάδα στη Νιγηρία το 2017 (€)

Κουκιά σόγιας, έστω και σπασμένα	3.945.600
Σπέρματα και ελαιώδεις καρποί	3.772.834
Απορρίμματα και θραύσματα από μόλυβδο	3.399.195
Ξυλοκάρβουνα	1.685.289
Μηχανές και συσκευές για τη βιομηχανική παρασκευή ή παραγωγή τροφίμων, ζωοτροφών ή ποτών	1.160.892

Κυριότερα προϊόντα που εισήγαγε η Ελλάδα στη Νιγηρία το 2017 (€)

Οι εμπορικές συναλλαγές με τη Νιγηρία υπολείπονται των δυνατοτήτων της αγοράς, αν ληφθεί υπόψη η αξιοσημείωτη ελληνική επενδυτική παρουσία, καθώς και το γεγονός ότι αντιπροσωπεύει άνω του 40% των εισαγωγών, που πραγματοποιούνται στη Δυτική Αφρική, ενώ κατατάσσεται τρίτη, μεταξύ των μεγαλύτερων καταναλωτικών αγορών της Αφρικής, μετά την Αίγυπτο και τη Νότια Αφρική.

4.5.2 Ελληνικές επιχειρήσεις με παρουσία στη Νιγηρία

Σημαντική είναι η παρουσία νιγηριανών εταιρειών ελληνικών συμφερόντων στη Νιγηρία, όπως η Nigerian Bottling Company, η A. G. Leventis, η Flour Mills of Nigeria, η Bag Company, η Patterson-Zochonis, η Mandilas κ.α. Σημαντικοί είναι και οι ναυτιλιακοί δεσμοί, ιδίως σε ό,τι αφορά τους τομείς του εμπορίου και μεταφοράς πετρελαίου/φυσικού αερίου. Η ελληνική εταιρία Gerco ΕΠΕ, δραστηριοποιείται στη Νιγηρία, αναλαμβάνοντας έργα των Ενόπλων Δυνάμεων και άλλων κρατικών και ιδιωτικών φορέων της χώρας. Η ΜΥΤΙΑΗΝΑΙΟΣ Α.Ε. υπέγραψε συμφωνία με την Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση της Νιγηρίας για την υλοποίηση της πρώτης φάσης του προγράμματος Energizing Education, το οποίο αποτελεί το πρώτο υβριδικό έργο εκτός δικτύου στην Αφρική με στόχο την συνεχή παροχή ενέργειας σε ομοσπονδιακά πανεπιστήμια και πανεπιστημιακά νοσοκομεία σε όλη την χώρα.

Εταιρείες ελληνικών συμφερόντων που δραστηριοποιούνται στη Νιγηρία

Nigerian Foundries lim. Μπαρμπερόπουλος Ιωάννης / Βασίλειος	Χαλυβουργία. Λειτουργεί από το 1969.
Flour Mills Nigeria PLC (Όμιλος)- Κουμάνταρος Γεώργιος / Θεοδωρακόπουλος Κωνσταντίνος Golden Pasta, Golden Penny Apara Bulk Terminal, Bagco Topceds, Golden Fertilizer Burham Cement, Agro Alliep Division, Golden Transport	Ο όμιλος λειτουργεί από το 1959 σε διάφορους τομείς της βιομηχανίας και των υπηρεσιών όπως τροφίμων, πλαστικές συσκευασίες, αποθήκες, ζωοτροφές, λιπάσματα, τσιμέντα, δημητριακά, ναυτιλιακά (εκμετάλλευση, μέσω παραχώρησης, τερματικών σταθμών στον λιμένα Apara). Ο όμιλος είναι εισηγμένος στο χρηματιστήριο της Νιγηρίας.
Mandilas Group (Όμιλος) Μανδήλα Θεοδόση Dealership Toyota, Norman, Toshiba, Mandilas Electrogas appliances lim.	Ο όμιλος Μανδήλα δραστηριοποιείται στον τομέα βιομηχανικών εφαρμογών κλιματισμού (Carrier) και συντήρησης αυτοκινήτων (Toyota). Αντιπροσωπεύει, επίσης, διεθνείς εταιρείες ηλεκτρολογικών.
Arbico plc- Μακαρονίδης Άλκιμος	Κατασκευαστική
Patterson Zochonis Cussons - Γιαννόπουλος Χρήστος	Σαπούνια, καλλυντικά, κλπ
Orion maritime/Unibros Μακρυγεώργος Κοσμάς / Αλέξανδρος	Πετρέλαια, Ναυτιλιακά
Akron trade & transport Πανταζής Απόστολος	Ναυτιλιακά
Όμιλος Λεβέντη Nigerian Bottling Company- Coca Cola 3E	Ο όμιλος με πολύπλευρη δραστηριότητα διαθέτει μεταξύ άλλων εργοστάσιο εμφιάλωσης (Coca Cola 3E), ναυτιλία, εταιρεία ψυγείων (Frigoglass) και έχει

	παρουσία σε διάφορους τομείς, όπως αυτοκινήτων, τροφίμων, ενέργειας, χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, κατασκευών. Η εταιρεία Nigerian Bottling Company είναι εισηγμένη στο χρηματιστήριο Νιγηρίας.
--	---

Η ελληνική ομογένεια ανέρχεται σε 250 άτομα, κυρίως στο Λάγος, τα οποία είναι ως επί το πλείστον στελέχη ελληνο-νιγηριανών εταιρειών. Από το 1999 υφίσταται Ελληνο-Νιγηριανό Εμπορικό & Τεχνολογικό Επιμελητήριο με έδρα την Αθήνα

4.5.3 Επιχειρηματικό κλίμα - Προοπτικές ελληνικών εξαγωγών/επιχειρηματικών συνεργασιών

- Παρουσιάζονται προοπτικές ανάπτυξης σε πολλούς τομείς της βιομηχανίας και των υπηρεσιών λόγω της αναπτυσσόμενης καταναλωτικής βάσης και αλλαγής των καταναλωτικών προτύπων, με ισχυρή προτίμηση στα προϊόντα δυτικής κουλτούρας.
- Το επιχειρηματικό περιβάλλον χαρακτηρίζεται από δυσκολίες λόγω των ανεπαρκών υποδομών, της εγκληματικότητας, της διαφθοράς που παρατηρείται σε όλους τους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας και στο τραπεζικό σύστημα. Επιπλέον, ο εκτελωνισμός προϊόντων στα λιμάνια μπορεί να είναι χρονοβόρος λόγω προβλημάτων γραφειοκρατίας, διαφθοράς, συμφόρησης.
- Προοπτικές για τη δραστηριοποίηση ελληνικών επιχειρήσεων διανοίγονται σε τομείς όπως: υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης και ιατρικού εξοπλισμού, ICT (υπηρεσίες λογισμικού, τηλεπικοινωνιακός εξοπλισμός και υπηρεσίες), θαλάσσια σκάφη, αγροτικά προϊόντα και συναφής εξοπλισμός, συνεργασίες franchising.
- Ενδιαφέρον για εξαγωγές παρουσιάζουν τα λιπάσματα, δομικά υλικά, τρόφιμα ποτά. Η Ελληνική Πρεσβεία πραγματοποίησε στις εγκαταστάσεις της μικρή έκθεση με ελληνικά προϊόντα αλουμινίου για τα οποία παρατηρείται μεγάλη ζήτηση στη Νιγηρία (Σεπτέμβριος 2013).
- τομέας κατασκευών παρουσιάζει ενδιαφέρον λόγω των έργων υποδομών που αναμένεται να πραγματοποιηθούν και της τεχνογνωσίας και εμπειρίας που διαθέτουν ελληνικές τεχνικές εταιρείες.
- Ο τομέας ενέργειας, και ειδικότερα ο τομέας ανανεώσιμων πηγών, παρουσιάζει ενδιαφέρον, καθώς οι ελληνικές εταιρείες έχουν υψηλό επίπεδο τεχνογνωσίας. Η μεγάλη υστέρηση της χώρας σε ενεργειακή επάρκεια αφήνει μεγάλα περιθώρια δραστηριοποίησης γενικότερα στον ενεργειακό τομέα (παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, πετρέλαιο). Ενδιαφέρον έχει δείξει η εταιρεία METKA.
- Η Νιγηρία είναι χώρα ειδικού ενδιαφέροντος για την Ελλάδα δεδομένου ότι είναι δυνητικός προμηθευτής πετρελαίου.
- Ο τουρισμός και ειδικότερα ο προσκυνηματικός παρουσιάζει καλές προοπτικές (προσέλκυση οικονομικής ελίτ της χώρας). Στο Λάγος και άλλα αστικά κέντρα υφίσταται μικρή αστική τάξη με υψηλά εισοδήματα που

ταξιδεύει στο εξωτερικό. Τα αεροδρόμια Λάγκος και Αμπούτζα έχουν πυκνή σύνδεση με Ευρώπη, Αμερική και Ασία.

- Η Νιγηρία έχει εκφράσει το ενδιαφέρον της για την προμήθεια στρατιωτικού εξοπλισμού από τη χώρα μας (Δεκέμβριος 2015).

4.5.4 Επιχειρηματική αποστολή ΣΕΒ στην Νιγηρία

Την επιχειρηματική αποστολή συμπλήρωσε ο Υφυπουργός Εξωτερικών, κ. Τέρενς-Νικόλαος Κουίκ, καθώς και ο Επιτετραμμένος της Νιγηρίας στην Ελλάδα, κ. Ajadi Folorunsho. Η Νιγηρία αποτελεί την μεγαλύτερη οικονομία στην Αφρική και 27η παγκοσμίως βάση του ΑΕΠ της. Η Νιγηρία διαθέτει ανεκτίμητους φυσικούς πόρους, πετρέλαιο, φυσικό αέριο και ορυκτά. Απαρτίζει τη σημαντικότερη χώρα παραγωγής πετρελαίου στην Αφρική, αλλά και την 8η μεγαλύτερη χώρα στον κόσμο σε εξαγωγές πετρελαίου. Ενώ η οικονομία της παραδοσιακά στηρίζεται στον πρωτογενή τομέα, τα τελευταία χρόνια παρατηρείται σημαντική ανάπτυξη τόσο στον τομέα των υπηρεσιών, όσο και σε αυτόν της μεταποίησης. Τα χρηματοδοτικά κίνητρα που έχει υιοθετήσει και το ευνοϊκό πλαίσιο φορολογίας, αυξάνουν τα οφέλη, τα οποία μπορούν να προκύψουν από τη διείσδυση σε στρατηγικό επίπεδο των ελληνικών επιχειρήσεων, μέσω συμφωνιών με τοπικούς συνεργάτες.

Στην επιχειρηματική αποστολή έλαβαν συμμετοχή 16 ελληνικές επιχειρήσεις από τους κλάδους των κατασκευών, της ενέργειας, των τροφίμων, των δομικών υλικών, των φαρμάκων και των υπηρεσιών. Στο πλαίσιο της αποστολής, διεξάχθηκε επιχειρηματικό Φόρουμ, στο οποίο προβλήθηκε το επιχειρηματικό περιβάλλον της Νιγηρίας και οι επιχειρηματικές ευκαιρίες. Μετά τη συζήτηση, οι ελληνικές εταιρείες επεκτάθηκαν σε προγραμματισμένες B2B συναντήσεις με Νιγηριανούς ομίλους, αλλά και επίσημους φορείς προώθησης της επιχειρηματικότητας της Νιγηρίας. Ακόμα, κατά τη διάρκεια του επιχειρηματικού Φόρουμ, ο ΣΕΒ υπέγραψε μνημόνιο συνεργασίας με τους ακόλουθους φορείς: Ελληνονιγηριανό Επιμελητήριο, NIGHEBA (Nigerian Hellenic Business Association) και Lagos State Chamber of Commerce. Το Μνημόνιο Συνεργασίας υπέγραψαν ο Αντιπρόεδρος του ΣΕΒ κ. Μπίτσιος, ο Πρόεδρος του Ελληνονιγηριανού Επιμελητηρίου κ. Γιαμάκης, ο Πρόεδρος του NIGHEBA κ. Οικονομάκης και ο Director General του Lagos State Chamber of Commerce κ. Yusuf. Στην αρχή της διεξαγωγής του Φόρουμ, ο κ. Μπίτσιος, Εκτελεστικός Αντιπρόεδρος του ΣΕΒ, δήλωσε ότι η Νιγηρία αποτελεί μία χώρα που μεγαλώνει τη δραστηριότητα της διεθνώς και με την Ελλάδα έχει εξαιρετικές διμερείς σχέσεις. Ωστόσο αυτό αποδεικνύεται και από την παρουσία μεγάλων ελληνικών εταιρειών που λειτουργούν στη Νιγηρία εδώ και δεκαετίες. Επίσης, τόνισε ότι η έμφαση που δίνεται στο να κάνει κάτι διαφορετικό με σκοπό την ανάπτυξη της οικονομίας δημιουργεί θετικές ευκαιρίες για τις ελληνικές επιχειρήσεις και τη δυνατότητα να πολλαπλασιάσουμε την αξία των εμπορικών και επιχειρηματικών συναλλαγών ανάμεσα στις χώρες.

Στην αποστολή έλαβαν συμμετοχή εκπρόσωποι από τις ακόλουθες ελληνικές επιχειρήσεις:

- ALMI S.A. (Παρασκευή & Εμπορία Αγροτικών Προϊόντων)
- ASPROFOS ENGINEERING S.A. (Τεχνική και Συμβουλευτική Εταιρεία στον Τομέα Ενέργειας)
- BRIGHT SPECIAL LIGHTING S.A. (Φωτισμός)
- DIMOULAS S.A. (Ειδικά Καλώδια και Δομημένη Καλωδίωση)
- ENA TRADE S.A. (Χονδρικό Εμπόριο Αγροτικών Προϊόντων)
- FERRO-ATHENIAN FAMILY BAKERY S.A. (Αρτοποιία)
- GRANTEX S.A. (Βιομηχανία Φρένων)
- INTERBRUSH – ELEFThERiADiS (Κατασκευαστής Βιομηχανικών Προϊόντων)
- ISOMAT S.A. (Παραγωγική Εταιρία Χημικών Δομικών και Κονιαμάτων)
- A.G. LEVENTIS (NIGERIA) PLC (Όμιλος Επιχειρήσεων)
- MATHIOS REFRACTORIES S.A. (Παραγωγή Πυρίμαχων)
- MYTILINEOS S.A. (Βιομηχανική Εταιρεία)
- OLYMPIA ELECTRONICS S.A. (Ανάπτυξη Καινοτόμων Ηλεκτρονικών Συστημάτων Ασφαλείας)
- PHARMEX S.A. (Φάρμακα - Προϊόντα Διατροφής)
- STIRIXIS S.A. (Συμβουλευτική Εταιρεία)
- TSOUSIS & ASSOCIATES (Τεχνικό Γραφείο)

4.6 Ελλάδα-Μποτσουάνα

Η Μποτσουάνα και η Ελλάδα αποφάσισαν να ξεκινήσουν διπλωματικές σχέσεις το 1978 και μέχρι σήμερα συνεχίζουν να έχουν την επιθυμία να ενισχύσουν και να αναπτύξουν τις ωφέλιμες σχέσεις μεταξύ των χωρών και των λαών τους.

Η Μποτσουάνα λειτουργεί για λογαριασμό της Ελλάδας μέσω του μόνιμου Αντιπροσώπου της στο Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών στη Γενεύη της Ελβετίας και επίσης μέσω του Επίτιμου Προξενείου της Μποτσουάνα στην Αθήνα. Επίσης, η Ελλάδα έχει διορίσει διπλωματικό αντιπρόσωπο στη Μποτσουάνα μέσω της διπλωματικής αποστολής της που έχει έδρα στην Πρετόρια της Νοτίου Αφρικής.

4.6.1 Επισκέψεις ανταλλαγής

Έχουν υλοποιηθεί ορισμένες επισκέψεις ανταλλαγής υψηλού επιπέδου μεταξύ των δύο χωρών, ξεκινώντας με μία επίσκεψη στην Ελλάδα στις αρχές του 1993 από τον πρώην πρόεδρο της Δημοκρατίας της Μποτσουάνα, κ. Ketumile Masire, και σε πρόσφατη επίσκεψη στη Μποτσουάνα, τον Ιούνιο του 2012, από τον Πατριάρχη Αλεξανδρείας και ολόκληρης της Αφρικής της Ελληνικής Ορθόδοξης Εκκλησίας.

Ακόμα, ο Επίτιμος Πρόξενος λειτούργησε για λογαριασμό της Μποτσουάνας σε αρκετές συναντήσεις και τοπικές εκδηλώσεις στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια των ετών όπου προβλήθηκε η Μποτσουάνα. Έχει, επιπλέον, ταξιδέψει στην Μποτσουάνα σε διάφορες περιστάσεις, συνοδευόμενος από δημοσιογράφους και μια από μία ελληνική αντιπροσωπεία επιχειρηματιών. Οι Πρεσβευτές της Μποτσουάνα που έχουν διοριστεί ως εκπρόσωποι για να ταξιδεύουν στην Ελλάδα έχουν επισκεφθεί τη χώρα σε διάφορες περιστάσεις, διοργανώνοντας εορτασμούς της Μποτσουάνα στα πλαίσια της ανεξαρτησίας της χώρας και έχουν επισκεφτεί διάφορες εμπορικές εκθέσεις στην Αθήνα. Ο σημερινός Πρέσβης, εξοχότατος Mothusi BR Palai, έχει βρεθεί κατ' επανάληψη στην Ελλάδα και έχει πραγματοποιήσει δύο εμπορικές και επενδυτικές αποστολές το 2011 και το 2012 και, τέλος, συναντήθηκε με Έλληνες αξιωματούχους τον Φεβρουάριο του 2013 για να συζητήσουν και να προβάλουν θέματα αμοιβαίου ενδιαφέροντος.

4.6.2 Οικονομικές και εμπορικές σχέσεις

Οι διμερείς εμπορικές σχέσεις κυμαίνονται σε ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα με σημαντικές διακυμάνσεις από έτος σε έτος, γεγονός που υποδηλώνει ευκαιριακό χαρακτήρα των εμπορικών συναλλαγών. Πιο συγκεκριμένα, το 2017 η Ελλάδα εισήγαγε από την Μποτσουάνα προϊόντα αξίας €3,58 εκ. Οι εξαγωγές της χώρας μας προς την Μποτσουάνα κατά το 2017 ανήλθαν σε αξία στα €290 χιλ. Η Μποτσουάνα εξήγαγε στην χώρα μας το 2017 σχεδόν αποκλειστικά κατεψυγμένα κρέατα βοοειδών (€3,5 εκ.), ενώ τα σημαντικότερα προϊόντα που εξήγαγε η χώρα μας στην Μποτσουάνα ήταν συσκευές πλυσίματος / καθαρισμού. Ο συνολικός όγκος εμπορίου μεταξύ των δύο χωρών ανήλθε στα €3,87 εκ.

Αξία σε €.	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Εξαγωγές	23.031	352.192	279.789	184.419	237.008	290.775
Εισαγωγές	-	425.336	1.943.626	2.413.976	3.525.215	3.587.871
Εμπορικό Ισοζύγιο	23.031	- 73.144	- 1.663.837	- 2.229.557	- 3.288.207	- 3.297.096
Όγκος Εμπορίου	23.031	777.528	2.223.415	2.598.395	3.762.223	3.878.646

Κυριότερα προϊόντα (ελληνικές εξαγωγές) - 2017

Συσκευές και διατάξεις για την επεξεργασία υλών με μεθόδους που απαιτούν αλλαγή θερμοκρασίας	150.891
Μηχανές και συσκευές για πλύσιμο, καθάρισμα, στύψιμο, στέγνωμα, σιδέρωμα	120.726

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή, προσωρινά στοιχεία, σε αξία, ευρώ

4.6.3 Δραστηριότητα ελληνικών εταιρειών

Η κοινοπραξία δύο ελληνικών εταιρειών NAMA SA και ADK SA με την γερμανική PTV AG ανέλαβε, μέσω δημόσιου διαγωνισμού, την υλοποίηση 5ετούς έργου του Υπουργείου Μεταφορών & Συγκοινωνιών της χώρας (σύμβαση υπεγράφη 14/6/2013). Πρόκειται για έργο αναβάθμισης του συστήματος σηματοδοτών της πρωτεύουσας Γκαμπορόν (μελέτη, εφαρμογή κεντρικού αυτοματοποιημένου συστήματος, επίβλεψη κατασκευής/εγκατάστασης και λειτουργίας, συντήρηση, παραχώρηση στην αρμόδια συγκοινωνιακή αρχή της χώρας). Επίσης, τον Δεκέμβριο του 2013 ξεκίνησε συνεργασία στον τομέα αμυντικής βιομηχανίας μεταξύ της ΕΛΒΟ και της εταιρείας Seleka Springs JV BDF της Μποτσουάνα.

4.6.4 Διμερές συμβατικό πλαίσιο

Μεταξύ των δύο χωρών δεν υφίστανται διμερείς συμφωνίες οικονομικού περιεχομένου. Οι διμερείς εμπορικές σχέσεις διέπονται από την Συμφωνία ΕΕ-ΑΚΕ (Cotonu), σε ισχύ από 1/4/2003 (Ν. 3033 ΦΕΚ167-Α-19/7/2002).

Το 2017 η Μποτσουάνα πρότεινε σύναψη διμερούς Μνημονίου Κατανόησης για προώθηση επενδύσεων, ανάπτυξη βιομηχανίας και διευκόλυνσης/διαφοροποίησης εμπορίου (κείμενο επιδόθηκε σε ΥΦΥΠΕΞ κ. Κουίκ, επ' ευκαιρία επίδοσης διαπιστευτηρίων Πρέσβη Μποτσουάνα σε Γενεύη). Έχει ζητηθεί η γνώμη του Υπουργείου Οικονομίας και Ανάπτυξης (5/2/2018), δίχως έως σήμερα ανταπόκριση (ΕΝΥ έχει υποβάλει παρατηρήσεις).

Κατόπιν πρωτοβουλίας της Μποτσουάνα, το ελληνικό υπουργείο Τουρισμού επεξεργάζεται ένα σχέδιο συμφωνίας συνεργασίας στον τομέα του τουρισμού (οι παρατηρήσεις ΕΝΥ υπεβλήθησαν τον Απρίλιο 2018).

Η ελληνική πλευρά (Ε3 Δ/νση) έχει υποβάλει σχέδιο μνημονίου διμερούς συνεργασίας στον αθλητικό τομέα, στο οποίο έχουν ενσωματωθεί παρατηρήσεις του Υφυπουργού Αθλητισμού και της Ειδικής Νομικής Υπηρεσίας του ΥΠΕΞ. Εκκρεμεί η απάντηση από την πλευρά της Μποτσουάνα.

4.7 Ελλάδα Ρουάντα

Η Ρουάντα έχει ένα πάρα πολύ πλούσιο και εύφορο οικοσύστημα, ωστόσο πραγματοποιεί πολλές εισαγωγές τροφίμων όπως και λαμβάνει σημαντική αναπτυξιακή βοήθεια από διεθνείς χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς. Ακόμα αποτελεί την πιο πυκνοκατοικημένη χώρα της Αφρικής ως εκ τούτου προσπαθεί να υπερβεί τους περιορισμούς της μικρής, γεωγραφικά περικλειστής οικονομίας της με προσπάθειες μόχλευσης του περιφερειακού εμπορίου. Για αυτόν τον λόγο έχει ενταχθεί στην Κοινότητα Κρατών της Ανατολικής Αφρικής (East African Community) ενώ επίσης προέβη στην ίδρυση Ειδικής Οικονομικής Ζώνης στο Kigali (ολοκληρώθηκε το 2012), με σκοπό την προσέλκυση επενδύσεων κυρίως στους τομείς των αγροτοεπιχειρήσεων, της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιών, του εμπορίου, των logistics, της εξόρυξης και των κατασκευασμάτων.

Ένα σοβαρό εμπόδιο για την δραστηριοποίηση και την ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα στη χώρα αποτελεί η έλλειψη υποδομών και μεταφορικής διασύνδεσης της με τις άλλες χώρες της περιοχής.

4.7.1 Γενική περιγραφή της οικονομίας της χώρας

Εκτιμάται ότι το 90% του ενεργού πληθυσμού ασχολείται με τη γεωργία και αντιπροσώπευε το 2014 το 32,5% του ΑΕΠ.

Το 2019 το ΑΕΠ της χώρας ανήλθε στα \$31 δις, σημειώνοντας ρυθμό ανάπτυξης 5,75%, ενώ το κατά κεφαλήν ΑΕΠ ήταν \$2200. Η ανεργία κυμάνθηκε στο 2,7% (στοιχείο έτους 2014) και το ποσοστό πληθωρισμού στο 6,07%. Το ίδιο έτος, το έλλειμμα του προϋπολογισμού αντιστοιχούσε στο 4,3% του ΑΕΠ, το δημόσιο χρέος στο 40,6% του ΑΕΠ, το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών παρουσίασε έλλειμμα της τάξεως των \$ 622 εκατ. ενώ το εξωτερικό χρέος ανήλθε στα \$2,9 δις. Οι εξαγωγές έφθασαν στα \$ 909 δις και οι εισαγωγές στα \$ 2 δις.

4.7.2 Διπλωματικές σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και Ρουάντας

Οι εσωτερικές ένοπλες συγκρούσεις στη χώρα μαζί με την γενοκτονία της, είχαν ως αποτέλεσμα την αποχώρηση της τότε μικρής ελληνικής κοινότητας στη χώρα. Σήμερα υπάρχουν μόνο 3 ελληνικές οικογένειες στη Ρουάντα, περίπου 15 άτομα.

Ο αντιπρόσωπος της Ελλάδας στη Ρουάντα έχει διοριστεί μέσω της πρεσβείας της στο Ναϊρόμπι της Κένυας. Ούτε η Ρουάντα έχει διορίσει αντιπρόσωπο στην Ελλάδα

σε επίπεδο πρεσβείας, αλλά μέσω 2 πρεσβειών που προσφέρουν υπηρεσίες προξενείου στην πρωτεύουσα της Τουρκίας την Άγκυρα και του Ισραήλ το Τελ Αβίβ.

4.8 Ελλάδα Αιθιοπία

Η σχέση της Αιθιοπίας και της Ελλάδας προσδιορίζεται χρονολογικά από την αρχαιότητα και μια μικρή ελληνική κοινότητα κρατά ζωντανούς και τους δυο πολιτισμούς.

(<https://www.documentonews.gr/article/afierwma-toy-al-jazeera-oi-teleytaioi-ellhnes-ths-antis-ampempa>)

Η πρώτη ελληνική διπλωματική αποστολή στην Αιθιοπία ήταν το 1917 όπου ξεκίνησαν οι πρώτες μεταναστευτικές ροές των Ελλήνων προς την χώρα, οι άνθρωποι αυτοί ήταν επί το πλείστον στην υπηρεσία του Αυτοκράτορα και των ευγενών. Το 1935 το τότε προξενείο άλλαξε σε πρεσβεία, από το 1951 έως το 1992, η Αιθιοπία είχε πρεσβεία στην Αθήνα η οποία έκλεισε για οικονομικούς λόγους. Παρ' όλα αυτά, Αιθιοπία έχει διορίσει διπλωματικό αντιπρόσωπο στην Ελλάδα από την πρεσβεία της στη Ρώμη της Ιταλίας.

Η ελληνική πρεσβεία στην Αιθιοπία παροτρύνει τους Έλληνες να επενδύσουν σε γεωργικές, τεχνολογικές, κλωστοϋφαντουργικές και εξαγωγικές βιομηχανίες της Αιθιοπίας. Ο πρέσβης Νίκος Πατακιάς σημείωσε στα τοπικά ΜΜΕ ότι το εμπόριο μεταξύ των δύο χωρών αυξήθηκε από 12 εκατομμύρια ευρώ το 2013 σε 22,5 εκατομμύρια ευρώ το 2016 και αναμένει αύξηση με γρηγορότερο ρυθμό τα επόμενα χρόνια.

Η πιο πρόσφατη διπλωματική επαφή προς την Αιθιοπία ήταν το 2019 με την επίσκεψη του Υφυπουργού Εξωτερικών κ. Τέρενς Κουίκ στην έδρα της Αφρικανικής Ένωσης στην Αντίς Αμπέμπα.

Όπως αναφέρει το σχετικό δελτίο τύπου, εκεί βρέθηκε με τον Αντιπρόεδρο της Επιτροπής της Αφρικανικής Ένωσης, Πρέσβη κ. Kwesi Quartey και με την Επίτροπο Αφρικανικής Ένωσης αρμόδια Πολιτικών Υποθέσεων, κα Cessouma Minata Samate.

Τα θέματα που συζητήθηκαν είχαν σχέση με την συνεργασία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Αφρικανικής Ένωσης, με επίκεντρο τα αναπτυξιακά και τα ανθρωπιστικά προγράμματα της ηπείρου της Αφρικής, για την οποία συνεργασία η Ελλάδα δείχνει ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον, με τη συμμετοχή της σε όλες τις αντίστοιχες Υπουργικές συνόδους η συνόδους κορυφής, αλλά και σε αντίστοιχες επιτροπές είτε της Ε.Ε. είτε από κοινού των δυο Ενώσεων.

Και οι δύο πλευρές εγκρίναν το έντονο ενδιαφέρον, που δείχνει τη τελευταία διετία η ελληνική κυβέρνηση, για τα θέματα της Αφρικής, έχοντας γνώση και των επισκέψεων του Υφυπουργού Εξωτερικών σε χώρες, όπου υπάρχουν και αξιοπρόσεκτες Ομογενειακές κοινότητες.

«Οι Έλληνες της Αφρικής δεν υπήρξαν ποτέ κομμάτι κάποιας αποικιοκρατικής δύναμης και αυτό τους κάνει απόλυτα σεβαστούς από τις κυβερνήσεις και τις κοινωνίες των χωρών, όπου επιβιώνουν από τις αρχές του περασμένου αιώνα. Είναι ωφέλιμοι σύμμαχοι στις συνέργειες της ελληνικής κυβέρνησης είτε αυτόνομα είτε στα πλαίσια της Ε.Ε., για την πορεία ανάπτυξης της Αφρικής. Μια ανάπτυξη, η οποία δημιουργεί και θέσεις εργασίας, παρεμποδίζοντας και τις μεταναστευτικές ροές, οι οποίες «ξεγυμνώνουν» πολλά κράτη από νέους ανθρώπους και τις οικογένειές τους, προκαλώντας παράλληλα και έντονο πρόβλημα προς τη πλευρά της Ευρώπης, με την Ελλάδα να δέχεται ένα σημαντικό φορτίο αυτών των ροών, όπως και τα υπόλοιπα ευρωπαϊκά κράτη της Μεσογείου». Αυτό σημείωσε ο κ. Τέρενς Κουίκ συμπληρώνοντας, ότι με τις αλληπάλληλες ελληνικές επιχειρηματικές αποστολές που υλοποιούνται σε χώρες της Αφρικής, δεν ωφελείται μόνο η εξωστρέφεια της ελληνικής οικονομίας και των ελληνικών εταιριών, αλλά κι οι αφρικανικές χώρες υποδοχής τους, σε ένα win - win αποτέλεσμα, όπως είχε τονίσει και η Πρόεδρος της Αιθιοπίας κα Sale-Gouork Zeounta στον Υφυπεξ, που είχε κάνει αποδεκτό τη προηγούμενη ημέρα στο Προεδρικό Μέγαρο της Αντίς Αμπέμπα.

Τέλος, ο κ. Κουίκ σημείωσε την πρώτης τάξεως σημασία συμφωνία ειρήνης που κατορθώθηκε μεταξύ Αιθιοπίας και Ερυθραίας, η οποία μπορεί να γίνει ένας οδηγός για την επίτευξη αντιστοίχων συμφωνιών μεταξύ κρατών ή και μέσα σε κράτη-μέλη της Αφρικανικής Ένωσης, καθώς υπάρχουν πολλές τραυματικές εστίες εντάσεων. Στις δύο ξεχωριστές συναντήσεις συμμετείχε και ο Πρέσβης της Ελλάδας στην Αιθιοπία κ. Νίκος Πατακιάς.

4.9 Ελλάδα-Ζιμπάμπουε

Οι διμερείς οικονομικές σχέσεις είναι πολύ περιορισμένες και το διμερές εμπόριο κινείται σε χαμηλά επίπεδα. Το 2017, οι ελληνικές εξαγωγές υπερδιπλασιάστηκαν, οι δε εισαγωγές από την Ζιμπάμπουε σημείωσαν πιο συγκρατημένη αύξηση. Το εμπορικό ισοζύγιο παρέμεινε έντονα ελλειμματικό εις βάρος της χώρας μας.

Αξία (€)	2013	2014	2015	2016	2017	%17/16
Εξαγωγές	467.833	782.973	189.170	208.943	592.626	184,6%

Εισαγωγές	2.178.211	129.754	1.531.081	5.106.140	5.561.548	7,8%
Όγκος Εμπορίου	2.646.044	912.727	1.720.251	5.315.083	6.154.174	15,1%
Ισοζύγιο	- 1.710.378	- 653.219	- 1.341.911	- 4.897.197	- 4.968.922	1,4%

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Τα βασικότερα προϊόντα που εξήγαγε η Ελλάδα στην Ζιμπάμπουε κατά το έτος 2017 ήταν μηχανές επεξεργασίας καπνού, εντομοκτόνα και ηλεκτρικές συσκευές, ενώ τα βασικότερα είδη εισαγωγής ήταν τα ακατέργαστα καπνά.

Ελληνικές εξαγωγές 2017

Μηχανές και συσκευές για την προπαρασκευή ή την επεξεργασία του καπνού	191.312
Εντομοκτόνα, ποντικοφάρμακα, μυκητοκτόνα, ζιζανιοκτόνα	158.621
Συσκευές ηλεκτρικές, για το κλείσιμο, τη διακοπή, την προστασία ή τη σύνδεση ηλεκτρικών κυκλωμάτων	138.294

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Ελληνικές εισαγωγές 2017

Καπνά ακατέργαστα	5.236.507
Γρανίτης, πορφυρίτης, βασάλτης, ψαμμίτης και άλλες πέτρες	175.164

Πηγή : ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Το 1972 η ελληνική κοινότητα στη Ζιμπάμπουε αριθμούσε περίπου 13.000 με 15.000 άτομα αλλά λόγω της αστάθειας στη Ζιμπάμπουε έχει μειωθεί πλέον στα 1.100 άτομα Έλληνες ή άτομα ελληνικής καταγωγής. Στη χώρα υπάρχουν τρία ελληνόγλωσσα σχολεία που ανήκουν στην ελληνική κοινότητα στο Χαράρε, ένα λύκειο ένα δημοτικό και ένα νηπιαγωγείο και το πρώτο έχει τεθεί σε λειτουργία από το 1954.

Ξεκινώντας το 2002, οι σχέσεις μεταξύ της Ελλάδας και της Ζιμπάμπουε έχουν επηρεαστεί από τις κυρώσεις που επέβαλε η Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι κυρώσεις περιλαμβάνουν την απαγόρευση των "θεωρήσεων για τους κυβερνητικούς αξιωματούχους, το πάγωμα των περιουσιακών τους στοιχείων στην ΕΕ και την απαγόρευση πώλησης όπλων".

Το 2008, ο Έλληνας Πρέσβης στη Ζιμπάμπουε, Μιχαήλ Κουκάκης μίλησε για δύο νέα προγράμματα βοήθειας για τον λαό της Ζιμπάμπουε, ένα πρόγραμμα διατροφής αξίας 70.000 δολαρίων και ένα πρόγραμμα αξίας 75.000 δολαρίων για το Νοσοκομείο Τσίβχου στην Χαράρε.

4.9.1 Πρόσφατη συνάντηση μεταξύ Στ. Αραχωβίτη με τον υφυπουργό Γαιών και Γεωργίας της Ζιμπάμπουε, Β. Χαριτάτο

Στις 28/02/2018 βρέθηκε ο ελληνικής προέλευσης Υφυπουργός Γαιών και Γεωργίας της Ζιμπάμπουε, κ. Βαγγέλης Χαριτάτος με τον Υπουργό Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, κ. Σταύρο Αραχωβίτη, στο Υπουργείο, με τη συμμετοχή του Υφυπουργού αρμόδιου για θέματα Απόδημου Ελληνισμού, κ. Τέρενς Κουίκ.

Οι δύο υπουργοί έκαναν διάλογο για τις δυνατότητες διμερούς συνεργασίας στον τομέα της γεωργίας και του εμπορίου αγροτικών προϊόντων, ενώ και οι δύο χώρες έκαναν συμφωνία να επανέλθουν με αποστολές στο τομέα της επιχειρηματικότητας, με σκοπό να διερευνηθούν οι ευκαιρίες στις δύο αγορές. Ταυτόχρονα, μπήκε σε διάλογο εκτενώς και η κατάσταση των Ελλήνων που ζουν στη Ζιμπάμπουε, μία πολυπληθής κοινότητα η οποία πετυχαίνει σπουδαία πράγματα στην αφρικανική αυτή χώρα.

Μετά το τέλος της συνάντησης ο κ. Αραχωβίτης δήλωσε:

«Σήμερα είχαμε την μεγάλη χαρά και την τιμή να καλωσορίσουμε εδώ στο Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων τον Έλληνα Υφυπουργό Γαιών και Γεωργίας της Ζιμπάμπουε. Ο κ. Χαριτάτος, ο Βαγγέλης μας πλέον, βρίσκεται εδώ και κάναμε μια συζήτηση εις βάθος για τις δυνατότητες συνεργασίας στον αγροτικό τομέα των δυο χωρών. Τα πεδία είναι πάρα πολλά, τόσο σε τεχνικό και κατασκευαστικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο εισαγωγών και εξαγωγών. Συζητήσαμε ποια είναι τα βασικά παραγωγικά προϊόντα στη Ζιμπάμπουε και ποιες είναι οι ελλείψεις και οι ανάγκες τους που χρειάζονται και παρέχει η Ελλάδα και μπορεί να συνεργαστούμε σε αυτό τον τομέα. Ένα άλλο κομμάτι, εκτός από τα προϊόντα είναι η έρευνα και η εκπαίδευση. Ένας κλάδος που η Ελλάδα έχει τεχνογνωσία και θα ήταν μεγάλη μας χαρά να συνεργαστούμε. Έχουμε ως σχέδιο το επόμενο διάστημα, να συζητήσουμε μαζί τις λεπτομέρειες και να κάνουμε μια πολιτική και επιχειρηματική αποστολή προς τη Ζιμπάμπουε. Να έχουμε όλους εκείνους τους συμμετέχοντες που θα κατοχυρώνουν ότι ισχυροποιούμε πια μια πραγματική συνεργασία που θα φέρει αποτελέσματα για τις δυο χώρες. Η Ζιμπάμπουε τα τελευταία χρόνια αλλάζει και τρόπο σκέψης και αλλάζει και την πορεία της προς την Ευρώπη.»

Από την πλευρά του, ο κ. Χαριτάτος δήλωσε:

«Είμαι πολύ ευγνώμων για το κάλεσμα του υπουργού σε αυτή τη σπουδαία χώρα και πολύ ευγνώμων στην Ελληνική Δημοκρατία. Είναι η δεύτερη πατρίδα μου. Είμαι Αφρικανός, αλλά και οι δύο μου γονείς είναι Έλληνες, οπότε είμαι και Έλληνας. Είχαμε μια συζήτηση σε επίπεδο συνεργασίας και πιστεύω ότι μπορούν να προκύψουν πολλές συνδυασμένες δράσεις μεταξύ Ελλάδας και Ζιμπάμπουε, πολλά να μάθουμε και πολλές δουλειές που μπορούμε να κάνουμε όσον αφορά τις εισαγωγές και τις εξαγωγές μεταξύ των δύο χωρών. Έχουμε πολλά προγράμματα ανάπτυξης σε εξέλιξη και είμαι βέβαιος ότι ο ελληνικός λαός θα ήθελε να έρθει σε μια αποστολή επιχειρηματικότητας στη Ζιμπάμπουε για να δει από κοντά ποιες ευκαιρίες υπάρχουν. Αυτό που θα ήθελα από αυτή την επίσκεψη είναι να στείλω ένα δυνατό μήνυμα στον κόσμο ότι η Ζιμπάμπουε είναι ανοιχτή για επανασύνδεση με τον υπόλοιπο κόσμο. Έχουμε πολλούς Έλληνες στη Ζιμπάμπουε και θέλουμε να συσφίξουμε τις σχέσεις μας με την Ελληνική Δημοκρατία και να τους υποσχεθούμε ότι η χώρα μας είναι πραγματικά ανοιχτή για τις επιχειρήσεις, ειδικά στον αγροτικό τομέα. Υπόσχομαι ότι θα ξαναέρθω, πιθανότατα με εκπρόσωπους για να σας δω και να δούμε τι μπορούμε να κάνουμε σε διμερές επίπεδο.»

Τέλος, ο κ. Κουίκ είπε τα εξής:

«Με πολλή χαρά καλωσορίσαμε στην Ελλάδα, τον πρώτο Έλληνα, ο οποίος έγινε υπουργός στη Ζιμπάμπουε, αποτέλεσμα και των επισκέψεων που υλοποίησα δύο φορές σε έξι μήνες σε αυτή τη χώρα, με έναν πολύ δυναμικό Ελληνισμό που τους είχαμε ξεχάσει εδώ και 46 χρόνια. Ο Βαγγέλης με πατέρα από την Κεφαλονιά και μητέρα από την Τήνο, έφερε πολλές προτάσεις που είναι ενδιαφέρουσες προς την ελληνική κυβέρνηση, οι οποίες θα βγάλουν προς τα έξω τις ελληνικές επιχειρήσεις για μια ακόμα φορά στις Υποσαχάριες αφρικανικές χώρες σε πολύ σπουδαία πεδία και θέλω να τον ευχαριστήσω θερμά που πραγματοποίησε την επίσκεψη στην πατρίδα των προγόνων του και θέλω να του πω ότι σύντομα θα πραγματοποιηθεί μια αποστολή η οποία θα αποτελείται από εμάς και από επιχειρηματίες η οποία θα γίνει στο Χαράρε.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ ΣΤΗΝ **ΥΠΟΣΑΧΑΡΙΑ ΑΦΡΙΚΗ**

ΕΙΣΑΓΩΓΗ:

Μετά λοιπόν από την ανάλυση στις διμερείς σχέσης Ελλάδας με τις χώρες ενδιαφέροντος της Υποσαχάριας Αφρικής και στην αναφορά στην επίσκεψη του πρώην ΥΠΕΞ κ. Τέρενς Κουίκ και της αποστολής του ΣΕΒ, θα παρουσιάσουμε τις επιχειρηματικές ευκαιρίες που δυνητικά μπορούν να επενδύσουν οι ελληνικές επιχειρήσεις.

5.1 Αναφορά στις ευκαιρίες που έχει η Ελλάδα για να επενδύσει στην Υποσαχάρια Αφρική

Στην εσπερίδα που συνδιοργάνωσαν στη Θεσσαλονίκη, το ΤΕΕ/ΤΚΜ και το Ελληνο-Αφρικανικό Επιμελητήριο Εμπορίου και Ανάπτυξης, σημειώθηκε από τους ομιλητές ότι υπάρχουν τεράστιες ευκαιρίες για επιχειρηματική δράση στην αγορά των 54 χωρών της Υποσαχάριας Αφρικής, που όμως μπορούν να υλοποιηθούν μόνο υπό προϋποθέσεις, με την διακινδύνευση να θεωρείται ιδιαίτερα υψηλή.

Μάλιστα, ενώ το μεγαλύτερο μέρος των επιχειρηματιών που έλαβαν συμμετοχή στην εσπερίδα, θεωρούσαν μονόδρομο την άσκηση δραστηριότητας στην ήπειρο, υπήρχαν πολλοί που δήλωσαν πως καμία επιχειρηματική κρούση δεν θα έχει επιτυχία, εάν πρώτα δεν προϋπάρχει αυξανόμενη έρευνα αγοράς και δεν βρεθούν αξιόπιστοι τοπικοί συνεργάτες. Πρόσθεσαν δε, ότι ο επιχειρηματίας που έχει την επιθυμία να επενδύσει στην Υποσαχάρια Αφρική, θα πρέπει να είναι διατεθειμένος να έχει δραστική φυσική παρουσία στην αγορά που θέλει να ασκήσει την δραστηριότητα του, να ενημερώνεται καθημερινά για τις εξελίξεις στον κλάδο που θέλει να εισέλθει, να είναι εφοπλισμένος με υπομονή και επιμονή και να παρουσιάζει μεγάλη προσοχή σε κάθε του βήμα.

Στον χαιρετισμό του, ο αντιπρόεδρος του Ελληνο-Αφρικανικού Επιμελητηρίου, κ. Βασίλης Τακάς, σημείωσε ότι η Υποσαχάρια Αφρική είναι από τις πιο αναπτυσσόμενες αγορές διεθνώς, με ρυθμούς ανάπτυξης ως και 5% και είναι η λιγότερο κορεσμένη αγορά για εισαγωγές και για επενδύσεις. Ακόμα τόνισε ότι τα προϊόντα και οι υπηρεσίες της Ελλάδας είναι ιδιαίτερα ανταγωνιστικά στη συγκεκριμένη ήπειρο. Επίσης, ο κ. Τακάς έκανε αναφορά στο τεράστιο αλλά και φτηνό εργατικό δυναμικό που υπάρχει, τονίζοντας πως ο πληθυσμός της Υποσαχάριας Αφρικής ξεπερνά το 1,2 δισ. κατοίκους όπου 50% εξ αυτών είναι 20-25 ετών ή νεότεροι, αυτό μεταφράζεται σε περίπου το 16% του παγκόσμιου πληθυσμού και βασιζόμενος σε εκτιμήσεις που έχουν διατυπωθεί, το 2050 οι Αφρικανοί θα αποτελούν το 1/4 του πληθυσμού της γης.

Στα θετικά για τη άσκηση δραστηριότητας των επιχειρηματιών στην συγκεκριμένη ήπειρο, συγκαταλέγει το γεγονός ότι οι πόλεμοι και οι συρράξεις ανήκουν στο «παραελθόν», ενώ τόνισε ότι οι ανάγκες είναι πολύ μεγάλες σε όλους τους τομείς, όπως μεταξύ άλλων της αγροδιατροφής, των υποδομών, της ενέργειας και της εξόρυξης ορυκτών. Τέλος, σύμφωνα με τον κ. Τακά στην Υποσαχάρια Αφρική, περιστελλονται οι λιγότεροι μηχανικοί στον κόσμο.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι στην Υποσαχάρια Αφρική, ήδη δαπανώνται ετησίως 45 δισ. δολάρια σε υποδομές, ωστόσο προβλέπεται ότι για να μπορέσει η συγκεκριμένη

ήπειρος να ανταποκριθεί στις πραγματικές ανάγκες ανάπτυξης, το νούμερο αυτό θα πρέπει να ξεπερνά τα 90 δισ. δολάρια ετησίως και για μία δεκαετία τουλάχιστον.

Ο κ. Αντώνης Μαυρίδης που είναι μέλος του διοικητικού συμβουλίου του Ελληνο-Αφρικανικού Επιμελητηρίου, στη διάρκεια της εσπερίδας έκανε αναφορά στο πρωτοπόρο online εργαλείο του φορέα, που έχει σχέση όπως είπε με μια ανοιχτή πλατφόρμα, μέσω της οποίας ο εν δυνάμει επιχειρηματίας μπορεί να πάρει σημαντικές πληροφορίες σε διάφορους τομείς, ενώ σημείωσε ότι η Παγκόσμια Τράπεζα το 2016, συνολικά έδωσε στα κράτη όλου του κόσμου 54 δισ. ευρώ με τα μισά να κατευθύνονται στις 54 χώρες της Υποσαχάριας Αφρικής. Πιο συγκεκριμένα, μεγαλύτερο του 50% της συνολικής παγκόσμιας αναπτυξιακής βοήθειας στην Αφρική, προσφέρει η Ε.Ε. που το αρμόδιο τμήμα της διεξήγαγε διαγωνισμούς ύψους 14 δισ. ευρώ με σκοπό την υλοποίηση 323 έργων στην αγορά της, τόνισε ο Director International Group, της Planet AE, Δημήτρης Γαλάνης. Στην ομιλία του επίσης επισήμανε ότι, η Αφρική αποτελεί το 35% της συνολικής βοήθειας της ΕΕ, από την οποία το 26% κατευθύνεται στην Υποσαχάρια Αφρική, ενώ σημείωσε ότι 21 δισ. ευρώ αναπτυξιακής βοήθειας χρηματοδοτήθηκαν στη συγκεκριμένη ήπειρο το 2016. Σημείωσε ακόμα ότι το 1/3 των συνολικών άμεσων ξένων επενδύσεων στην Αφρική, πηγάζουν από την ΕΕ, με 32 δισ. ευρώ να έχουν επενδυθεί από εταιρείες της Ευρώπης το 2015. Τόνισε ότι 3,35 δισ. ευρώ δίνονται στο ευρωπαϊκό ταμείο επενδύσεων (EIF) για την αειφόρο ανάπτυξη, που θα πρέπει να επιφέρει επενδύσεις ύψους μέχρι και 44 δισ. ευρώ, ενώ 1,4 δισ. ευρώ έχουν δεσμευτεί για προγράμματα εκπαίδευσης για την περίοδο 2014-2020.

Η αναπτυξιακή συνεργασία, όπως τόνισε ο ίδιος, περνά μέσα από διάφορα μέσα χρηματοδότησης, με το πιο σημαντικό να είναι το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάπτυξης (ETA-European Development Fund -EDF). Επίσης, υπενθύμισε ο ομιλητής, ότι το 9ο EDF 2007 για την αγορά της Αφρικής, είχε συνολικούς πόρους περίπου 13,8 δισ. ευρώ, το 10ο ως το 2013 22,68 δισ. Ευρώ και το 11ο είναι προϋπολογισμού 30,5 δισ. ευρώ για το σύνολο των χωρών Αφρικής, Καραϊβικής και Ειρηνικού (ΑΚΕ) την περίοδο 2014-2020. Για το 12ο τόνισε ότι αναμένεται να υπερβεί τα 40 δισ. ευρώ, όμως ακόμη δεν έχει γίνει οριστικό.

Για τις χώρες της Υποσαχάριας Αφρικής, με βάση τον ίδιο, προκειμένου να ενισχυθεί το EDF, συστάθηκε το EU-Africa Infrastructure Trust Fund (ITF), που έχει σχέση με επιπλέον πόρους, για καλύτερη πρόσβαση στην ενέργεια και τις μεταφορές και στην αειφόρο ανάπτυξη. Οι συνολικοί πόροι του ITF είναι περίπου 812 εκατ. ευρώ, εκ των οποίων τα 674, 7 εκατ. ευρώ πηγάζουν από το EDF, και τα υπόλοιπα διατίθενται από τα ίδια τα κράτη-μέλη.

Μεταξύ άλλων, ο κ. Μαυρίδης είπε στους επιχειρηματίες ότι στην ήπειρο υπάρχει ανταγωνισμός σε παγκόσμιο επίπεδο, μικρής όμως έντασης, και επισήμανε πως είναι δύσκολο να βρει ο επενδυτής αξιόπιστους τοπικούς συνεργάτες καθώς υπάρχει μεγάλη γραφειοκρατία και υψηλή διακινδύνευση για ασθένειες. Ακόμα ο κ. Μάριος Πατσαλίδης που είναι επικεφαλής επιχειρηματικής ανάπτυξης στην J&P ΑΒΑΞ,

τόνισε πως πρόκειται για μια δύσκολη αγορά και πως ο ανταγωνισμός είναι μεγάλος για τις ελληνικές επιχειρήσεις στην ήπειρο καθώς η Κίνα, η Τουρκία και η Ινδία ασκούν δραστηριότητα με τεράστια κόστη. Από την άλλη μεριά, βέβαια, πρόσθεσε ότι οι ελληνικές επιχειρήσεις μπορούν να ανταγωνιστούν τις ευρωπαϊκές με σωστή προσέγγιση, προσοχή και φυσική παρουσία και έδωσε έμφαση στο υψηλό και μη αμφισβητούμενο επίπεδο των ελλήνων μηχανικών.

Με τη συμβουλή, «διαλέξτε τον σωστό άνθρωπο που ξέρει τι συμβαίνει στην αγορά που θέλετε να δραστηριοποιηθείτε στην Αφρική», άρχισε την ομιλία του ο διευθύνων σύμβουλος της Olympia Electronics ΑΕ, Δημήτριος Λακασάς. Τέλος, αναφορά στις επιχειρηματικές ευκαιρίες της Υποσαχάριας Αφρικής, έκανε ο κ. Ανδρέας Διαμαντέας, διευθυντής τραπεζικής και οικονομικών της Intrasoft International, λέγοντας πως το 80% των κατοίκων της ηπείρου δεν σχετίζονται με τις τράπεζες και πως ο δημόσιος τομέας ενεργείται ιδιαίτερα αργά σε σχέση με τον ιδιωτικό που ενεργείται γρήγορα εφόσον υπάρχει το κεφάλαιο.

5.2 Επιχειρηματικές ευκαιρίες στην Υποσαχάρια Αφρική για Κρητικούς Επιχειρηματίες

Πολλές είναι οι επιχειρηματικές δραστηριότητες που μπορούν να ασκήσουν οι Κρητικοί επιχειρηματίες στη Υποσαχάρια Αφρική. Στην εσπερίδα «Η Κρήτη επιδιώκει στην Υποσαχάρια Αφρική», που διεξάχθηκε με επιτυχία στο Επιμελητήριο Ηρακλείου με οργανωτές τη Περιφέρεια Κρήτης και το Ελληνο-Αφρικανικό Επιμελητήριο Εμπορίου Ανάπτυξης σε συνεργασία με τα τέσσερα εμπορικά Επιμελητήρια της Κρήτης, έγινε αναφορά στην ανάπτυξη σημαντικών ευκαιριών για την Κρήτη στην Υποσαχάρια Αφρική σε διάφορους τομείς όπως των υποδομών, της δόμησης, της τεχνολογικής εξέλιξης, της ενέργειας, των διατροφικών προϊόντων, των μεταφορών και των υπηρεσιών.

Η Υποσαχάρια Αφρική σύμφωνα με μελέτες όπως σημείωσαν οι ομιλητές και οι εκπρόσωποι Πρεσβειών Αφρικανικών χωρών, απαρτίζει ανερχόμενη δύναμη στη παγκόσμια οικονομία και αρκετές χώρες της περιοχής παρέχουν σημαντικές ευκαιρίες σε καθορισμένους τομείς λόγω των αναγκών για εκσυγχρονισμό υποδομών δόμησης, ενέργειας, τεχνολογικής εξέλιξης και γενικότερα αναβάθμισης των κοινωνικών υπηρεσιών.

Ακόμα στην εσπερίδα έγινε αναφορά για τις επιχειρηματικές ευκαιρίες σε τέσσερις χώρες της Αφρικής (Νιγηρία, Ζάμπια, Αιθιοπία, Νότια Αφρική). Παρεβρισκόμενος ήταν και ο κ. Μιχάλης Βαμιεδάκης που είναι σύμβουλος τουρισμού της περιφέρειας Κρήτης, ο οποίος τόνισε πως η περιφέρεια της Κρήτης επιθυμεί μία νέα εποχή συνεργασίας ανάμεσα στο νησί και τις χώρες της Υποσαχάριας Αφρικής.

5.3 Ελληνικό ενδιαφέρον για επενδύσεις ενέργειας στην Υποσαχάρια Αφρική

Ο πρόεδρος του Συμβουλίου Διεθνών Δράσεων του ΣΕΒ κ. Θανάσης Λαβίδας , τόνισε ότι η Υποσαχάρια Αφρική είναι μια ανερχόμενη δύναμη με ποικιλομορφία αγορών όπου προσφέρει σημαντικές επιχειρηματικές ευκαιρίες λόγω της ανάγκης που έχει η ήπειρος στον εκσυγχρονισμό των υποδομών, στην εξέλιξη της τεχνολογίας και στην αναβάθμιση του βιοτικού επιπέδου. Επίσης τόνισε ότι, οι ελληνικές επιχειρήσεις καλούνται να επιδοθούν σε πολλές εξαγωγικές επενδύσεις και, παρά τις δυσκολίες, να πάρουν ρόλο στην πρόοδο και στην εξέλιξή μεταφέροντας τεχνογνωσία, ενεργοποιώντας το νέο ανθρώπινο δυναμικό, εισάγοντας σύγχρονες διαδικασίες παραγωγής και παρέχοντας νέα και ανταγωνιστικά προϊόντα ευρωπαϊκής ποιότητας.

Ακόμα σημείωσε πως υπάρχει μεγάλο ενδιαφέρον στην παραγωγή και διαχείριση ενέργειας, σε κατασκευαστικά έργα μεγάλης και μεσαίας κλίμακας, στο περιβάλλον και στους υδάτινους πόρους, στην ανάπτυξη της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιών, στην αγροτική παραγωγή, στα φαρμακευτικά προϊόντα και στις υπηρεσίες υγείας, με πολλές ακόμα ευκαιρίες και σε άλλους κλάδους.

Από την άλλη, ο κ. Δημήτρης Μανιατάκης που είναι Γραμματέας του Ελληνοαφρικανικού Επιμελητηρίου δήλωσε ότι οι οικονομίες της Αφρικής γνωστοποιούν μια αξιοσημείωτη πορεία ανάπτυξης και ότι οι τραπεζικοί όμιλοι του εξωτερικού εκτιμούν ότι τα επόμενα είκοσι χρόνια η οικονομία της Αφρικής θα αυξηθεί με μέσο ετήσιο ρυθμό 7%, γεγονός που την κάνει νέο προορισμό των διεθνών επενδυτών. Τέλος επισήμανε πως η παγκόσμια οικονομική κρίση ανέδειξε την προσαρμοστικότητα της αφρικάνικης ηπείρου, η οποία οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην σωστή οικονομική πολιτική που είχαν εφαρμόσει τα προηγούμενα χρόνια, τον χαμηλό πληθωρισμό, τα θετικά δημοσιονομικά αποτελέσματα, την αύξηση των συναλλαγματικών αποθεμάτων και τη σχετική μείωση του χρέους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΥΠΟΣΑΧΑΡΙΑ ΑΦΡΙΚΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ:

Μετά τις επενδυτικές ευκαιρίες που εμφανίζονται αξίζει να παραθέσουμε τις ήδη ελληνικές επιχειρήσεις που έχουν ανθίσει στην περιοχή, ώστε να δούμε σε ποιους κλάδους επιτύχανε και να παραδειγματιστούμε.

Οι επιχειρηματικές σχέσεις ανάμεσα στην Ελλάδα και την Υποσαχάρια Αφρική απαρτίζουν μια ιδιαίτερη παράμετρο των συνολικών σχέσεων. Γενικότερα, οι σχέσεις των δύο χωρών, κρίνονται περιορισμένες, ωστόσο υπάρχουν αρκετές περιπτώσεις ελληνικών επιχειρήσεων που η παρουσία τους εκεί είναι σημαντική. Επίσης, μπορούμε να κατηγοριοποιήσουμε τις επιχειρήσεις σε αυτές που τα επιχειρηματικά τους συμφέροντα σχετίζονται με επιφανή στελέχη των ελληνικών κοινοτήτων στην Υποσαχάρια Αφρική και σε αυτές που η βάση τους έχει έδρα στην Ελλάδα αλλά τις τελευταίες δεκαετίες έχουν εκδηλώσει επιχειρηματικό ενδιαφέρον για την Υποσαχάρια Αφρική.

Όσον αφορά την πρώτη κατηγορία, οι επιχειρήσεις ελληνικών συμφερόντων άρχισαν σταδιακά να ευημερούν ήδη από τα τέλη του 19ου αιώνα, καθώς σημαντικός αριθμός Ελλήνων μεταναστών προσήλθε στην περιοχή. Αν και αρχικά οι περισσότεροι Έλληνες δούλεψαν σε εταιρείες ευρωπαϊκών συμφερόντων, μια μεγάλη μερίδα σύντομα ίδρυσε τις δικές της επιχειρήσεις και ασχολήθηκε ιδιαίτερα με το εμπόριο.

Αξίζει να επισημανθούν σημαντικές επιχειρήσεις Ελλήνων στην Αιθιοπία, όπως οι Coscal (Εισαγωγές Οινόπνευματων), Hydro Constructions & Engineering Co. Ltd (Γεωτρήσεις και Οικοδομές), Bambis Supermarket, Mopalco Trading Co. Ltd, S.J. Magdalinos (Εξαγωγές Καφέ), Ethiopian Rift Valley Safaris (Τουριστικό Γραφείο Κυνηγιού), Arabian Trading (Εισαγωγές Φαρμάκων), Antypas Bros. Ltd (Εμπορία Εσπεριδοειδών) και η Unitrade (Εισαγωγές Επίπλων και Ειδών Οικιακού Εξοπλισμού).

Επιπλέον, δεσπόζουσα θέση στη Νιγηρία, διατηρεί η Flour Mills of Nigeria, ιδιοκτησίας Γ. Κουμάνταρου, μια από τις μεγαλύτερες παραγωγούς αλευριού σε ολόκληρη την Υποσαχάρια Αφρική, η εταιρεία αυτή έχει επεκτείνει την επιχειρηματικότητά της και σε άλλους τομείς, όπως το τσιμέντο και η λειτουργία του τερματικού Σταθμού Λιμένος Arapa. Ακόμα, πολύ σημαντική είναι η εταιρεία A.G. Leventis (μέλους του επιχειρηματικού ομίλου της οικογένειας Λεβέντη) και η τεχνική εταιρεία ΕΔΟΚ-ΕΤΕΡ-ΜΑΝΤΑΚΑΣ, καθώς και η ελληνοβρετανικών συμφερόντων εταιρεία Cussons-Patterson-Zochonis, η οποία ως επί το πλείστον δραστηριοποιείται στο χώρο του εμπορίου, ενώ διατηρεί και εργοστάσια σαπωνοποιίας, ειδών ατομικής υγιεινής και φαρμακευτικών ειδών.

Επιπροσθέτως τις τελευταίες δύο δεκαετίες, σημαντικές είναι και οι κατά καιρούς επενδύσεις των ελληνικών επιχειρήσεων, όπως για παράδειγμα, η εταιρεία παραγωγής γυάλινων μπουκαλιών και ψυγείων Frigoglass, συμφερόντων του ομίλου Δαυίδ-Λεβέντη, που έχει γίνει ο μεγαλύτερος παραγωγός γυάλινων μπουκαλιών στη Δυτική Αφρική, μέσω εξαγορών και επενδύσεων.

Κατά τη δεκαετία του 1990, η τότε ακμαία εταιρεία παραγωγής πλαστικών σωλήνων και εισηγμένη στο ελληνικό χρηματιστήριο «Πετζετάκης» προχώρησε σε εξαγορά τοπικής θυγατρικής πολυεθνικής εταιρείας, καθώς και στην ίδρυση οικείας θυγατρικής για την παραγωγή πλαστικών σωλήνων. Μάλιστα, στο πλαίσιο της μετέπειτα αναδιοργάνωσης της εταιρείας, οι επενδύσεις της στην Υποσαχάρια Αφρική κρίθηκαν ως ιδιαίτερα θετικό και κερδοφόρο περιουσιακό στοιχείο. Η εταιρεία ΦΑΓΕ από την άλλη εξαγόρασε ένα σημαντικό ποσοστό μιας εταιρείας παραγωγής γαλακτοκομικών, ενώ η PALACE S.A. (ομίλου Φιλίππου) μπήκε το 1998 στην αγορά παγωτού της Νότιας Αφρικής.

Άλλες μεγάλες ελληνικές εταιρείες με πολυετή παρουσία στην περιοχή απαρτίζουν η Γερμανός Α.Ε. (μπαταρίες, είδη κινητής τηλεφωνίας), η Chipita (είδη διατροφής, σνακ), η Eurodrip (παραγωγή σωλήνων), η Intralot (τυχερά παιχνίδια/στοιχηματισμού), η Κορρές (καλλυντικά) καθώς και η Εθνική Τράπεζα (τραπεζικές εργασίες μέσω της Bank of Athens). Στην περιοχή ασκούν δραστηριότητα επίσης, διάφορες κατασκευαστικές εταιρείες, ανάμεσά τους η Παντεχνική με επίκεντρο το Καμερούν, οι οποίες έχουν προσπαθήσει και σε σημαντικό βαθμό καταφέρει να χρησιμοποιήσουν τις σημαντικές ευκαιρίες που η ανοικοδόμηση της περιοχής προσφέρουν (κυρίως ως υπεργολάβοι).

Τέλος, ειδική περίπτωση απαρτίζει η ελληνικών συμφερόντων ναυτιλία. Για παράδειγμα, ένα μεγάλο μέρος των εξαγωγών πετρελαίου και φυσικού αερίου της Νιγηρίας υλοποιείται από ελληνικά πλοία, ενώ ισχυρές εφοπλιστικές εταιρείες (Ομίλος Ρέστη, Elmar, Tsakos Group, κα) ασκούν δραστηριότητα σε ολόκληρη την περιοχή.

Ιδιαίτερη μνεία αξίζει το Ελληνο-Αφρικανικό Επιμελητήριο Εμπορίου και Ανάπτυξης (<http://www.helafrican-chamber.gr>), το οποίο έχει υποστηρίξει σημαντικά στην ενημέρωση επιχειρηματιών από την Ελλάδα για τις ευκαιρίες που παρέχει η αγορά της Αφρικής. Τέλος, τα τελευταία έτη είχε υπάρξει σημαντική κινητικότητα για διερεύνηση επιχειρηματικών ευκαιριών στην περιοχή λόγω της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα.

6.1 Ελληνικές επιχειρήσεις στην Υποσαχάρια Αφρική

Οι ελληνικές επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται ήδη στις χώρες της Υποσαχάριας Αφρικής και οι δυνατότητες επιπλέον επέκτασης της ελληνικής παρουσίας εκεί είναι πολύ μεγάλες, όπως σημειώθηκε στην ημερίδα του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Αθηνών και του Ελληνο- Αφρικανικού Επιμελητηρίου Εμπορίου και Ανάπτυξης με θέμα: «Ελληνική Επιχειρηματικότητα στην Υποσαχάρια Αφρική» στις 10 Νοεμβρίου του 2014.

Ακόμα, ο Β' αντιπρόεδρος του ΕΒΕΑ, Παύλος Θωμόγλου έδωσε ιδιαίτερη έμφαση κυρίως, στις οικονομίες των παρακάτω χωρών: Αιθιοπίας, Κένυας, Μποτσουάνας, Νιγηρίας, Νοτίου Αφρικής και στις ευκαιρίες επιχειρηματικότητας, που παρέχουν οι χώρες αυτές στους Έλληνες επιχειρηματίες. Επιπλέον ανέφερε ότι οι χώρες αυτές παρ' όλη διαφορά βιοτικού επιπέδου Δύσης και Ανατολής, έχουν αρχίσει να παρουσιάζουν εντυπωσιακά μακροοικονομικά δεδομένα και ορατές προοπτικές.

6.2 Ελληνικές επιχειρήσεις στην Νιγηρία

Η ελληνική επιχειρηματική παρουσία στη Νιγηρία, είναι πολυετής και φανερόνεται από την παρουσία επιχειρηματικών ομίλων που έγιναν από Ελληνικές οικογένειες και που έχουν αφήσει ένα πολύ καλό αποτύπωμα στη χώρα, τόσο σε επιχειρηματικό όσο και σε κοινωνικό πεδίο. Μερικοί από αυτούς είναι: ο όμιλος Λεβέντη –Δαβίδ, ο όμιλος Κουμάνταρου, ο όμιλος Μανδήλα και ο όμιλος ΡΖ, που συνεχίζουν να έχουν δυνατή παρουσία στη χώρα. Σαφώς υπάρχουν και άλλες ελληνικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σήμερα στη Νιγηρία.

6.3 Ελληνικές επιχειρήσεις στην Κένυα

Αρκετές επιχειρήσεις έχουν δραστηριοποιηθεί στην Κένυα. Πιο συγκεκριμένα:

- Η FRIGOGLASS στη συναρμολόγηση επαγγελματικών ψυγείων και γραφείων με ιθαγενές προσωπικό.
- Η INTRASOFT, είναι επικεφαλής στα θέματα μηχανοργάνωσης του Εθνικού Ασφαλιστικού Οργανισμού (πληροφοριακό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης και διαχείρισης συντάξεων) της Κένυας και των Τραπεζών της.
- Οι Intracom Telecom Sitronics, Relational, Finvent Software Solutions, Profile SA, δραστηριοποιούνται στον κλάδο του λογισμικού.

Ακόμα, στην Κένυα δραστηριοποιούνται:

- Η LDK Consultants, με την ίδρυση της θυγατρικής της το 2013 στο Ναϊρόμπι.
- Η Coca Cola Hellas 3E, έχοντας αγοράσει μερίδια μετοχών σε τοπική Coca Cola. (στελέχη, διοίκηση, εμπορία).
- Η Z&A Consulting Engineers, που δραστηριοποιείται στον κλάδο των ΑΠΕ.
- Ο Όμιλος Μυτιληναίου, που δραστηριοποιείται στον τομέα των κατασκευών (έργα οδοποιίας, ενέργειας).

Τέλος, αξιοπαρατήρητη είναι και η παρουσία υψηλόβαθμων στελεχών ελληνικής καταγωγής σε πολυεθνικές εταιρείες όπως η Del Monte, η IBM, η BMW.

Ακόμα, σύμφωνα με στοιχεία της Πρεσβείας Ναϊρόμπι, το 2015 εισχώρησαν στην κενυατική αγορά τρεις ελληνικές επιχειρήσεις, η Anipsotiki (εγκατάσταση ανεμογεννητριών), η Alumil (κουφώματα αλουμινίου) και η Helios Argosol (ηλιακοί θερμοσίφωνες).

Τέλος, στην Κένυα ασκεί την δραστηριότητα του ο Ελληνικός Νηογνώμονας αρχίζοντας εργασίες, τα έτη 2016-2017, οι οποίες είχαν σχέση με την παροχή συμβουλευτικών προτάσεων στον φορέα Kenya Maritime Authority για εμπορική αξιοποίηση των εσωτερικών υδάτων (λιμνών) της Κένυας. (Υπουργείο Οικονομικών)

6.4 Ελληνικές επενδύσεις στην Αιθιοπία

Το επενδυτικό κλίμα στην Αιθιοπία δεν είναι ιδιαίτερα ευμενές. Ενδεικτικά γίνεται αναφορά στους περιορισμούς στην ιδιοκτησία γης, τις υπερβολικές γραφειοκρατικές δυσκολίες και στη διάχυτη αντίληψη του κρατισμού στην οικονομία.

Από ελληνικής πλευράς και βασιζόμενοι στα στοιχεία του Enterprise Greece, στην Αιθιοπία δραστηριοποιούνται η εταιρεία ελληνικών συμφερόντων PANGAEA CONSULTING ENGINEERS LTD, μέσω της θυγατρικής PANGAEA-ETHIOPIA CONSULTING ENGINEERS Plc που ασκεί την δραστηριότητά της στον τομέα παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών για κατασκευές. Επιπλέον, στην Αιθιοπία ασκούν την δραστηριότητα τους οι ελληνικές εταιρείες “COSKAL” (εισαγωγή οινόπνευματών ποτών), “BAMBIS” (σουπερμάρκετ), “HYDRO, Construction & Engineering Ltd” (γεωτρήσεις και οικοδομές), “MOPALCO” (εξαγωγή καφέ), “S.J.MAGDALINOS” (εξαγωγή καφέ), “ETHIOPIAN RIFT VALLEY SAFARIS” (τουριστικό πάρκο κυνηγιού), “UNITRADE” (εισαγωγή ξένων και ελληνικών επίπλων και ειδών οικιακού εξοπλισμού), “ANTYPAS BROTHERS Ltd” (εισαγωγή εσπεριδοειδών).

Η εταιρεία ελληνικών συμφερόντων Interaction ξεκίνησε εργασίες, κατόπιν μειοδοτικού διαγωνισμού, με εφαρμογή Αναπτυξιακού Προγράμματος της ΕΕ για την οργάνωση, την διαχείριση και την εμπορευματοποίηση παραδοσιακών τεχνών στην Αιθιοπία, της τάξης του €1,5 εκ. Επίσης, η ελληνική εταιρεία ΓΕΡΜΑΝΟΣ SUNLIGHT επελέγη για πώληση γεννητριών ηλεκτροδότησης, αξίας περίπου €3 εκ. Τέλος, υπάρχει συμφωνία μεταξύ της αιθιοπικής “ENDBEZ TRADING-General Imports” και της ελληνικής “MINOS Co” για εισαγωγή στην Αιθιοπία ελαιόλαδου από την Κρήτη.

Η τεχνική εταιρεία J&P ABAΞ ΑΕ, κατά την περίοδο 2000-2008, έλαβε συμμετοχή στην αναβάθμιση του οδικού άξονα Addis-Abeba – Dessie – Woldiya, μήκους 188 χλμ. και προϋπολογισμού €215,4 εκ.

Τον Σεπτέμβριο του 2016 άρχισε η εισαγωγή ελαιόλαδου της εταιρείας EVOOLUTION (Π. Μπάκας – Θ. Συριόπουλος ΟΕ) από την εταιρεία Nur Hussen General Importer του Αιθίοπα μεγαλοεισαγωγέα κ. Mohamed Nur, καθώς και ζαχαρωδών ειδών της σοκολατοποιίας OSCAR ABEE, με διανομή των προϊόντων σε επεκταμένο δίκτυο σούπερ μάρκετ και στα καταστήματα αφορολογητών ειδών του Διεθνούς Αεροδρομίου Αντίς Αμπέμπα. Με την ευκαιρία της έναρξης των εισαγωγών αυτών, έγινε εκδήλωση προβολής και γευστιγνωσίας στο ξενοδοχείο Sheraton για το ελληνικό εξαιρετικά παρθένο ελαιόλαδο (Αντίς Αμπέμπα, 8/9/2017), η οποία έλαβε ευρεία προβολή στα τοπικά μέσα. (Υπουργείο Οικονομικών)

Στην φιλοσοφία των μικρής κλίμακας αλλά μεγάλης σημασίας έργων ανήκει το φράγμα Damte. Πρόκειται για ένα φράγμα που χτίστηκε κατά την περίοδο 2003-2005 στην επαρχία Damot Gale του νομού North Omo στην περιφέρεια Southern Nations Nationalities and Peoples Region (SNNPR), μια περιοχή περίπου 300 χλμ. νοτιοδυτικά της πρωτεύουσας Αντίς Αμπέμπα. Το αρδευτικό αυτό φράγμα πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια παροχής τεχνικής και ανθρωπιστικής βοήθειας προς τις αναπτυσσόμενες χώρες (Hellenic AID) και χορηγήθηκε οικονομικά κατά 75% από το Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών (ΥΠΕΞ). Ο σχεδιασμός, η μελέτη και η υλοποίηση του φράγματος ανατέθηκε στην ΜΚΟ «Μηχανικοί χωρίς σύνορα» (ΜΧΣ), με συμμετοχή του Τομέα Υδατικών Πόρων της Σχολής Πολιτικών Μηχανικών του ΕΜΠ (Αραπάκη Ε., 2001). Επίσης το εγχείρημα αυτό ανακοινώθηκε στην Αιθιοπική κοινότητα της Αθήνας και στο Γενικό Προξενείο της Αιθιοπίας στην Ελλάδα, οι οποίοι ίδρυσαν την «Επιτροπή Αλληλεγγύης για την Ξηρασία στην Αιθιοπία» με σκοπό την ενίσχυση των πρωτοβουλιών αντιμετώπισης των εκτεταμένων προβλημάτων ξηρασίας στην Αιθιοπία. Το εναπομείναν 25% της οικονομικής βοήθειας του έργου καταβλήθηκε από δωρεές και εράνους της συγκεκριμένης επιτροπής και από τον φορέα του κράτους «Disaster Prevention and Preparedness Commission» της Αιθιοπίας.

Για την επιλογή του διεκπεραιωτή του έργου διερευνήθηκαν 3 πιθανές εναλλακτικές:

1. Κατασκευή από τον οργανισμό υλοποίησης (ΜΧΣ),
2. Κατασκευή από κατασκευαστική εταιρία της Ελλάδας και επίβλεψη από ΜΧΣ και
3. Κατασκευή από Φορέα της Αιθιοπίας και επίβλεψη από ΜΧΣ.

Τελικά προέκυψε η 3η λύση ως πιο συμφέρουσα κι έτσι η κατασκευή του φράγματος και των συναφών έργων δόθηκε στη SIDA (South Irrigation Development Authority)

και στη Μουτάφης Ν. & Ι. Κουγιαννός. Η παροχή των συρματοκιβωτίων του υπερχειλιστή έγινε από την ιταλική εταιρία “Officine Maccaferri SpA” ενώ η παροχή των σωλήνων και των καμπύλων τμημάτων για τον αγωγό υδροληψίας έγινε από ελληνική εταιρία Η μεταφορά των υλικών έγινε μέσω του λιμανιού του Djibouti και στη συνέχεια με μεταφορική εταιρία της Αιθιοπίας στη θέση του έργου. Το εργατικό δυναμικό ήταν αποτελούμενο από τους δικαιούχους του έργου που συμμετείχαν στην κατασκευή του , το οποίο ξεκίνησε το Νοέμβριο του 2003 και ολοκληρώθηκε στα μέσα του 2005. Συνολικά πρόκειται για μια ελληνο-αιθιοπική πρωτοβουλία που έγινε πράξη με τη βοήθεια και τη προσφορά πολλών συντελεστών.

6.5 Ελληνικές επιχειρήσεις στην Μποτσουάνα

Μέσω δημόσιου διαγωνισμού, δύο ελληνικές εταιρείες, οι NAMA SA και ADK SA μαζί με την γερμανική PTV AG άρχισαν εργασίες για την πραγματοποίηση 5ετούς έργου του Υπουργείου Μεταφορών & Συγκοινωνιών της χώρας (σύμβαση που υπεγράφη 14/6/2013). Πρόκειται για ένα έργο αλλαγής του συστήματος σηματοδοτών της πρωτεύουσας Γκαμπορόν όπου συμπεριλάμβανε τη μελέτη, την εφαρμογή κεντρικού αυτοματοποιημένου συστήματος, την επίβλεψη κατασκευής, εγκατάστασης και λειτουργίας, την συντήρηση και την παραχώρηση στην αρμόδια συγκοινωνιακή αρχή της χώρας.

Τέλος, τον Δεκέμβριο του 2013, ξεκίνησε μία συνεργασία στον τομέα της αμυντικής βιομηχανίας μεταξύ της εταιρείας ΕΛΒΟ και της εταιρείας Seleka Springs JV BDF της Μποτσουάνα.

6.6 Ελληνικές επιχειρήσεις στην Ζιμπάμπουε

Η επενδυτική παρουσία των ελληνικών επιχειρήσεων στη Ζιμπάμπουε είναι ιδιαίτερα μειωμένη. Ο Έλληνας επιχειρηματίας κ. Φίλιππος Στράτος συμπεριλαμβάνεται μεταξύ των επενδυτών στον τομέα των ορυκτών της χώρας. Γενικότερα οι Έλληνες ομογενείς ασκούν δραστηριότητα κυρίως στο εμπόριο και σε μικρές βιοτεχνίες, ενώ υλοποιούν επίσης, λίγες εισαγωγές ελληνικών προϊόντων όπως ελιές, ελαιόλαδο και ζυμαρικά.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ:

Εφόσον ολοκληρώθηκε η έρευνα μας θα παρουσιάσουμε τα συμπεράσματα μας και θα αναλύσουμε ποιους τομείς θεωρούμε εύφορους για επενδύσεις,

Στον σύγχρονο δυτικό κόσμο υπάρχει στασιμότητα ως προς τις καινοτομίες και την ανάπτυξη από την αρχή κάποιων οικονομικών τομέων καθώς ως έχουν καλύπτουν τις ανάγκες των πολιτών και γενικότερα της κοινωνίας. Στις λιγότερο αναπτυσσόμενες χώρες όπως αυτές της Υποσαχάριας Αφρικής, υπάρχει το περιβάλλον εκείνο που χρήζει επένδυσης και έχει ανάγκη από τεχνολογία, τεχνογνωσία και καινοτομίες. Η Ελλάδα σαν μικρή χώρα του δυτικού κόσμου με ξέχειλο το επιχειρηματικό δαιμόνιο έχει όλα τα εφόδια να επενδύσει σε πολλούς τομείς στις χώρες αυτές.

Αυτή τη στιγμή στον τομέα της ενέργειας υπάρχει τεράστια εκμετάλλευση από πλευράς των εταιρειών απέναντι στους εργαζόμενους τους σε επίπεδο δουλείας. Αν μία ελληνική επιχείρηση θελήσει να επενδύσει στον ενεργειακό τομέα θα πρέπει να εκμοντερνίσει την γραμμή παραγωγής μεταφέροντας τεχνογνωσία και θα πρέπει να είναι προετοιμασμένη για μια χρονοβόρα διαδικασία και να εναποθέσει μεγάλο κεφάλαιο. Τομείς πηγών ενέργειας που επιδέχονται επένδυσης δεν είναι μόνο οι παραδοσιακές πηγές όπως το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο αλλά και εναλλακτικές πηγές όπως η υδροηλεκτρική, η βιοενέργεια, η ηλιακή, η αιολική και ο άνθρακας.

Άλλος τομέας επένδυσης μπορεί να είναι ο αγροτικός όπου οι εργασίες γίνονται πολλές φορές με πρωτόγονους τρόπους. Γίνεται εμφανές λοιπόν πως υπάρχει μεγάλη ευκαιρία να πολλαπλασιαστεί η παραγωγή εισχωρώντας τεχνογνωσία και τεχνολογία καθώς όπως αναλύσαμε τα γεωργικά προϊόντα αποτελούν κύρια πηγή εισοδήματος των χωρών αυτών μέσω της εξαγωγής τους.

Παράλληλα με τον πρωτογενή τομέα αξίζει να σημειωθεί και το εύφορο κλίμα για βιομηχανοποίηση καθώς υπάρχει ανάγκη για επεξεργασία και μεταποίηση των πρωτογενών προϊόντων.

Ακόμα ένας τομέας επένδυσης είναι αυτός των υπηρεσιών, ειδικότερα στις χώρες που εμφανίζουν μεγαλύτερη ανάπτυξη καθώς γίνεται μετατόπιση των αναγκών των πολιτών που πλέον ζητούν περισσότερες και ποιοτικότερες υπηρεσίες σε ένα γενικό ευρύ φάσμα όπως οι κοινωνικές, υγειονομικές, εστίασης, θεάματος, τουρισμού κ.α.

Τέλος, ένας ακόμα τομέας επένδυσης είναι ο κατασκευαστικός καθώς όπως και στους υπόλοιπους τομείς έτσι και σε αυτόν υπάρχει ανάγκη εκσυγχρονισμού των εγκαταστάσεων, μεγαλύτερη οικοδόμηση αλλά και βελτίωση του οδικού συστήματος.

Εκτός από κεφάλαιο και επιχειρηματικές ιδέες, μια επιχείρηση για να επενδύσει στη περιοχή αυτή θα πρέπει να έχει και ένα καλό νομικό επιτελείο καθώς η γραφειοκρατία στις χώρες αυτές είναι δύσκολη και πολύπλοκη, διαθέτει όμως σε πολλές περιπτώσεις και πολύ ευνοϊκά εφοριακά πλαίσια. Υπάρχει ένα σχετικά μεγάλο

ρίσκο αλλά τα περιθώρια κέρδους είναι ακόμα μεγαλύτερα και σε μακροχρόνιο επίπεδο.

Βιβλιογραφία

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52012DC0022>

Co-SAERSAR, 2000

<https://www.newmoney.gr/palamos-oikonomias/375385-elliniki-epixeirimatiki-%C2%ABapobasi%C2%BB-sti-megaliteri-oikonomia-tis-afrikis>

https://repository.kallipos.gr/pdfviewer/web/viewer.html?file=/bitstream/11419/2384/3/02_chapter_07.pdf

<https://energypress.gr/news/elliniko-endiaferon-gia-paragogi-kai-diaheirisi-energeias-stin-yposaharia-afriki>

<http://agrocrete.com/i-yposacharia-afriki-prosferi-efkeries-stous-kritikousepichirimaties-tonistike-stin-epitychimeni-esperida-pou-organose-i-periferia-kritisme-to-ellino-afrikaniko-epimelitirio-2/>

<https://www.amna.gr/macedonia/article/302245/Terasties-upo-proupotheseis--oieukairies-gia-tis-ellinikes-epicheiriseis-stin-uposacharia-Afriki>

<https://www.ypaithros.gr/synantisi-araxoviti-zimbabue-xaritato/>

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CF%87%CE%AD%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1%CF%82-

<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%96%CE%B9%CE%BC%CF%80%CE%AC%CE%BC%CF%80%CE%BF%CF%85%CE%B5>

http://en.people.cn/200702/13/eng20070213_349735.html

<https://www.nytimes.com/1982/06/02/world/greece-and-zimbabwe-reach-accord-on-aid.html>

<https://www.liberal.gr/politics/stin-antis-ampempa-o-terens-kouik-gia-sunomilies/243359>

<https://www.dikaiologitika.gr/eidhseis/business-news/232295/epixeirimatiki-apostoli-sev-stin-nigeria>

<http://gncct.gr/>

<https://web.archive.org/web/20060328075651/http://www.netserveafrica.com/members/modules.php?name=News>

http://www.athensnews.gr/athweb/nathens.print_unique?e=C&f=12905&m=A13&aa=1&eidos=A

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7757561.stm>

<https://www.sofokleousin.gr/mnimonia-synergasias-me-tin-kenya-se-emporio-naytilia-kai-apofygi>

ΕΛΣΤΑΤ

https://repository.kallipos.gr/pdfviewer/web/viewer.html?file=/bitstream/11419/2384/3/02_chapter_07.pdf

https://repository.kallipos.gr/pdfviewer/web/viewer.html?file=/bitstream/11419/23843/02_chapter_07.pdf

<http://trademission.kenyagreece.com>

<https://www.export.gov/article?id=Rwanda-Market-Overview>

Υπουργείο Εξωτερικών

<https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-04-03/imf-says-nigerian-growth-too-slow-calls-for-single-naira-rate>

CIA Factbook

<https://www.focus-economics.com/countries/botswana>

<https://www.heritage.org/index/country/ethiopia#regulatory-efficiency>

<https://www.heritage.org/index/country/ethiopia#open-markets%20last>

<https://www.heritage.org/index/country/ethiopia>

<https://www.heritage.org/index/country/zimbabwe#regulatory-efficiency>

<https://www.heritage.org/index/country/zimbabwe>

<https://www.heritage.org/index/country/zimbabwe#open-markets%20last>

<https://www.focus-economics.com/countries/kenya>

Africa Energy Outlook